

România literară

AL 38-LEA AUGUST
AL LIBERTĂȚII NOASTRE

BIRUINTELE LUI AUGUST

LUNGUL șir de biruințe ale poporului român, în lupta de apărare și de afirmare a ființei sale, împotriva asupririlor străine și a exploatării sociale, s-a adăugat actul istoric de la 23 August 1944 pe cea mai înaltă treaptă a semnificațiilor, cînd înmănușarea de factori care au contribuit la desăvîrșirea lui s-au ridicat cu puterea destinului și a duratei.

În acele coasuri și zile s-au petrecut faptele esențiale, de o importanță covârșitoare, fără de care nu s-ar fi putut concepe transformările de structură care au urmat în viața politică, socială și economică a țării, și nu s-ar fi putut ajunge nici la regăsirea conștiinței de sine a totalității poporului nostru, așa cum o putem astăzi mărturisi. Pentru înfruntarea în istoria neamului românesc, atunci a fost pecetluită unitatea reală de acțiune și de scop dintre forțele muncitorești și forțele armate, unitatea lor politică realizată de Partidul Comunist Român, pe baza căreia aveau să se desfășoare toate inițiativele armatei române pe frontul antihitlerist, pînă la victorie, și ale bătăliilor de clasă, în noile condiții postbelice. Această imagine a poporului înarmat, nu ca viziune romantică ci ca realitate în liniile de luptă ale Capitalei și ale Transilvaniei, și mai departe, pînă în inima Europei, roșezau în adevărul lor peste timp, biruințele oștirilor române, jertfele armatelor de țărani în apărarea hotarelor țării, prin veacurile umilințelor naționale și sociale. Biruințele lui August 1944 s-au purtat pe baricadele noi ale proletariatului român în înfruntare cu toate forțele progresiste ale țării, și în aceasta consta deosebirea fundamentală care a însemnat începutul unei alte epoci în istoria României.

Astăzi ni se par firești toate ipostazele acestei frățietăți dintre puterile creatoare și cele de apărare, într-o unică desfășurare, atunci însă a însemnat un act de mare curaj al comuniștilor, pe de o parte, și o necesitate, în situația politică și militară a țării, dar foarte greu de impus ca forță organizatoare, în perspectiva nu numai a asigurării hotarelor și a personalității noastre naționale, ci și a reformelor cerute de starea de fapt a societății românești. Pe baza acestei frățietăți, după două decenii de reforme și de clarificări în relațiile politice ale țării, a fost posibil actul revoluționar din viața Partidului Comunist Român, pe care l-a constituit Congresul al IX-lea, cînd prin gestul energic și prin concepția politică de înalt patriotism și de îndrăzneală luciditate revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, s-a constituit Programul partidului de dezvoltare multilaterală, în noile relații sociale și noile forțe de producție, program care este în zilele noastre legea de viață, de muncă și de năzuință a poporului român.

Iată de ce, vorbind astăzi de zilele lui August, omagiem o generație biruitoare, rememorăm evenimente mărețe și situații tragice, vedem în spațiul celor patru decenii țara în război și în revoluție, tumultuoasele mișcări din viața orașelor și satelor stîrnite de noile forțe transformatoare, bătăliile pentru pînă, pentru pămînt, pentru valorile culturii naționale, eroicele brigăzi pe șantierele socializmului, nouă armată a constructorilor, și înțelegem pe ce planuri se situează astăzi energiile creatoare ale națiunii noastre, sacrificiile și dobîndirile sale. Participînd la făurirea acestei lumi, acestei istorii trăite de noi înșine și care pregătește generațiilor o cale a integrării în muncă și un ideal de viață, ne situăm într-un timp cultural, în care complexe cerințe ale vieții dau faptelor de cultură sensul angajării în programul general de formare a conștiinței noi, de educație a tineretului și de configurare a eticii socialiste. În aceste împrejurări, actul creației se petrece așa cum a fost înțeles de către marii creatori și gînditori ai epocii moderne, ca un principiu al muncii, ca o formă, cea mai înaltă și mai durabilă, la armonia și la fericirea umanității, ca o înăvuiere existențială a valorilor națiunii, ca un triumf al concepției edificatoare a vieții. Cînd vorbim astăzi de puterea creatoare a poporului român, pe toate planurile vieții materiale și spirituale, niciodată oprite în istoria lui, pregnant afirmate pe temelii unității și ale încrederei în destinul țării, vorbim de lumina acelor zile de August, de biruința forțelor muncitorești, atunci, în ceasurile hotărîtoare.

„România literară”

DIN VATRA CA UN SCUT

Ți-aș bate-o telegramă și-n cosmos de-aș trăi
de ziua ta augustă, în care ne-am călît
și nimburi de izvoare pe loc ar înflori,
talazele de grîne și munții de granit.

Furnicile și roua, plăpînzii aușei
și vrăbule casei în care ne-am născut

vor spune aurorii și firului de mei
legenda noastră aspră din vatra ca un scut.

Din frunză-n frunză gîndul, voltaic arc, va
crește,
din casă-n casă visul va ninge argintiu.
Mărire celor care visează românește
spre zarca comunistă și sufletul ei viu!

Vasile Nicolescu

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu. **Redactor şef adjunc:** G. Dimisianu. **Secretar responsabil de redacție:** Răzvan Cămpăanu.

Din 7 în 7 zile

Pentru o lume a drepturilor pe deplin egale pentru toți

INTR-O săptămână considerată decisivă în mersul și progresele tratativelor pentru a se pune capăt vărsării de sânge din Liban, pentru a se deschide o perspectivă de dezangajări militare la Beirut și o cale pentru abordarea politică a ansamblului problemelor din zona Orientului Apropiat, punctele de vedere ale României au fost cu siguranță reflectate având prin mesaje adresate de șeful statului și partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, conducătorilor unor state din regiune, cit și prin pozițiile expuse la București. Pozițiile României socialiste au fost exprimate de o manieră clarvăzătoare și complexă în interviul pe care secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, l-a acordat gazetei egiptene „Mayo”. Relucind, cu claritatea ce-i este caracteristică, esențialul, președintele Nicolae Ceaușescu a arătat că în lumea de astăzi la politica de pace, la realizarea păcii nu există altă opțiune decât cea militară — războiul. Învașmintele întregii istorii arată că războiul nu a putut și nu poate soluționa problemele dintre diferitele state. Numai printr-o politică reală de pace, de înțelegere se poate ajunge la soluționarea problemelor oricât de complicate ar fi, la asigurarea păcii și a condițiilor de dezvoltare economico-socială, de bunăstare pentru fiecare popor.

În viziunea președintelui Nicolae Ceaușescu, în situația de față este necesară și foarte actuală organizarea unei noi conferințe internaționale, cu participarea tuturor statelor interesate, inclusiv a Organizației pentru eliberarea Palestinei, în vederea soluționării problemei poporului palestinian, pe baza dreptului său la autodeterminare și a constituirii unui stat palestinian independent. Pe primul plan este necesar să fie luate în considerare acțiunile politice, diplomatice pentru realizarea păcii globale în Orientul Mijlociu, cadru în care România consideră că trebuie să se ajungă la o recunoaștere reciprocă între Israel și Organizația pentru eliberarea Palestinei. În spiritul vocației de pace a poporului român și dînd glas unei politici de adîncă rațiune și umanitate, președintele nostru a spus: „În Orientul Mijlociu este loc — și trebuie să existe — atît pentru un stat palestinian independent cit și pentru statul Israel”. Interesele tuturor statelor din Orientul Mijlociu cer să se realizeze o pace justă și trinitică, iar relațiile stabilite între ele să fie de colaborare și bună vecinătate.

Din interviul acordat gazetei egiptene a apărut cu deosebită importanță și ideea privind necesitatea realizării unei Carte internaționale care să definească principiile relațiilor dintre state, locul țărilor în curs de dezvoltare și condițiile de dezvoltare, de progres economic și social în lume. În condițiile actualelor crize multiple (energetice, economică, financiară), ale accentuării decalajelor dintre țările bogate și cele sărace, ale sporirii interdependenței dintre diferitele state și grupări de state, soluționarea problemelor subdezvoltării și instaurarea unei noi ordini economice se impun ca o necesitate pentru depășirea actualii crize economice, pentru a se găsi o stabilitate economiei mondiale și a se asigura o dezvoltare armonioasă a tuturor statelor.

CONVORBIRILE dintre președintele Nicolae Ceaușescu și președintele Kampuchiei Democrate, prințul Norodom Sihanuk, desfășurate la Snagov la 16 august, au contribuit la întărirea prieteniei și colaborării dintre popoarele celor două țări, la dezvoltarea cooperării și înțelegerea internaționale. Dejunul oferit în aceeași zi de tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășă Elena Ceaușescu în cinstea prințului Norodom Sihanuk și a prințesei Monique Sihanuk a prilejuit noi schimburi de vederi. În toastul președintelui Nicolae Ceaușescu s-a exprimat solidaritatea poporului român față de situația grea, dramatică a poporului kampuchian. Cel mai important este să se ajungă în momentul de față la o reconciliere națională între toate forțele politice și sociale care doresc independența și respectarea dreptului poporului kampuchian la dezvoltare liberă, să se ajungă la retragerea trupelor străine din această țară, iar poporul ei să fie lăsat să-și rezolve singur problemele interne, fără nici un amestec din afară. Dealtfel, a insistat președintele Nicolae Ceaușescu, actuala situație internațională, evenimentele grave pe plan mondial, demonstrează fără echivoc că politica de destindere nu se poate realiza decît în condițiile aplicării ferme în relațiile dintre state a principiilor depline egalități în drepturi, respectului reciproc, independenței naționale, suveranității, neamestecului în treburile interne și colaborării reciproce avantajoase. Este necesar mai mult ca oricînd să se facă totul pentru a se renunța cu desăvîrșire la politica de forță și de amenințare cu forța, pentru a se trece la soluționarea problemelor internaționale, a conflictelor dintre state numai și numai pe calea tratativelor. România sprijină o soluție politică în Kampuchia bazată pe stabilirea de relații prietenești, de colaborare între această țară și vecinii săi, în spiritul principiilor amintite.

În toastul său, președintele Kampuchiei Democrate, evocînd dramatica condiții ale luptelor succesive pentru salvarea națională și eliberarea țării sale, a exprimat întreaga recunoștință pentru „România socialistă și mult iubitul ei conducător care simbolizează în mod minunat pe plan mondial atașamentul ferm față de ideile de justiție, libertate, independență, pace și progres, sint întotdeauna alături de popoarele oprimate sau victime ale agresiunii și care luptă pentru recucerirea independenței”.

Cronica

Viața literară

În întîmpinarea zilei de 23 August

● În întîmpinarea zilei de 23 August, în tabăra de la Izvorul Mureșului, au participat la un colocviu numeroși studenți, instructori și activiști, cadre din domeniul politico-ideologic, al presei studentești și din sectorul muncii cultural-educative.

Tema principală a discuțiilor a constituit-o pregătirea actualii ediții a „Festivalului artei și creației studentești”, parte integrantă din Festivalul național „Cin-tarea României”, reluarea activităților caselor de cultură, a cluburilor studentești etc.

Participanții la dezbateri au subliniat, cu acest prilej, experiența cenacurilor literare, a cercurilor de inițiere și dezvoltare a aptitudinilor, din experiența muncii cultural-educative de la casele de cultură și cluburile studentești, și cea a formațiilor artistice apreciate în mod deosebit.

A fost reliefată preocuparea factorilor organizatorici de diversificare și îmbogățire a ciclurilor tematice și manifestărilor cu caracter cultural pentru atragerea unui număr sporit de studenți la activitățile de creație spirituală. De asemenea, s-au făcut propuneri valoroase cu privire la îmbogățirea modalităților de manifestare a cercurilor și cenacurilor literare, stimularea talentelor reale.

● În cinstea zilei de 23 August, în cadrul Forumului național al Pionierilor ce a avut loc la Școala generală nr. 21 din Timișoara, s-a desfășurat o adunare festivă la care au participat membrii cenacurilor literare „Freamăt” și „Paranteza”, din cadrul școlii respective. Asociația scriitorilor din Timișoara a fost reprezentată de Mircea Șerbanescu și Aurel Turcuș.

● La clubul ziariștilor din Timișoara s-a desfășurat o adunare asemănătoare la care au citit din creațiile lor dedicate patriei și partidului, în prezența unui mare număr de spectatori, Anavi Adam, Lucian Alexiu, George Drumur, Cedomir Milenovic, Hans Mokka și Maria Pongracz.

Medalion „Ion Barbu”

● Filiala Societății de științe filologice din Buzău a organizat un medalion „Ion Barbu” în cadrul căruia Iuliana Duță și Gheorghe Andrei au evocat momente biografice și unele trăsături ale poeziei barbiene.

Patriotism și umanism în literatura clasicilor

● La Muzeul literaturii române a avut loc o manifestare cu tema „Patriotism și umanism în literatura clasicilor”, acțiune organizată de Tehnic club sub egida Comitetului U.T.C. al municipiului București și a Comitetului culturii și educației socialiste al sectorului 4. A conferențiat cercetătoarea Constandina Brezu.

● Pe platforma industrială Militari, la cenacul literar „Columna”, a avut loc o manifestare literară consacrată zilei de 23 August.

Cu acest prilej, a fost prezentat volumul de versuri „Adieri” de Viorica Farcaș Munteanu, apărut în Editura Eminescu. Totodată, au citit din creațiile lor: poezie, Magda Stoian și proză, Beatri-ce Verzea.

● La clubul „Victoria” și la Liceul „C.V.G.” din Cluj-Napoca, Asociația scriitorilor a inițiat adunări omagiale dedicate zilei de 23 August. Au citit din lucrările lor și au răspuns cititorilor la întrebări cu privire la activitatea literară Victor Felca, Mariana Bojan, Doina Cetea, Negoită Irimie, Teohar Mihadaș, Horia Bădescu, Petre Poantă, Mircea Vaida, Adrian Popescu și Eugen Uricaru.

● La uzinele „Electropul-tere” din Craiova, la Întreprinderea Lupoala și casa de cultură din Motru, au fost inițiate, de Asociația scriitorilor și revista „Ramuri”, întâlniri cu cititorii în întîmpinarea zilei de 23 August.

Cu acest prilej au avut loc recitaluri de poezie patriotică și prezentări de cărți beletristice apărute în Editura „Scriitor românesc”.

Au participat Teodor Voinea, Ilarie Hinoveanu, Mihai Dătescu, Florea Miu, Claudiu Moldovan, Ștefania Tironac, Ileana Marinela Stana, Mara Petre, Dan Ion Vlad, Mircea Pospai, Nicolae Pîrvolescu, Titu Rădoi, Nic. Diaconu, Adrian Frățilă.

● În întîmpinarea zilei de 23 August la cenacurile literare din Craiova, Bechet și Calafat au fost organizate „Zile ale revistei „Luceafărul””. Au fost prezentate cu acest prilej volumul „Elegii politice” de Ion Gheorghe și Almanahul estival „Luceafărul”.

Au participat Nicolae Dan Frunțelă, Ion Gheorghe, Artur Silvestri, Ilarie Hinoveanu, C. Dumitracu, Dan Ion Vlad, Șt. Tunsioiu, Ioana Dinulescu, Petre Ivancu, Nic. Petre Vrinceanu, Dan Lupescu, N. Negulescu, Ion Păchia Tatomirescu.

Schimburi de experiență

● Comisia pentru activitate politică și cultural-educativă de masă a Consiliului municipal al sindicatelor București a organizat un schimb de experiență a cercurilor și cenacurilor literare la care au participat: Octavian Berindei (Cenacul Întreprinderii C.I.L. Pipera), Elena Iusciuc-Andrei (Cenacul „V. Voiculescu”), Pompei Pop-Mălutanu (Cenacul „Armineni” de la F.M.U.A.B.), Sorin Bălan (Cenacul Institutului de tehnică și calcul), Doru Parfenie (Cenacul „Ion Pillat” de la I.T.B.), Mircea Călaie (Cenacul „Bluze albastre” de la Uzinele 23 August), Nicolae Stelea (Cenacul Uzinelor Republica), Rom. Dănilă și Dan Căluț (Cenacul Uzinelor Vulcan), Angela Chiuraru, Costin Monea, Barbu Alexandru Emandi (Cenacul „Tudor Mușatescu”). Au fost dezbătute probleme ale literaturii noastre contemporane în lumina noilor documente de partid.

● La sediul Bibliotecii județene din Deva a avut loc o întîlnire între Cenacul literar „Ritmuri” din Deva și

● Cenacul scriitorilor din Constanța de pe lângă Asociația scriitorilor din București a organizat la Tabăra pionierilor din comuna Nicu-litel un festival de poezie patriotică, în cinstea zilei de 23 August. Au fost prezenți Marin Porumbescu și Gavrilă Rus.

● Cenacul literar „Mihai Eminescu” al Casei de cultură din sectorul 2, a susținut o manifestare omagială dedicată zilei de 23 August. A conferențiat dr. Ioan V. T. Cojocaru, despre: „Activitatea P.C.R. în anii dictaturii militarofasciste, îndreptată spre scoaterea României din războiul antisovietic, înlocuirea armelor și participarea României la victoria generală asupra fascismului”.

Membrii cenacului, condus de scriitorul Valeriu Gornescu, au citit poezii patriotice, închinete momentului sărbătorit și luptei pentru pace. Au participat Petru Marinescu, Ana Lungu, Iacob Voichițoiu, Elena Dincă, Ana Luiza Toma, Mircea Albăneanu, Ion Chiriac, Elena Georgeta Stănescu, Emanoil Cătan, Ion Machidon, Eugen Dogaru, Tică Ion Iacob, Constantin Menagache, Ortansa Foca, Ion Ștefănescu-Gelula, Petre Găman, Petru Mihai Sacu.

● La Întreprinderea „Cin-sescoape” din Capitală a avut loc, sub genericul „August în flăcări”, un spectacol literar-muzical, organizat de Cenacul literar „Al. Macedonski”, în colaborare cu Cenacul literar „Mihai Eminescu” al Casei de cultură a sectorului 2.

La manifestarea susținută în fața unei numeroase asistențe au citit poezii patriotice Laurian Stănescu, Marina Burtică, Petre Găman, Eugen Dogaru, Tică Ion Iacob, Petru Mihai Sacu, Ion Ștefănescu-Gelula, Ion Cloșcă, membri ai cenacului și invitații serii Petru Marinescu, Barbu Al. Iemăndi, Elena Lupășcu, Eugen Cojocaru.

Și-au dat concursul interpreta de muzică populară Mariana Negruzi, acompaniată la acordeon de Constantin Mosor, și violoncelista Ioana Ostafie.

Cenacul „Flacăra” al scriitorilor hunedoreni.

Cu acest prilej s-a desfășurat un recital de poezie susținut de Neculai Chirica, Valeriu Bărgău, Andrei Caucar, Vasile Cojocaru, Cornelia David, Constantin Deheleanu, Ion Dinu, Luiza Landi, Aurel Mania, Paul Somăceanu, Gabriel Voileanu, urmat de discuții.

Au participat Angela Barbu, Aurel Bodar, Dorina Brîndușă, Stelian Dena, Letiția Gavrilă, Viorel Lucacl, Gh. C. Naidin, Mariana Pindaru, Mihai Stana.

În încheiere, din partea Cenacului „Flacăra” a vorbit Neculai Chirică, iar din partea Cenacului „Ritmuri”, Dumitru Hurubă.

RECTIFICARE

■ ÎN primul alîneat la articolul Un dicționar deosebit din pag. 20, col. 1 a numărului precedent, a se citi, corect: Un loc aparte îl ocupă, printre acestea, un dicționar apărut în Franța, intitulat Dictionnaire de la presse écrite et audiovisuelle (Dil'EA) des-

SIBIMINAL

● Camil Petrescu — **ULTIMA NOAPTE DE DRAGOSTE**. ÎNTIA NOAPTE DE RĂZBOI. Fragmente apărute în colecția „Lyceum”; tabel cronologic, prefață, addenda, bibliografie selectivă de Sanda Radian. (Editura Albatros, 1982, 252 p., 8,50 lei).

● Adrian Păunescu — **REZERVAȚIA DE ZIM-BRI**. Versuri. Cuprinde ciclurile: În exercițiul funcțiunii, Pămînt de flori, Mandat de aducere-aminte, Sufletul păunului, Felinarul și Ordinea de zi; coperta autorului; desene de Ioana Păunescu. (Editura Eminescu, 1982, 514 p., 43 lei).

● Gheorghe Pitul — **NOAPTEA LUMINATĂ**. Versuri apărute în colecția „Cele mai frumoase poezii”; prefață de M. Ungheanu. (Editura Albatros, 1982, 232 p., 10 lei).

● Grete Tartler — **SCRISORI DE ACREDITARE**. „Aeriană, geometrică, senzuală, cerebrală”, poezia Gretei Tartler — afirmă Mircea Zăciu — e Emulul cu buzunarele pline de fluturi. O tensiune luminoasă o mistuie fără melancolie. (Editura Eminescu, 1982, 80 p., 8,75 lei).

● Emilia Căldăraru — **RINGUL DE UMBRE**. Alte patru volume de versuri (Seară de suflet — 1971, Miracol regăsit — 1974, La confluența sentimentelor — 1975, Sem-nul luminii — 1980) și citeva cărți pentru copii completează bibliografia autoarei. (Editura Cartea Românească, 1982, 82 p., 9,50 lei).

● Traian T. Coșovei — **CRUCIADA ÎNTRE-URPI**. Versuri. Cuprinde ciclurile: Cruciadă interuptă, Locurile prin care am trecut, Feciorul (Addenda). (Editura Cartea Românească, 146 p., 15,50 lei).

● Mihai Cazacu — **SINTEZA SADOVENIANĂ**. „Lucrarea — se afirmă într-un prim cuvînt — își propune să re-lieve latura creației sado-veniene care sugerează chipul omului cu veleita-tea de a se afirma”. (Editura Litera, 1982, 148 p., 20 lei).

● Marieta Sadova-Bur-suc — **PRAF DE STELE**. Plachetă de debut în versuri. (Editura Junimea, 1982, 14 p.).

● * * * — **CORNELIU MOLDOVANU ÎN CO-RRESPONDENȚĂ**. Ediție îngrijită, note și indici de Julieta Moldovanu (Editura Minerva, 1982, 404 p., 26 lei).

● Simion Tavitian — **U.R.S.S. Impresii de că-lătorie**. (Editura Sport-Turism, 1982, 160 p., 33 lei).

● Henry Stanley — **ÎN CAUTAREA LUI LI-VINGSTONE**. Cele două părți (În inima Africii și Întorcerea la Oceanul Indian) sint traduse de Eugen B. Marian; pre-față și tabele cronologice de Adriana Angela Max-im. (Editura Minerva, 1982, XXX+232+334 p., 16 lei).

LECTOR

Calendar

● 13.VIII.1943 — s-a născut Florin Muscalu
● 20.VIII.1920 — s-a născut Zoe Dumirescu-Busuleaga
● 20.VIII.1927 — s-a născut Ion Ochinciuc
● 20.VIII.1928 — s-a născut Alexandru Niculescu
● 21.VIII.1723 — a murit Dimitrie Cantemir (n. 1673)
● 21.VIII.1917 — s-a născut Eugen Frunză
● 21.VIII.1941 — s-a născut Anton Grecu
● 22.VIII.1887 — a murit Timotei Cipariu (n. 1805)

● 22.VIII.1890 — a murit Vasile Alecsandri (n. 1821)
● 22.VIII.1917 — s-a născut Alexandru Piru
● 22.VIII.1939 — s-a născut Ion Beldeanu
● 22.VIII.1959 — a murit D. Iov (n. 1888)
● 22.VIII.1981 — a murit Șașa Pană (n. 1902)
● 23.VIII.1924 — s-a născut Paul Everac
● 23.VIII.1934 — s-a născut Corneliu Ștefanache
● 23.VIII.1938 — s-a născut Dușan Petrovici
● 23.VIII.1943 — s-a născut Mircea Iorgulescu
● 23.VIII.1973 — a murit George Ciubuc (n. 1923)
● 24.VIII.1820 — a murit Ioan Budai-Deleanu (n. 1760)
● 24.VIII.1868 — a murit C. Negruzi (n. 1808)

● 24.VIII.1927 — s-a născut B. Elvin
● 25.VIII.1907 — a murit B.P. Hasdeu (n. 1838)
● 25.VIII.1915 — s-a născut Gri-gore Preoteasa (m. 1957)
● 25.VIII.1940 — s-a născut Mihai Peltin
● 25.VIII.1977 — a murit Kós Károly (n. 1883)
● 26.VIII.1881 — s-a născut Panait Cerna (m. 1913)
● 26.VIII.1907 — a murit Iosif Vulcan (n. 1841)
● 27.VIII.1897 — s-a născut Tomasa Săndor (m. 1963)
● 27.VIII.1914 — s-a născut Mihai Novicov
● 27.VIII.1917 — a murit Ion Grămadă (n. 1886)
● 27.VIII.1917 — a murit Anton Naum (n. 1829)

Rubrică redactată de GH. CATANA

Contemporani ai istoriei

CONTEMPORANI ai evenimentelor, părtași ai clipei care zboară sedimentându-se în memorie și devenind istorie, realizăm rar, rar de tot, că am parcurs, de la 23 August 1944, o perioadă tot atât de întinsă ca aceea de la începutul secolului până la declanșarea celui de al doilea război mondial. Și în orice caz de două ori mai întinsă decât epoca dintre cele două războaie mondiale, pe care nu încetăm să o studiem cu conștiința că atunci au fost create monumente spirituale ce sînt deopotrivă puncte de referință și permanențe ale culturii românești.

Pînă la un punct mi se pare firesc să nu înțirzim prea mult gîndindu-ne la ceea ce am împlinit, la ceea ce s-a clasicizat sau cel puțin gravitează pe orbita duratei și să privim înainte spre ceea ce trebuie să facem pentru a da unei culturi posibilitatea afirmării și a înlătura tot ceea ce îi poate împiedeca împlinirea. Dar nu-i mai puțin adevărat că pentru a afla căile ce ne pot duce la înflorirea unei culturi, ceea ce s-a împlinit pînă acum, „experiența”, cum în mod obișnuit numim acumulările de fapte într-un domeniu sau altul, este indispensabilă. „Experiența” pe tărîm literar reprezintă istoria nașterii unei opere, a receptării ei de critică și public, a pătrunderii ei în conștiința socială, politică și artistică a epocilor următoare apariției ei sau dimpotrivă a pieririi ei în neantul uitării. Mai ales într-o epocă în care s-a petrecut o revoluție a tuturor structurilor unei țări, cînd s-a schimbat nu numai o orînduire, ci și un mod de a înțelege rolul și locul individului în societate, arta nu își află instantaneu calea afirmării ei. Necesitățile revoluției, cerințele unui public care acum deprinde tainele artei și-ncepe să le descifreze, au dus la un peisaj literar căruia nu-i aflăm termeni de comparație în trecut. De aceea o istorie a literaturii sau mai bine zis a culturii noastre contemporane nu poate fi numai o istorie așa cum se realiza pînă acum. Ea nu poate privi numai autorul și opera, nu se poate rezuma doar la analiza structurilor filosofice și artistice. Ea reprezintă ceva mai mult decât atât și anume evocarea unui climat care să nu facă abstracție de nici unul din factorii săi constitutivi. O istorie a operelor și autorilor, o însușire a lor în afara acestui climat nu ar fi numai o istorie statică ci pur și simplu de neînțeles pentru cel ce vrea să-și explice configurația unei literaturi și a componentelor ei. De aceea dacă vrem să scriem adevărata istorie a literaturii acestor patru decenii, o istorie literară nu numai că s-ar dovedi insuficientă dar nu ar reuși să releve forțele interne și externe care au acționat în numele progresului literaturii și cîteodată împotriva lui. O carte poate spune mult în sine dar adevărata ei semnificație o stabilim numai raportînd-o la acești factori pe care opera i-a pus în valoare, propulsat sau înfrînat. O carte adevărată nu a reprezentat în acești ani doar o operă frumoasă în sine, ea nu a fost contemplată doar pentru însușirile ei stilistice și nici pentru polisajul ei strălucitor. Toate aceste însușiri sînt prețuite numai în măsura în care autorul a spus ceva nou despre o anumită condiție umană relevantă sau ultragiată, pusă în valoare sau deturnată sau despre o istorie cunoscută parțial sau deformată pînă atunci.

LITERATURA dintre cele două războaie raporta eroul la cîteva evenimente: primul război mondial, răscoala din 1907 sau îl proiecta în peisajul încremenit al orașului de provincie sau al cartierului bucureștean. Lite-

ratura de astăzi îl raportează la revoluție. Dar nu la o revoluție care a cunoscut un unic moment, la o revoluție ce presupunea doar negarea a ceea ce a fost înainte ci la o revoluție care a cunoscut etape dialectice de afirmări și negări, la o revoluție care nu s-a păstrat în imuabilitatea momentului răsturnării ci a cunoscut răsăruri și întrebări. Caducitatea celor mai multe din operele anilor '50 își are sursa în această eroare de fond: se credea că odată realizată opțiunea eroul își încheie evoluția. Or, opțiunea este un punct de pornire și nu unul de sosire. Ea deschide și nu închide un drum. „Literatura opțiunii”, care abunda în teatrul și proza anilor '50, n-a rezistat timpului deoarece situa eroul într-un cadru aistoric din momentul în care acesta se lepăda de trecutul său, al clasei și nu odată al poporului său, pentru a trece de partea revoluției. Din acel moment întrebările, îndoielile, furtunile lăuntrice, procesele de conștiință dispăreau. Ceea ce a adus nou generația de prozatori care a revoluționat proza noastră, în jurul anilor 1969—1970, și în special în perioada 1975—1976, a fost tocmai această evidențiere a ceea ce s-a întimplat după opțiune. Și din acel moment s-a deschis în fața noastră o nouă perspectivă asupra literaturii. Pe care am văzut-o și am înțeles-o nu numai ca o oglindă a realității, nu numai ca o justificare a unui drum ci ca pe o conștiință critică asupra acestui drum, ca pe o formă de manifestare a demnității morale a unui popor. Și publicul a însoțit această literatură deși cea mai mare parte a lui crescuse în înțelegerea artei dintr-o perspectivă deosebită de aceea pe care o propunea o nouă generație de prozatori. O istorie a literaturii nu va fi completă și nici adevărată dacă nu va vorbi despre publicul cu entuziasmele și reticiențele lui, cu încurajările spectaculoase date operelor adevărate dar și cu creditul pe care îl acordă tot atât de, nu o dată, spectaculos celor ce mimează adevărata literatură. Se va vedea că o literatură de un înalt nivel poate forma un public care să o însoțească în cele mai îndrăznețe încercări ale ei dar și că un public poate susține o pseudoliteratură prin creditul acordat acelor scrieri de valoare îndoielnică, în special pasișe istorice sau romanzări epigonice. Simpla constatare nu-i suficientă. Ce anume determină publicul să caute o asemenea literatură, ce fenomene de compensație explică această selecție deficitară care propulsează în prim plan opere de o totală mediocritate?

„Imaginea” literaturii contemporane nu poate fi cea adevărată decât în măsura în care pune în valoare toate aceste procese de interferență și de influență. Pentru că evoluția nici unui autor nu s-a realizat în afara climatului despre care vorbeam. Operele celor mai reprezentativi l-au pregătit, l-au conținut în germene, l-au afirmat cu îndrăzneală și tenacitate, i-au pus în valoare și au făcut ca el să-și lărgească necontenit sfera de afirmare, să ofere noilor generații o rampă de lansare mult mai fermă.

CEI treizeci și opt de ani care au trecut de la 23 August 1944 nu pot fi întîmpinați decât cu gîndul la istoria sau mai bine zis la istoriile literaturii române contemporane, care dacă vor fi scrise în complexitatea lor socială, politică și artistică vor deveni operele cele mai pasionante ale actualității spirituale și ale conștiinței morale, într-o permanentă stare de veghe în slujba noului, progresului și demnității.

Valeriu Răpeanu

MONUMENTUL VICTORIEI (Constanța), sculptură de Boris Caragea

Casa eternă

Stau într-o casă cu praguri de aur
fruntea din est se sprijină-n plaur
timpla din sud se-nalță-n sudoare
brațul din nord îmi pilpiie-n soare
turnul din vest neguros îmi tresare.

Casă curată cu fumul de miere
casă de ambră, de-omăt și tăcere
casă rizind pe straturi de pleoape
pajuri săpînd cu aripa-n ape
țară din vis și țară de-aproape.

Cumpăna ta îmi trece prin singe
vorba mă pierde, gîndul mă strînge
brumele tale coboară din lună
focul mă stinge, apa m-adună,
țară de lacrimi și nădejdi în cunună.

Iată-mă simplu cu inscripții pe palme
stau în dogoarea stelelor calme
firele lor prelinse cu șoapte
mă-mbracă-n veșminte de aur și noapte —
țară de ziuă cu ferestre de lapte.

Nu mai aștept și intru-n lumină
prag de comori și prag de stupină
trec printre orele lumii și-n ceață
sori fără umbră mă spală pe față —
casă eternă, țară pe viață !

Gheorghe Istrate

Simbolul zidirii

CIND cu opt ani în urmă apărea **Niște țărani***) — întâiul roman al lui Dinu Săraru — atracția pentru literatura cu tematică rurală cunoștea, dacă nu în mod vizibil un moment de declin, unul de stagnare. Viziunea pe care o impusese **Moromeții** lui Marin Preda, aceea a personajului dominat de tensiunea deliberativului, nu fusese uitată. Dar nu fusese uitată, nu atât pentru că tipul „moromețian” evoca ipostaze ale vieții țărănești, ci mai ales datorită consonanței ei directe cu orientarea modernă de ansamblu a creației literare către maximalizarea lucidității, a libertății spiritului, a încrederii în potențialul individualității umane de a judeca lumea prin resurse proprii. La apariția cărții lui Dinu Săraru preocupările literare erau dominate de o înclinare acută spre simboluri stufoase, abundent sofisticate, ale intelectualizării ritmurilor existențiale în orașe. Ba aici, ba dincolo, în câte o revistă, începuse să se contureze explicit ideea că în fața asaltului „intelectualizării” literaturii, șansele țăranelui, ca personaj artistic, s-au perimat iremediabil.

Romanul **Niște țărani** demonstrează cât de vulnerabile pot fi opiniile exclusiviste în legătură cu oportunitatea ideatică a unei formule literare. Surpriza, imprevizibilul, deschiderea se asociază artei nu din exteriorul ei, ci țin de natura însăși a artei, a structurii sale interioare, la toate nivelele. Titlul atât de direct pe care prozatorul îl pune în fruntea cărții sale conține o seducătoare ostentație a modestiei, capabilă să bruieze în subsidiar prea marea siguranță a celor ce se grăbeau să numere zilele literaturii cu „tematică rurală”. Asta pe de o parte. Pe de alta — lucru încă mai important — lipsa deliberată a unei prea accentuate particularizări simbolice a titlului lăsa pentru autorul romanului **Niște țărani** poarta deschisă către explorarea unui nu știu ce arhetipal, cum cu ardore procedaseră marii săi înaintași creatori de tipuri literare din lumea țărănească.

Farmecul romanului pe care-l analizăm rezidă în evocarea cu maximă autenticitate a nimbului vieții țărănești, a stării acestui nimb într-o clipă de răscrucă a istoriei. În ce constă asemenea nimb, cum ar putea fi el definit? Înainte de orice altceva, probabil în capacitatea implicării absolute a ființei țăranelui pe centimetrul pătrat de existență, echivalând cu disponibilitatea intimă a unei rezonanțe multiplicată — trăsătură caracterologică, pe cale de a se stinge din comportamentul săteanului de astăzi. Evocarea acestui nimb ține de ideea epică a cărții, constituie liantul tacit al tuturor episoadelor și măturisocște, de fapt, acea ipostază a înscriserii romanului **Niște țărani** pe filiera tradiției, privind creațiile remarcabile ale prozei românești cu tematică rurală. Firește, distincțiile „regionale” în literatură nu sînt totdeauna semnificative. Dar nici cu totul de neglijat nu sînt. Dacă desore țăranelul moldovean au creat imagini durabile Creanță și Sadoveanu, desore cel ardelen, Slavici, Rebreanu și, în actualitate, Lăncrășian, desore țăranelul din Muntenia, Marin Preda, Zaharia Stancu, Stefan Bănulescu, și Fănuș Neagu — harta „zonală” a evocărilor majore privind viața țăranelui în epocă se întinde acum cu firul olteanului prefăcut de proza lui Dinu Săraru. Parec din această hartă linse ceva.

Dar, cu certitudine, **Niște țărani** nu este integral o proză de tip tradițional. Tipologia umană concretă, în sensul individualizării, raportarea structurilor și resurselor vieții țărănești la istorie, sînt în **Niște țărani** sensibil mai apropiate de viziunea **Moromeților** lui Marin Preda, decît de literatura lui Sadoveanu, ori Rebreanu, să zicem. Formulînd aceste constatări, nu ne gîndim atît la absența ori prezența unor influențe directe, cît la afinitatea de accent soletă de dialectica istoriei. Tipul țăranelui „sfătos”, într-un sens ușor idilizant, cu o înțelepciune ostentativ paseistă, statică, prea răbdător, obsedat de pitoresc și duioșie patriarhală, lasă loc în romanul lui Săraru unor personaje caracterizate prin mobilitate spirituală accentuată, inteligență vie înclinată spre deliberarea proprie, spre scepticism și ironie, spre reveria tacită, lipsită de sentimentalizări exagerate, spre efortul dramatic — căutător de soluții — al confruntării cu nerăbdarea timpului istoric ce impune salturi revoluționare.

NUCLEUL tematic în **Niște țărani** îl constituie comportamentul, starea de spirit, reacția pe toate planurile a sătenilor dintr-un sat oltenesc, în clipa decisivă a colectivizării, a dislocării, deci, în ritmurile vieții ce păreau așezate ca veșnicia. Două sînt personajele cu adevărat proeminente: Năiță Lucean și Pătru cel scurt. Nedespărțiți — Pătru părinte a fi umbra lui Năiță — am spune că fiecare dintre cei doi prieteni personalizează structuri „moromețiene”. Năiță e inteligent, scriitor, ironic, comportîndu-se în diverse împrejurări cu acel scepticism activ, generat de nevoia de a delibera, de a trece totul prin ființa sa. Se lasă sedus de gestul de a formula „idei”, supralicitează chiar, cu anume distincție, tainicului cuvînt „idee”, trăgînd cu coada ochiului la reacția confrăților țărani în fața îndrăznicii și elevării spiritului său. Ce mai! Năiță Lucean simte prețul ființei sale și fără ostentație — dar decis — ține să iasă cu o jumătate de pas în față. Ei, și dacă se poate, cu tot pieptul, năzuind ca întreaga inițiativă să-i aparțină și să trezească rezonanță.

Deși Năiță Lucean ocupă primul plan al romanului, Pătru cel scurt este — ca personaj literar — mai ingenios individualizat artistic. Bondoc, greoi, lipsit de orice fason fizic, dispus — ca și cum ar fi lipsit de resurse proprii — să-și imite prietenul în toate, cu o fermecătoare naivitate, Pătru cel scurt pare, la urma urmei, o ființă rudimentară, din seria făpturilor „pitorești” cu care nu puțini scriitori s-au gîndit să „tipizeze” literatura noastră despre țărani. Tur-nura originală, de indiscutabilă calitate artistică, realizată de Dinu Săraru, în conceperea acestui personaj, constă în ipostazierea tacită, nespectaculoasă, a unei relații antinomice între caracterul rudimentar al înfățișării, al gesturilor exterioare pe care le afișează Pătru și un ciudat, bine disimulat, fluid al tăcerilor interioare constructive, ca disponibilitate de a aborda lumea în singurătate și a o filtra prin resursele unei reverii proprii. Există în comportamentul lui Pătru cel scurt, în trecerea sa prin viață, o lentoare înșelătoare. În spatele ei, ghicim tainica frămîntare a celor înșelați de eficiența purității umane. Cînd alunecă în moarte, dureros și imprevizibil, comportamentul lui Pătru cel scurt are ceva din unduirea „mioritică” a solemnizării vieții, a în-

ION
SĂLIȘTEANU
Țesătoarele

vingerii fricii, urîșeniei și mortificării primitive. Coborînd, cu ultimele licăriri ale conștiinței, treptele unor scări iluzorii, Pătru cel scurt pare mai degrabă a se înălța spre simboluri nemuritoare ale vieții. Iradiația imaginilor are aci o bătaie lungă și tulburătoare, Dinu Săraru realizînd în tabloul stingerii lui Pătru una din evocările cele mai penetrante ale pieirii omului din literatura noastră contemporană.

Viziunea însăși a acestui roman relevă o liniște aparentă — a oamenilor, a naturii, a lucrurilor — în unda căreia bate, curbîndu-i traiectoria, nerăbdarea încordată a timpului, gata să răstoarne atîtea dintre obișnuințe. Evocarea calmului imperturbabil și independent al naturii, mai ales a unor pasteluri de iarnă, de o rară autenticitate și frumusețe, cu zăpezi uriașe, coplesitoare, cu potopiri ale imaculărilor perfecte ce tulbură sufletele încordate ale țărănilor, ascunde la rîndu-i o ciudată rezonanță a neliniștilor istoriei, adunate de prețutîndeni. Totul, sau aproape totul, în această carte posedă o prelungire tacită în revers, în antinomic, conotație fertilă a dialecticii istoriei, ce străbate aparențele cu dramaticele ei nuclee explozive ce nu știu să aștepte.

În fața acestor neliniști ale timpului ce nu mai are răbdarea să aștepte, Năiță Lucean, cu inteligența lui mustind de sîrăcuri, caută soluții strict personale pentru a păcăli istoria. Ce-i trece, lui, prin minte? Spre a se sustrage acutului colectivizării, zidește, pe fiecare lot de pămînt ce constituie proprietatea sa, temelia cite unei case, în ideea să întemeieze gospodării separate pentru cîmpul lui de băieți. Zidirea „în serial” a unor temelii de casă. Ingenioasă și deopotrivă năstrușnică idee. Chiar dacă, pînă la urmă, zidind cu rîvnă temeliele, sîrăcul lui Năiță se dovedește utopic, vulnerabil în fața necesității istorice, tentativa sa dobindește o profundă și originală valoare de simbol. În ce sens? Chiar și atunci cînd crede că înfruntă istoria, exigențele ei necruțătoare, fă-

cînd efortul de a li se opune, eroul în cauză își motivează negativarea printr-un act constructiv și nu prin unul destructiv. Actul său vremelnic contestat, în raport cu colectivizarea pămîntului, e susținut, justificat în conduita acestui țărăn nu de porniri furibunde, nu de dușmănie atroce și tulburătoare, ci de calmul zidirii unor temelii. E simbolizată aci — credem — o înălțătoare trăsătură de caracter a poporului român, de a pune în față seducția zidirii, a creativității în toate împrejurările vieții. Că tentativa lui Năiță Lucean n-a rămas întru totul gratuită și fără ecou, o demonstrează faptul că atunci cînd, nesilit de nimeni, se înscrie cu toată averea în noua gospodărie colectivă, eroul nostru simte nevoia să definească pămîntul înscris în cerere drept „locurile cu temelii”.

Ca înfățișare, țărani portretizați de Dinu Săraru nu sînt prea arătoși. Nici bărbați, nici femei. Iar bătrînețea își întinde prea mult gheara în față, înhățînd de timpuriu puterea maturității. În această privință, **Niște țărani** afirmă un realism antiidilic, lipsit de ipocrizie. Dar fuga programatică de „pitorescul” contrafăcut, de înfrumusețările sentimentalizate, lasă loc printre rînduri unei ardori ascunse, unei precipitări a ființei umane, ca o sete cu început, dar fără sfîrșit — trăsătură a spiritului oltenesc, pe care puțini scriitori au reușit s-o surprindă.

În sfîrșit, seducția exercitată de lectura romanului **Niște țărani** rezidă — între altele — în extraordinara fluentă „orală” a povestirii. Ai mereu senzația că nu citești, ci percepi de la mică distanță, față în față, voci „roase” de „morbuz” științei de a povesti. Miezul lucrurilor se dilată, firea oamenilor — chiar și atunci cînd e închisă în sine — se revărsă în luminiscente discrete, fiindcă prozatorul a știut să aprindă în structurile create un incendiu bine temperat al celui ce nu poate trăi fără să povestească.

Grigore Smeu

Balada mării bucurii

În orașul meu bucuria cea mare
A ajuns noaptea.
A ajuns pe unde la radio
Sub boka instelată
A unei nopți de august.
Noaptea de multă vreme
Erau cu neliniști
Sau cu spaimă.
Erau ele nopți de vară
Dar nu cu miros de busuioac
De regina nopții
Și nici de fructe coapte.
Miroseau a praf de pușcă
Și-a viață amară.
Miroseau a trolii, a bombe.
Cădeau zi și noapte
Ca de pe crengi perele coapte.
Cădeau din cer, din stele
Peste orașul meu.
Cădeau cu foc
Cădeau cu moarte.
Moarte de feciori, de tați
Moarte de bărbați și de frați
Venea prin scrisori
Venea prin telegrame
Moartea în nopțile de august
Venea pe unde la radio
Achtung! Achtung!
Pajnia! Pajnia!
Femei, copii, bătrîni
O așteptau în tranșee

Săpate în curți
Săpate-n grădini
Lîngă ei cu toate de prămenit
Și sticle de lapte pentru copii.
Femeile
Soții vinjoase și fete-ndrăgostite
Mame și surori
Stăpînite de griji
De amintiri înfiorate
Priveau în gol
Îngîndurate.
Blestemau așa fără nume
Dar cu necaz
Cu ciudă
Ori răbufniri de ură.
Bătrînii mormăiau cuvinte neînțelese.
Poate-njurau
Înjurau pe cine-i băgase-n tranșee
Pe cine nu-i lăsa să fumeze.
Și strîngeau pumnii.
Mai bine ar fi rămas afară
Decît așa viață
Mai bine să moară.
Copiilor culcați pe pături
Grămadă, în colț
Le înfloreă zîmbetul pe buze
Pe fețe.
Poate visau
Visau să ridice miine smee
Și s-ajungă-ntr-un picior
La curcubeu.

Să se cațere pe funii de argint
Pînă la fluturii din slăvi
Fluturii negri, ori argintii
Fluturii cu foc în coadă
Ca licuricii noaptea.
Cine mai știe la ce visau?
La cer
La zbor
La chipul mustăcios al tatălui lor
La viitor.
Și dintr-odată s-a spart negura nopții
S-au dat la o parte
Ferestre-ndoliate
Și-a țîșnit fuiorul luminii
Din fiecare casă.
Se strigau pe la ferestre
Ca-n noaptea de Anul nou
— E pace! e pace! e pace!
Și-or să se-ntoarcă ai noștri.
În orașul meu bucuria cea mare
A ajuns noaptea.
Odată cu chemarea: Tovarăși!
Pentru prima oară răsărită limpede,
pe față,
La radio.
La marea bucurie visau copii
Cînd le-nfloreă pe fețe zîmbet
Cînd le-nfloreă pe buze.

Ion Schinteie

*) Reeditare în B.P.T., Editura Minerva, 1982.

Fragmentarium despre sine

SERII de flashbacks — culegerea de poeme a lui Gheorghe Tomozei, *Amintiri despre mine*. Sau flux al memoriei involuntare (desigur, riguros ordonate estetic). Monolog interior, cum o și spune autorul încă din titlul cărții, pe marginea miracolului ce sîntem, existînd. Existînd, cum ar zice el — dacă ne grăbim să bîgăm de seamă... Un fragmentarium despre sine, așadar, un fragmentarium existențial generalizant însă, în măsura în care imaginea poetului este și propria noastră imagine. Într-un discurs adesea dezarticulat, arbitrar, constituit din rupturi — firește, în mod intenționat, spre a exprima alterarea, chiar deturnarea sentimentelor umane într-o lume a goanei tehnice mai mult deformatoare decît modelatoare de suflet.

Dar, fie și într-o nu prea îmbietoare ambianță de viață modernă, Tomozei nu-și dezice marea lui iubire pentru semenii săi care rămîn, dincolo de orice imperfecțiuni ale lor (ori toamai prin ele) aproape de simțirea lui caldă, de *raisonneur* poezia adesea, cînd se judecă pe sine și îi judecă și pe alții. Nu-l dezarmează nici conștiința condiției biologice trecătoare a omului, în ultimă instanță. Fiindcă, iată, considerînd fragilitatea și efemeritatea speciei, pe care o numește „un bulgăr de tină”, se mindrește totodată cu preeminența realității umane: lutul acesta, din care sîntem făcuți, gîndeste el, a primit rafinatul travaliu al învățătorilor și al meșterilor alexandrinii, din veacurile strălucite ale, să zicem, epocii elenistice: „Sînt doar un bulgăr de tină alexandrină...”. Altfel spus, în modicitatea noastră și în fugara, efemera noastră trecere prin zarea lumii, existăm nepieritor, ca singurul fenomen cunoscîndu-și unicitatea, privilegiul unicității. Ceea ce nu este puțin!

E adevărat, o stranie unicitate aceea a noastră, a oamenilor, conștiință de noi înșine și de lume, „condamnați” să știm,

să înțelegem, să vedem cum virstele ne părăsesc rînd pe rînd și ne poartă — pe cei ce am fost și mai sîntem încă — undeva într-o Tară a neantului, pe care poetul o asimilează exorcistic cu paradisul melcagurilor veșnic însoțite, spre care se îndreaptă toamna fericite ale păsării migratoare: „Suflete al meu, de copil, / te duci și tu / ca pasărea ce trecu, / să mori la Nil? // Și tu, singe cu frigul / ce te mușcă mereu / mergi să mori poate-n Tigru, / Eufratele meu?...” („Toamnă”).

Poem semnificînd crepusculul vieții. Jocul de cuvinte de aici (*eu sînt fratele tău*, și sfîrșim precum Tigru și Eufratele — în aceeași mîdă) — cu profund substrat reflexiv, amplificînd inflexiunile magice ale textului.

Gheorghe Tomozei nu escamotează tristețile existențiale, mai cu seamă izvorînd din conștiința imposibilității repetării miracolului ființării; dar ne cere să nu ne dramatizăm stările de spirit, ci să le privim ca fiind în firea lucrurilor. Rolul lui, de poet-filosof, fiind acela de a ne acomoda cu perspectivele ineluctabile, îndulcindu-ni-le, surzind copilărește și făcîndu-ne cu ochiul solidar și încurajator, cînd vine vorba despre ele: „...rămîne gestul de-î face poetul / cînd sublinindu-și osul sub ploi / ne învăță / să nu mai privim înapoi” („Love story”).

Din poezia de dragoste de aici, a autorului, m-au încîntat nu atît poemetele ce demitizează sentimentul, scrise subliniat reflexiv, ca variații pe teme ecleziașice, cu infiltrații ironice — deși nici acestea nu sînt deloc negliabile —, ci mai ales notațiile robuste, veritabile profesii de credință ale lui Tomozei, cînd e să-și mărturisească fără ocolișuri estetizante nemărginita lui sete de viață. Ca în poemul numit „Să stai”, unde iubirea este conturată și trăită, simțită ca o masă frugală, într-un decor de simplitate precum firea nesofisticată, în cadrul căreia se simte drept un element al ei, încă nedesprins de aceasta: „...Să stai într-o moară de apă / veche și blindă, / altoită cu o potcovărie de lux, / să ai geamuri rînd-n perete, / de vas scufundat / să ai podele care să fie și pat / și lingă somnul tău de bărbat, / o muliere plîpîndă, / adică un fel de toamnă / în rezumat...”

IN amintirile despre sine ale lui Gheorghe Tomozei își află de asemenea o expresie pregnantă tema străbunilor, a stărilor (ca ființare) și credințelor mioritice ale poporului nostru, tema confundării cu Patria care trebuie slujită cu cele mai scumpe jertfe. La noi — știe bine poetul — și sfîrșitul e un spectacol cu valențe ritual-

MIHAI RUSU : Aniversare

mioritice. Poate pentru a nu uita frumusețea vieții, la care într-un fel sau altul revenim: „...Ne lăsăm în lut, la vedere, / oasele și cenușa / printre săruturi și griuri / stratificate, / pentru a mai putea cunoaște / drumul înapoi...” („Drum despre obșirii”).

Cu superbia ce-l este caracteristică — privit ca entitate spirituală, poetul vorbește ca un Manole, ca meșterul Manole, deci el este erou de mit, se vrea mitul însuși precum și, bîncîntes, „scornitor” de mituri: vorbește ca un vovod, el stăpînind peste necuprinse imperii de cuvinte care pot totul, clădesc și pot spulbera totul; vorbește în propriul său nume de Poet (cu majusculă!) subsumînd în vocația sa toate preeminențele lumii, pe care el, demiurgul, le face să existe în lumină, să trăiască o viață fără de moarte și o tinerețe fără bătrînețe.

El, poetul, este Manole în clipa de grație și de suprem chin al creației, cînd înalță minăstire în minăstirea dragostei lui fără seamăn, adică pe ruinele iubirii lui umane, pămîntești, zidindu-și femeia într-o cîtitorie a frumuseții peste veac, ce va trebui să înfrunte timpul cu trufie, din perspectiva sa, ca și din cea a domnitorului țării, nuanțat diferite, la fel de tiranice însă, ca vis: „Iubește-mi femeia! / i-am spus / zidului în surpare / și varul i-a cuprins ei sinii, / a umplut-o cu ger...” („Vorbește Manole”).

Un Manole este și Neagoe-volevodul, ce își zidește la rîndu-l fiul, suprema lui dragoste — într-o bătălie pentru întemeierea și reîntemeierea Țării Românești; fiul — adică lumina și singele lui și al spîței lui alese, de valahi printre neamurile pămîntului: „Prea multe rîni, prea multe. Prea des / a văzut singele nostru lumina / de nu mai știu ce curge în vinele țării. / Lumina? / Singele?” („Vorbește Neagoe”).

Dar Neagoe este Poetul însuși, care își zidește în cîntec sentimentul lui de dragoste de țară, slăvindu-i pe făuritorii și apărătorii ei dintru începuturi încă. Lucru pentru care, bîncîntînd — ca și Manole din mit, ca și Neagoe, ca și Bălcescu ori mitropolitul Antim-cărturarul — „va mai sta / prin fapta lui și după ce piere”, „în slava acestei lumini”, cum sună un vers inspirat din poemul „Vorbește Antim”. Poetul, consemnîndu-le jertfa, și-a asumat-o cum prin definiție își asumă toate durerile și bucuriile alor săi, în a căror veșnică ființare în artă se zidește. De aceea, cu îndreptățită mindrie, el va putea spune — în poemul scris pentru a-și ilustra chemarea proprie: „Nimic mai potrivit pentru gura mea ce rupe / din toamnă, decît cîntecul de dragoste, țară, / pe care ti-l închin, lăsînd pentru altele / mele iubite, doar boabele de tăcere / dintre vocabule...” („Vorbește Poetul”).

POEZIA patriotică este, cum se știe, genul cel mai dificil al literaturii — în ciuda tuturor aparențelor. Nu e ușor să știi să-ți clamezi dragostea de țară și de ai tăi! Cum își comunică Tomozei acest sentiment? Fără emfază, simplu, degajîndu-și-l de elemente exterioare, ce împovărează. Fără pompoase vocabule, fără gestică de orator, privindu-și dinlăuntru ființei sale orizontul Patriei, țara și oamenii ei. El nu se sfiește să spună tot ce simte, necău-tînd zorzoane pentru aceasta, cuvintele lui sînt obișnuite și-i transmit direct bogăția sufletească ce îl încarcă atunci cînd scrie, de pildă: „Te-aș fi iubit, țara mea... / Te-aș fi iubit chiar de-ai fi fost / altcum. Capul mi-e luminat pe dinlăuntru / de icoanele tale, de pădurile / și marele fluviu / ce-ți spală picioarele. Dar te-aș fi iubit / chiar dacă în locul fluviului / te-ar fi străbătut girle umile / și chiar dacă brazii tăi / n-ar fi fost altceva decît mărunte, / tîrtoare vrejuri mișcate-n deșerturi...” („Te-aș fi iubit”).

În versul lui Tomozei, nume strălucite de locuri ca Rovine, Călugăreni, Gurăslău nu ne răsună în ropot de copite de cai și în infern de arme izbite, ci în bătăile inimii noastre — caldă și bună și bucurătoare de oaspeți, dar nu și de cîmpititori,

cărora am știut întotdeauna să le cîrmuim nesăfioasele poște cînd ne-au încercat cu ascuțitul sabiei: „Nu căuta cu sabia, / străine, / ce nu atîngi cu sufletul!... / Astîmpără-ți jîndul, / altfel / clopotele noastre îl surpă / în gropi rîcite de cai / pe care crește buruiana / neștiutoare...”

Cine să fi scris „Cîntarea României” — se întrebă poetul? Și al cui să fie atît de familiarul vers „Vin toamai de la Plevna”? „E un vers / pe care nici nu mai știu / cînd l-am scris...” Fiindcă tot ce s-a făcut și se face într-o propășire a unui popor, nu poate fi decît lucrarea laolaltă a poporului însuși, purtînd doar, rînd pe rînd, nume generice, precum: „Petre ori Gheorghe, / diac dar și cioban sprijinit în / sabie sau în bită. Scriînd el / și cu una și cu alta...”

Pentru Gheorghe Tomozei, pămîntul Patriei este arheologia sufletului nostru. Aici au existat dacii, tot aici și un mare poet, Eminescu, sub a cărui casă părintească a fost găsită — parcă pentru a-i sta la temelie — o amforă dacică. Iar marele poet, nici cunoscînd acest lucru la vremea lui, a scris „Rugăciunea unui dac”. Firese nu? „Ce simplu: — spune poetul de azi — Rugăciunea unui dac / se poate compune numai într-o casă de dac”. Iată cit de necomplicat, dar cit de coplesitor poate fi ilustrată artistic ideea continuității noastre pe acest minunat pămînt străbun! Fără surle și fără trimbițe — și totuși, ori toamai de aceea, de neuitat! Și Tomozei continuă, în același poem, „Istoria unei amfore”: „Aici ne e vatra! / Aici dorul nostru de desăvîrșire. / Aici ne e lemnul de leagăn și lemnul de epitaf. / Piatra de leagăn și piatra de epitaf...” Versuri dînd strălucire ideii amintite, a neîntreruptei noastre vieții pe pămîntul strămoșesc, dar omagîndu-l și pe spiritul tutelar al înseși spiritualității românești, Eminescu.

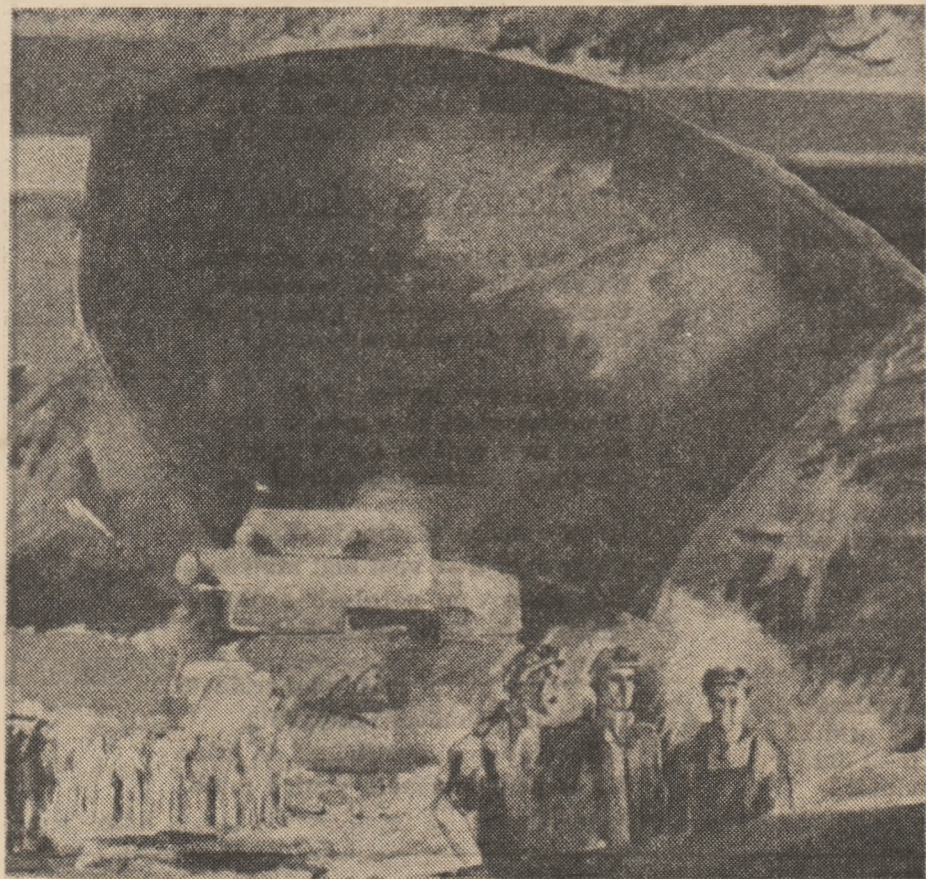
O carte despre care s-ar putea scrie mult, cu sentimentul că nu-i poți epuiza bogăția, semnificațiile — această culegere de poeme de dragoste de țară a lui Gheorghe Tomozei, *Focul hrănit cu mere* (fericită metaforă!). Din care se poate cita copios, de oriunde. De exemplu: cum să definim Țara, ce vorbe alese ne-ar restitui-o în toate culorile ei, în istoria ei de poveste, în bucuriile și în profundele ei dureri? Cum să-i zicem, pentru a ști în sfîrșit ce este și cum este ea? Nici poetul n-ar ști cum s-o numească, definitiv. Și-i găsește la un moment dat, simplu, vorbele care s-o slăvească ființînd-o: „Nu-i spuneați, fraților, țării / altcum decît țară. / N-avem cuvîntul ce-o luminează toată. Culorile ei / nu le știe pe toate vederea, / un dulce, altul, / poate că ne așează pe guri / și încă n-am ajuns / să-l povestim...”

Tomozei va numi Patria „coroană pe fruntea unei doine”, sau locul binecuvîntat în care se scriu poezii și în care se asprește vinul; și îi va zice „țărîm stîrp, muncit cu-ncețel / de viscole și vifore pribege” unde trebuia să fie sortit a ajunge Ovidiu, „spre-a-l întîlni pe Eminescu, getul”; poetul va mai numi țara sa „o pleoapă cu lacrimă-n ea”, îl va mai zice *Statornicia*, „pămînt al dragostei și al luminii”, în care: „Dorm, sub grîne, mereu nerlăpșite, / albe gîfuri cu oase dulci spălate ca de riuri, / de luturi vechi. Noi trecem. Ea rămîne”. Dar n-o va cuprinde întregă în nici o definiție — o simte el, fiindcă nesfîrșitul Țării nu poate fi spus tot, odată pentru totdeauna.

Preeminența acestui pămînt al nostru, a acestui neam al nostru este subliniată de poet și prin numele de bărbăți ce l-au ilustrat, dintre care am și menționat cîteva. Încă unul însă, de pe la obșirile istoriei noastre, care prea deplin ne figurează, nu pot să nu-l mai amintesc. Este vorba de Decebal, ce rezumă în el, în fapta și chiar în moartea lui, demnitatea ca primă natură a poporului nostru: „Sabia incovoiată i-a fost cu credință, / l-a slujit, retezîndu-i beregata. / Numai Decebal / îl putea ucide pe regele Decebal”. („Capul de pe scările Gemoniei”).

Hristu Căndroveanu

VLADIMIR ȘETRAN : Uzină

Fotografie de Ion Cucu

Mihai Beniuc

Ție, patrie

Ție, patrie ți-s fiu
Și-am să-ți fiu cît voi fi viu
Fie doar ca lăutar
Ori ca viță de plugar
Fie ca soldat de rind
Fără cruce pe mormînt
Fără gard și fără ușă
Iar la creștet c-o brîndușă
Ori c-un fir de iarbă neagră
Cum mi-a fost viața-ntreagă.

Vulturul nemuririi

Singur între piscuri
Ascuțit și-abrupt,
Fie orice riscuri
Eu rămîn și lupt.

Prieteni mei jnepeni
Cînd la sfat îi chem
Zic : Tu tot mai depeni
Roșul fir pe ghem ?

Fulgerele latră,
Scăpărînd, tunînd :
N-ai nici loc de vatră
Nici loc de mormînt !

Eu fălos îmi scutur
Creștetul de nea :
Pintecul de vultur
Va fi groapa mea.

Lui îi las moșie
Stîncile de peatră
Ca pentru vecie
Lui să-i fie vatra.

El o să mă poarte
În ființa-i bravă
Dincolo de moarte
Prin eterna slavă.

Mit

A-ntîrziat o stea pe cer
Ori prea tîrziu a răsărit
Și umblă ca un miel stingher,
Un miel de turmă rătăcit.

Bălaie luna printre nori
Astimpăr căutîndu-l n-are
Și behăie și-o trec fiori —
Și baciul turmei unde-i oare ?

Trei baci, tustrei, mergeau la vale
Dar iată duc pe-al ei tîriș
Și după deal la coboriș
Aude-un vaer lung de jale.

Iar baciul ei a dispărut
Și ziua plasa ei și-o strînge
Iar în apusul stîns și mut
O baltă a rămas, de sînge.

SABIN BĂLAȘA : Lumini de August

Plaiuri carpatine

Plaiuri carpatine, brazi
Munți cu fruntea pină-n cer,
Ape iuți fără răgaz,
Asta-i patria de ieri
Asta-i patria de azi.

Șesurile țării toate
Cît cu ochii le cuprinzi
Semănat-e cu bucate,
Rînduri drepte parcă-s grinzi
Cu verdeață împănate.

Ici și colo vr-un tractor,
Roșu mac, străbate țărna,
Vacile, blajin popor,
Pasc pe-alătura luțărna
Dar păscutul e cu zor.

Binecuvîntare

Iscat ai fost lumină-n întuneric
Tu univers în mii de cioburi spart
Ce zboară țîndări, strălucesc și ard
În veșnicul nimic pe semne sferic.
Ori poate ești oglinda sfărîmată
De un bețiv cu mina blestemată,
Să ne vedem nevrednici și pitici
Ori îngîmfați în hirburile mici.
De ce nu te-ai ținut cuminte-n haos
Și-ai scos nimicnicia din repaos ?
O, mare anonim ce nu ești,
Te laudă cei veseli, plîng cei triști,
Te-admiră cînd răsari ca pe-un voivod,
Mîhniți apoi cînd treci al nopții pod,
Ca să te vadă-n falnicele straie
Din somn mulțimea deșteptată droaie.
Ori ești copilul rău care c-o stană
Zdrobi oglinda cea Venețiană,
Să nu vedem în forma ei sublimă
Frumuseța lumii dată nouă primă !
Dar și așa cum ești de ni te-ai dat
Fii, Soare, totuși, binecuvîntat !

Cîntec patriotic

Vii și morți noi sintem cete
În și pe acest pămînt
Ce-i menit să ne desfete
Ori să-l desfătăm lucrînd.

Zică-i patrie ori vatră,
Țară strămoșesc ogor,
Noi am scris pe sfînta-i peatră
Și cu sînge și cu dor

Spună cîte vor dușmanii,
Ei sînt ape care trec,
Nouă ni-s milenii anii
Pe cuprinsul țării-ntreg.

Cînd tractoare ară moina
Peste glee să crească griu,
În Carpați răsună doina
Și sclipesc oglinzi pe riu.

Nu ne pizmuim vecinii,
Pașnici vrem cu ei să fim
În șuvoaiele luminii
Lumii care o clădim.

Fericirea și dreptatea
Tuturor ne-o vrem la fel,
Dar oriunde-i strîmbătatea
Noi-nălțăm piept de oțel.

N-am fost altul

N-am fost altul decît sint eu însumi
Și mi-am vărsat în mine însumi plînsu-mi
Ca o fîntînă-n cupa de beton
Fără să gem, și-am dat cîntării ton.

Nu, eu nu la riul Vavilonului
M-am adunat cu alții-ntr-o grămadă,
Să-i dau schimbare sumbră tonului
De tristă tîngă ori Ieremiadă.

Noi răspicat am întonat cu toții
Precum din veci îndătină morții
Ce nici cînd mor nu știu să spună vai,
Ci : Gata dară mîi feciori ? No, hai !

Invitație la cîmp

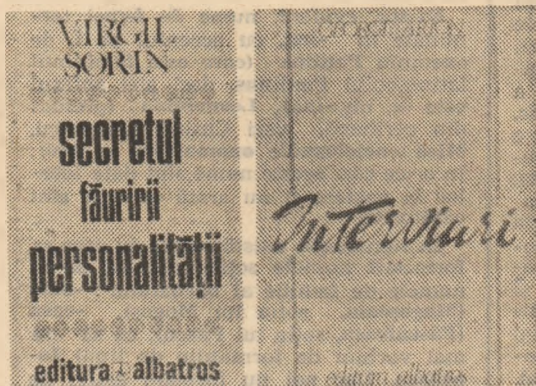
Noi am lăsat-o, pasăre albastră,
Ca să tinjească-n colivia noastră,
Crezînd că e destul să-i dai semințe,
Ca ea să uite orice suferințe.

Nu crește fericirea-n colivie
Și-nchisă viața ei e moarte vie,
Chiar de-i grilajul aur și argint,
Cu ținte, diamant și mărgărit.

Hai s-o lăsăm să zburde și să joace
Chiar dacă n-ar veni mai mult încoace.
Noi poate vom porni-ntr-o dimineață
Acolo unde dînsa se răsfață

Cu trupul gol în calde ploi scăldată
De vîntul primăverii mingiiată
Sub ochii verzi a-ntinderii de grine
De oameni semănați pentru mine.

Elogiul muncii

DIN recente volume de convorbiri, semnate Virgil Sorin¹⁾ și George Arion²⁾ ne-a reținut în deosebi accentul pus de unii dintre intervievați, pe muncă și pe disciplina ei. Cel dintâi a plecat de la intenția unor „biografii exemplare”, ale unor „personalități autentice”, așa cum se pronunță în preliminarul „Argument”. Sub formă de joc, ca și cum ar sta de vorbă cu sine, în „Fața nevăzută a interviului”, George Arion mărturisește că s-a interesat mai puțin de „amănuntele biografice” (acelea care, la Virgil Sorin, aveau să răspundă la tema anchetei sale). În spiritul modern al interviului, intervine uneori și maliția celui ce întreabă și ține sub observație pe cel supus unui soi neprevăzut de „stress”. Acesta era genul lui Adrian Păunescu, căruia-i plăcea să șocheze prin întrebările lui (ceea ce nu e cazul celor mai recente interviuri). Savantul economist G. Zane, întrebat de George Arion dacă n-a socotit un noroc faptul de a fi „cunoscut toate virstele hărăzite unui om”, cu alte cuvinte longevitatea, a dat următorul răspuns:

„Întîi și întîi, eu nu cred în noroc! Dacă în viață am avut o şansă este că întotdeauna am muncit și adeseori fără a mă cruța. Apariția în demografie a virstei a treia, din punctul de vedere individual, poate fi divers apreciată”.

G. Zane a murit octogenar, lucrînd cu pasiune la încheierea editării critice a lui N. Bălcescu, continuat fiind de soția și colaboratoarea sa, Elena Zane, care și-a încheiat zilele, minate de o necrutătoare boală, luptînd în vederea aceleiași lucrări, cu aceeași dirigenie.

„Șansa” celui ce nu crede în „noroc” este puterea de muncă, facultate dobîndită prin stăruință, prin ceea ce sportivii numesc „antrenament”. Nimeni nu se naște cu ea, dovadă că această forță se constată adesea la bărbați și la femei cu mijloace fizice reduse, dar compensate prin voință și tenacitate.

Folcloristul bihorean Ion Bradu, învățător, a văzut în munca sa „elementul primordial”, care i-a oferit „satisfacții autentice”. Ne-a impresionat mai ales această notă personală:

„Orice muncă poate fi frumoasă”.

Cu alte cuvinte, nu numai acea muncă, legată de o formă a frumosului, cum este folclorul, dă satisfacții de ordin estetic. Într-adevăr, fie lucru manual, al muncitorului calificat, fie travaliu intelectual, rezultatul dus bine la capăt devine o creație și se înscrie pe aria foarte întinsă a frumosului.

Un exemplu din prima categorie este Constantin Diaconescu, prezentat ca „maistru constructor la întreprinderea de construcții siderurgice Hunedoara”, care, plecat de la munca de jos, „a realizat opt inovații și o invenție cu o eficiență economică de peste trei milioane anual”. De la activitatea cu care a început, a atins prin stăruință treapta cea mai ridicată, „spiritul de inventivitate”, al celor aleși.

Un alt muncitor, ca și precedentul, erou al muncii socialiste, Marin Nedea, ajuns conducător a două mari întreprinderi,

prinderi teleormănene, a găsit o formulă splendidă:

„...munca este o componentă a fericirii personale...”

În specialitatea sa, simte „în fie ce zi această nevoie de a învăța...”

Într-adevăr, oricît de mult am ști, nu știm niciodată suficient (ca să nu zicem tot) și învățăm pînă în cea din urmă zi din viață.

MUNCA este singura cale de cunoaștere, la toate treptele ei. Neobosită activitate a universal cunoscutei gerontologice dr. Ana Aslan este și o dovadă că munca nătruntru, la orice vîrstă, întretine forța productivă și creatoare pînă la capătul existenței. Numai astfel, în institutul pe care l-a creat, se găsesc „vîrstnici în jur de o sută de ani, activi și plini de vigoare”. În concluzie:

„...ce poate fi mai încurajator, mai nobil decît să poți prelunge vîrsta biologică, în același timp conferindu-itributele principale ale vitalității și creativității...”

La strălucita inteligență a Ecaterinei Oproiu, deprinderea muncii se unește cu podoarea mărturisirii. Spunîndu-i-se de către Virgil Sorin că este „un om foarte harnic”, a răspuns:

„Da, trebuie să recunosc cu oarecare jenă că dacă aș fi întrebată, așa, copilărește, „ce-ți place duminică mai mult în viață”, eu aș răspunde că „mie cel mai mult în viață îmi place să muncesc”. Dar asta vă rog s-o ștergeți de pe bandă!”.

Nu mă miră acest răspuns. Cele mai întîme bucurii ne aparțin cu exclusiv-

ION PACEA: Zi însoțită de august

Istoria Istoriei

XIV

65. Surprins am fost cînd, parcurgînd indicele de la sfîrșitul cărții, unde scriitorii cărora li se închină un capitol întreg sau un paragraf sînt ușor de identificat, am descoperit numele lui Tudor Vladimirescu.

Tudor Vladimirescu, scriitor? Citat și comentat într-o cortă al cărei prim titlu de glorie este de a nu fi reținut nimic din ceea ce nu avea vreo contingență – autorul mereu a reamintit acest lucru – cu creația literară? G. Călinescu așa a socotit, și l-a trecut la capitolul „Romanticii”, între Vasile Cârlova și Eliade Rădulescu. Alegerea și-o motivează astfel: „Precursor în mesianism al lui Eliade și al lui C.A. Rosetti este însuși Tudor Vladimirescu, a cărui operă literară, ca să zicem așa, se alcătuiește din scrisori și proclamații.”

Proclamațiile Vladimirescului pe cîți dintre noi n-au emoționat, pe cîți dintre noi n-au cutremurat? Ele au în adevăr „un stil viguros și biblic, folosind imagini multicolore de tîndă bisericească”. Îngăduind istoriei să răzbată, din paginile ei, în paginile mai ruda cu veșnicia, ale istoriei literare. Nu multe scrieri din trecut, de importanță națională, au această șansă, și nu mulți bărbați de seamă, cărora le datorăm recunoștință, pot fi găsiți în această foșnitoare poveste a neamului nostru.

„Fraților locuitori ai Țării Rumânești – începe un lung și convingător citat – veri de ce neam veți fi! nici o pravilă nu oprește pre om de a întîmpina răul cu rău!”

66. Nici o pravilă nu oprește pre om de a întîmpina răul cu rău! Așa grăit-a Domnul Tudor, revoluționar român și martir român. Și scriitor român!

Geo Bogza

tate. Cînd plăcerea de a munci ajunge voluptatea supremă, este firească jena în jurul acestei mărturisiri.

Măiestria, cînd este vorba de aptitudinile corpului (și ele călăuzite de voință și de inteligență), se dobîndește printr-o disciplină contractată din cea mai fragedă copilărie.

Nadia Comăneci „a început gimnastica la vîrsta de cinci ani”, iar Magdalena Popa, balerina cu mari succese internaționale, „pe la cinci ani și jumătate” și-a început ucenicia. Dacă ne gîndim la acea copilărie, nespusă nici unei discipline, realizăm mai lesne ce a putut fi existența acelor ani de programate exerciții, comportînd tot felul de restricții, de interdicții, de sancțiuni chiar... O viață de infern, s-ar spune, încă de la vîrsta fericirii inconștiente, paradiziace! Și totuși, numai așa, prin deprinderea muncii de la acea etate s-a putut săvîrși dublul miracol: cel omologat mai de demult, al unei întinse game de mișcări grațioase în dans, iar apoi, ridicarea gimnasticii pe treapta unei arte, fenomen necunoscut la scară mondială înainte de Olimpiada de la Mont-

real. Baudelaire spunea, într-un vers celebru, că urăște mișcarea care deplasează liniile, și cu aceasta se declara partizanul frumosului statuar clasic, în genere de natură statică. Or, baletul și gimnastica artistică îl dezminț pe genialul poet, dovedind că armonia poate fi tot atît de bine realizată în starea de mișcare ca și în aceea de imobilitate. Numai că, pînă la spectatori, în momentul cînd „vizionează” o figură de balet sau una de gimnastică, își dau seama cît capital de muncă (și implicit de acese), implică realizarea frumosului.

Ludovic Spiess, despre care Virgil Sorin ne spune că este „tipul clasic al temerului forte”, și-a făcut o autocaracterizare completă:

„Ambiția, tenacitatea, îndrăzneala, munca stăruitoare, răbdarea, planificarea riguroasă a tuturor activităților, amabilitatea și bunăvoința m-au călăuzit tot timpul.”

Acest cumur de calități, cu totul și cu totul exemplare, au în centrul lor „munca stăruitoare”, care le polarizează pe celelalte, așa cum magnetul atrage pîlătura de fier. Am zice chiar, că unele din aceste însușiri, deconcentrate în jurul muncii stăruitoare, ar putea avea un caracter negativ și antisocial. Ia să ne închipuim toate celelalte, puse în slujba egoismului și a corolarului său, lipsa de scrupule. Nu ar fi suficiente să dea naștere unui monstru? Munca însă, asociată cu aceleasi însușiri, imobilează pe om, îl transformă în factor creator, în serviciul semenilor săi, al societății, al Patriei, la al cărui prestigiu colaborează cu toți ceilalți buni fii ai săi.

Intervieat de ambii autori, marele istoric Constantin C. Giurescu, la întrebarea lui George Arion ce mesaj ar transmite contemporanilor, a început cu aceste cuvinte:

„...să creadă în muncă, în munca stăruitoare și creatoare.”

Lui Virgil Sorin i-a răspuns în același spirit:

„Primul e îndemnul de a munci serios, de a munci consecvent, de a nu lăsa să treacă nici o zi fără să adauge ceva la cunoștințele lor, pentru că numai munca sistematică și continuă asigură rezultate serioase”.

Las la o parte celelalte îndemnuri și rețin caracterul de prioritate al muncii, în actul creației. Individual privită, munca este factorul decisiv al formării personalității. Genialitatea creatoare nu este altceva decît încununarea festivă a muncii, ale cărei rezultate sînt capodoperele.

Șerban Cioculescu

¹⁾ Secretul făuririi personalității. Convorbiri, Editura Albatros, București, 1982.

²⁾ Interviuri, Editura Albatros, București, 1982.

Cîntecul mioarei

IN „Note” la volumul 22 din Opere ale lui Mihail Sadoveanu, fiica scriitorului, Profira Sadoveanu, povestește geneza ultimului roman, *Cîntecul Mioarei*, izvorit din tragica întimplare a baciului moldovean. Spune Profira Sadoveanu că acel ce „a avut norocul să-l audă pe prozator, în holul casei lui din Amiral Negrescu, citind *Cîntecul Mioarei*, nu-i va putea uita niciodată glasul înecat în lacrimi, cu înmădieri de bucurie și tălângi”.

S-a întimplat să am acel noroc, dar povestea este alta în ceea ce mă privește. La 9 septembrie 1954, Mihail Sadoveanu publicase în „Gazeta literară” articolul *Prislop*, note dintr-o călătorie a lui prin părțile de sus ale Moldovei, sfîrșite, surprinzător pentru unii, cu poezia: *Cîntarea întoarcerii moroșenilor în țara Moldovei*. Peste mai bine de o lună, la 15 octombrie, l-am vizitat acasă, în strada Amiral Negrescu, de pe malul lacului Herăstrău. L-am găsit în largă bibliotecă de la parter, în convorbire cu Mihail Sorbul, care dramatizase *Neamul Șoimăreștilor*, și cu regizorul Ion Șahighian, cel ce ar fi urmat să pună în scenă noua piesă. Am așteptat vreme nu prea îndelungată pînă ce au sfîrșit cele ce aveau să-și spună și apoi, l-am auzit pe Sadoveanu întrebându-mă:

— V-a plăcut, în redacție, poezia ?
 Și, fără să aștepte răspunsul meu, s-a adresat celorlalți :

— Să v-o citească și domniilor voastre. Am cheltuit mai multă energie pentru aceste versuri decît pentru tot restul. M-am chinat noaptea și uneori m-am ridicat din pat și am scris un stih, sau am corectat un cuvînt. Mi-a făcut plăcere să scriu această poezie. Trebuia să exprim ceea ce am simțit cînd am stat în vara trecută în pasul Prislopului.

Încet, aproape șoptit, cu mlădieri în glas, accentuînd și estompînd cuvintele, vizibil mișcat, Sadoveanu a citit impresiile lui lirice din pasul Prislopului. După ce a terminat, s-a lăsat în camera în care ne aflam o tăcere blîndă ce arăta că nu ieșisem din farmecul versurilor sadoveniene, dar trebuia să fie cineva sortit să tulbure aceea liniște și acela am fost eu.

— În prima strofă — am rostit cu cuvenita sfială — spuneți :
 „Bubuie din gomăn lung prelung
 Bunicul Manole cel Mare ;
 Bătrînii pe tineri i-ajung
 În urcuș, spre soare răsare”.

Să fie acest cuvînt „gomăn” o amintire din cîntecul mioritei pe care știu că l-ați cules și ales din multe, foarte multe variante auzite de dumnea-voastră și care se deosebește de cel lăsat de Alecsandri ?

Sadoveanu a tăcut și nu mi-a răspuns imediat. S-a ridicat de pe sofa, s-a dus la un sertar dintr-un colț al bibliotecii și a revenit cu niște foi de hirtie.

— Să vă citesc atunci acel cîntec al mioarei.

Și cu același glas plin de mlădieri, accentuînd și estompînd cuvintele, neascunzîndu-și și, totuși, controlîndu-și emoția, bătrînul patriarh al frumuseții și înțelepciunii aflat în fața noastră a început să rostească :

S-aude, s-aude, — departe la munte —, gomăn gomănînd, — oile pornînd.

Suie și coboară — zi lungă de vară, — ziua pînă-n sară, — din vărsat de zori — pîn'la sîniiori ; de la sîniiori — pîn'la cîntători.

Pe-o gură de rai, — dincolo de plai, — ies trei turme mari — cu trei păcurari : — unu-i moldovan, — unu-i ungurean, — și unu-i vrincean.

Iar cel ungurean — și cu cel vrincean — mări s-au vorbit — și s-au sfătuit — ca să mi-l doboare — pe cel moldovan — că-i mai ortoman, — are oi mai multe — și mînzări cornute — și cai învățați — și cîni mai bărbați.

Dară cea mioară — de doi ani la vară — de trei zile-ncoace — gura nu-i mai tace, — iarba nu-i mai plae.

— Ce ai tu, mioară ? Ii fi bolnă-vioară ? Iarba ți-i amară ?

— Stăpînule bace, — dă-ți oile-ncoace. — Stăpîne, stăpîne, — mai chiamă ș-un cine, — cel mai cu frăție, — mai cu bărbăție. — Baciul ungurean — și cu cel vrincean — vor să

te doboare — în apus de soare, — umbrele cînd cresc, — neguri se opresc — pe munți și pe ape, — dorm oile toate.

— Mioară birsană, — de ești nă-drăvană — și mi-i scris să mor, — tu spune-le lor, baciului vrincean — și lui ungurean, — ca să mă îngroape — aicea, aproape, — în strunga de oi, — să fiu tot cu voi, — în dosul stîinii, — să-mi aud cîinii, — în șoapta telor, — în jocul mieilor... — Și de m-or răpu-ne, — pe groapă mi-i pune — fluieraș de fag — mult zice cu drag, — fluieraș de os — mult zice duios, — fluieraș de soc — mult zice cu foc. — Vîntul a sufla — și ele-or cînta, — oile s-or strînge, — pe mine m-or plînge — cu lacrimi de singe.

Ci tu de omor — nu le spune lor ; spune-adevărat —, că m-am însurat — c-o blîndă crăiasă — a lumii mireasă, — că la nunta mea — a căzut o stea...

Iar dacă-i zări, — dacă-i întîlni — măicuță bătrînă, — cu briul de lînd — pe culmi rătăcind, — din ochi lăcrîmînd, — pe toți întrebînd :

— Cine mi-a văzut, — cine-a cunoscut — sprinten ciobănel — tras ca prin inel ? — Fața lui — spuma laptelui — mustăcioara lui — spicul griului ?

— Tu, mioara mea, — nu te îndura, — și spune-i curat — că m-am însurat — c-o fată de crai, — dincolo de plai.

Iară de minune — măicuței nu-i spune, — că la nunta mea — a căzut o stea, — c-am avut pomeni — fragii din poeni, — buciune zvonînd — din culme doinînd, — preoți munți cărunți, — vînturi bocitoare, — stele făclioare, — poduri de flori, — prohod de miori.

DUPĂ ce s-a sfîrșit cîntecul mioarei spus de Sadoveanu, n-a mai rostit nimeni nici o vorbă. Ne-am ridicat și am ieșit în inserările unei toamne reci, grăbită să se petreacă repede și să se piardă în gerurile albe ale iernii.

Peste o vreme, m-am dus din nou la Sadoveanu și i-am cerut îngăduința să copieze cîntecul ascultat. Mi-a dat-o. Printre hîrtiile păstrate, zilele acestea am găsit-o pe aceea pe care în toamna anului 1954, am însemnat cîntecul. Am

comparat ceea ce am transcris eu atunci cu ceea ce a publicat Sadoveanu în romanul *Cîntecul Mioarei*. Nici o deosebire. Este cert că pregătise acea variantă pentru ultima lui carte.

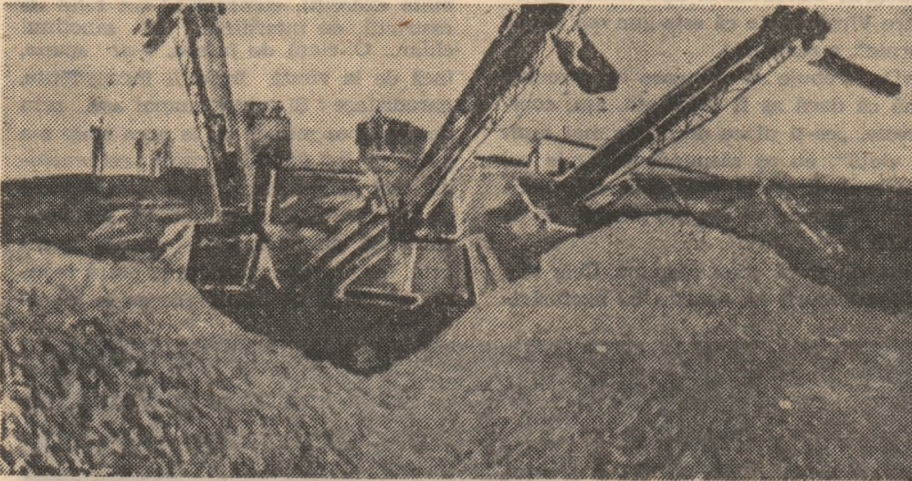
În Notele sale, Profira Sadoveanu scrie : „...îmi aduc aminte de spusese tatii care ataca culegerea de poezii populare a lui Vasile Alecsandri, găsind că bardul de la Mircești prea a periat și corectat versul popular, făcîndu-l pe-alocuri artificial”. Este adevărat că Sadoveanu a criticat repetat versiunea Alecsandri a *Mioritei*, începînd chiar cu titlul. Diminutivul acesta îl socotea nefiresc în vorbirea țărănilor moldoveni și cu atît mai puțin a ciobanului moldovean. Observațiile lui sînt cit se poate de drepte și ar merita o discuție temeinică. Desigur, varianta Alecsandri este cea mai răspîndită, a intrat în conștiința poporului și ar fi greu să fie înlocuită. Dar, de ce să nu facem să circule, în egală măsură, și varianta Sadoveanu ?

Socotesc că marele prozator este cit se poate de îndreptățit să propună un nou cîntec al mioarei și al celor trei ciobani care este mai autentic, mai apropiat de psihologia poporului, de spiritualitatea lui, de modul lui de a se exprima. Fără să micșorăm meritele lui Vasile Alecsandri, cel ce a scos din anonimatul unei regiuni această chintesență a frumuseții poeziei noastre populare și, prin prestigiul lui, a făcut-o să circule la nivelul întregului popor, aflați în fața variantei Sadoveanu, se cuvine să primim critic moștenirea primită și să înlesnim să se confrunte ceea ce a cules și a corectat poetul *Lăcrămioarelor* cu ce a cules, a studiat, a comparat și a ales Sadoveanu cu cunoașterea lui profundă a frumuseților spirituale ale poporului nostru.

S-ar putea ca, pînă la urmă, cu timpul, mai lung, mai scurt, să învin-gă cîntecul „S-aude, s-aude — departe la munte, — gomăn, gomănînd, — oile pornînd”.

S-ar putea...

George Macovescu

VLADIMIR ȘETRAN : Aurul recoltei

Revista revistelor

Almanahul „Ramuri”, 1982

● Prestigioasa revistă craioveană „Ramuri”, condusă de poetul Marin Sorescu, oferă cititorilor, în aceste luni de vară, Almanahul „Ramuri” 1982, volum care depășește cu mult o lucrare de asemenea natură. Prima, și cea mai importantă, caracteristică a Almanahului este nota locală pe care colectivul redacțional a dat-o lucrării. Un al doilea fapt relevant este caletul literar (poezie, proză, critică) inserat în Almanah de la pagina 25 pînă la pagina 67, în care 17 tineri autori se prezintă cititorilor cu versuri, proză și pagini de critică : Mihaela Andreescu,

Const. Barbu, Artur Bădița, Grigore Bălănescu, Patrel Berceanu, Gabriel Chifu, Verona Costache, Nicolae Diaconu, Marius Ghiță, Dan Lupescu, Floarea Miu, Anton Moraru, Ion Popescu, George Popescu, Remus Roca și Dumitru Velea. Un al treilea element esențial al Almanahului este „Atelierul internațional” care cuprinde pagini selectate din literatura din R.F. Germania, Mexic, R.P. Polonă, Senegal, Noua Zeelandă, U.R.S.S., Austria, Iugoslavia, Canada, Nicaragua, Grecia, Danemarca, R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacă, Liban, Zimbabwe, S.U.A.,

Accente

■ VA FI VORBA, în cronică de față, de felul cum se pune accentul la unele nume de persoane de origine străină. Ideea mi-a venit urmărind la televizor un spectacol intitulat *Tren de plăcere* (după I.L. Caragiale). Se pomeneste acolo o femeie numită *Papadopolina*. Numele a fost mereu pronunțat cu accentul pe i, deși corect este să se pună pe primul o.

Există, evident, nume de femei terminate în *-ina*, cu accentul pe i, de exemplu *Paulina* (care este femininul latinescului *Paulinus*, deci aici sufixul este *-a*, nu *-ina*), *Leopoldina* (preluat din germană, vezi Christian Ionescu, *Mică enciclopedie onomastică*, p. 190); în orice caz, aceste nume sînt date fetelor la naștere și nu arată cu cine sînt căsătorite.

În românește există sufixe cu care se formează numele soției, derivat de la numele de familie al bărbatului : *-oia* (*Mogoșoia*, soția lui Mogoș), *-easa* (*Păsculeasa*, soția lui Pascu), ca să nu mai vorbim de formațiile de tipul *Io-neasca*. Dar noi nu formăm astfel de nume cu sufixul *-ina*. Cele pe care le mai întîlnim, pe ici pe colo, nu sînt românești, ci grecești : *Papadopolina* este soția lui Papadopol (care, în grecește, înseamnă „fiul popii”, deci e pereche cu Popescu al nostru). Fiind nume grecesc, trebuie pronunțat grecește, deci cu accentul pe primul o (așa cum se pronunță și numele de bărbat). La București, pe la începutul secolului nostru, se mai auzeau, pronunțate corect, destul de multe nume de acest fel.

În continuare voi discuta accentuarea a două nume de familie aromânești, curente la noi, grație purtătorilor care le-au făcut cunoscute : *Papahagi* și *Caragiu*. Frații Pericle și Tache Papahagi au fost lingviști de frunte, Toma Caragiu a fost un mare actor, iar sora lui, Matilda Caragiu-Mariojeanu, este o eminentă lingvistă.

Greșeliile care se fac la accentuarea acestor două nume nu sînt de același tip, ci într-un caz accentul este avansat, iar în celălalt este întîrziat.

Papahagi este format din două elemente, primul grecesc, iar al doilea turcesc : *papa* „tată” (aici desigur trebuie înțeles ca „moș”) și *hagi* „om care a fost în pelerinaj”. De vreme ce cu toții pronunțăm *hagi*, cu accentul pe i, de ce la acest nume l-am muta pe prima silabă ? Cînd eram student, nu zicea nimeni altfel decît *Papahagi*, pe cînd astăzi aproape nimeni nu mai spune altfel decît *Papahăgi*.

Caragiu înseamnă „negriciosul” (e derivat de la turcescul *kara* „negru”) și trebuie accentuat pe cei de-al doilea a. Totuși peste tot se aude numai *Caragiu*, lucru explicabil prin faptul că cei care nu cunosc dialectul aromân au impresia că este vorba de sufixul *-giu*, de origine turcescă, preluat de noi în multe formații și folosit pentru a forma nume de agent, de exemplu *zarzavagiu* „care vinde zarzavat”, *geamgiu* „care pune geamuri” etc. Dar alături de radicalul turcesc *kara*, adică „negru”, ce rost ar avea acest sufix ? Numele este format în aromână.

Alexandru Graur

Guatemala, Italia, Cuba, R.P. Chineză, Australia, Japonia, Islanda, India etc.

Remarcăm, apoi, semnăturile prestigioase care sînt inserate și tematica abordată de Șerban Cioculescu (*Învățăcelul și Eudoxiu*), Marin Sorescu (cu piesa *Făt frumos cel urît*), Paul Alexandru Georgescu, Ovidiu Papadima, Ion Biberi, Alex. Balaci, Pompiliu Marcea, Ovidiu Ghidirmic, Romulus Diaconescu, George Sorescu, I.D. Sirbu, Lucian Zatti, Gabriela Negreanu, Stelian Zamora, Ștefan Bossum, Nestor Vornicescu, Iancu Constantin, Constantin Mateescu, Virginia Șerbănescu, Victor Bibicioiu, Ion Schinteie, Vasile Cărăbiș etc.

Deosebit de interesante sînt paginile de istorie literară consacrate lui Arghezi, D. Caracostea, Gib Mihăescu, D. Popovici, Alice Voinescu, Zoe Verbiceanu, Ramiro Ortiz și poetului, mai puțin cunoscut, Emanoil Părăeanu.

Almanahul mai cuprinde creații ale altor poeți și prozatori, traduceri, opinii, precizări, curiozități literare și bibliofile, precum și numeroase alte elemente specifice unei asemenea lucrări.

I.M.

Istoria ca sinteză epică

I OȚI călătorii de la sfârșitul veacului al XVIII-lea laudă cu entuziasm frumusețea naturală a ținuturilor moldo-valahe «supuse Sultanului». Ei descriu cu neobosită admirație peisajele pitorești ale Carpaților, cursul maestuos al Dunării, pajiștile smâltate cu flori; cu aceeași admirație enumeră produsele pământului: grâu, porumb, secară, păduri minde pline de cele mai felurite specii de copaci, pășuni pe care pasc turme nenumărate. Dacă e să le dăm crezare, munții sînt îmbelșugați în metale prețioase, în cărbune, în sare, iar apele care coboară din ei poartă în valurile lor fire de aur. O singură ființă pare că nu participă la această bucurie universală a naturii, pare că se sustrage privirii mirate a călătorului: omul. Șleaurile sînt pustii. Satele, nevoiaș și răzlețe, se ascund în culele pământului... Călătorul notează cu uimire că, în aceste locuri unde natura pare să fie atât de fericită, omul pare un proscris: «Principatele sînt favorizate de natură și persecutate de soartă». Cu aceste fraze inspirate, care ne aduc aminte de viziunea sadoveniană din *Zodia Cancerului*, se deschide o carte extraordinară, de mult uitată (dacă acceptăm pe specialiști), publicată în limba franceză în 1898 și tipărită acum pentru prima oară în românește (în traducerea foarte bună a Aureliei Creția). E vorba de teza de doctorat a lui Pompiliu Eliade, *De l'influence française sur l'esprit public en Roumanie*, consacrată epocii fanariote și urmată de o *Histoire de l'esprit public en Roumanie au dix-neuvième siècle*, care-și așteaptă ediția modernă. Figură interesantă a comparatismului românesc, contestat de N. Iorga, Pompiliu Eliade nu se relevă după decenii de ignorare (să menționăm totuși că în 1978 Alexandru George i-a reeditat la „Dacia” un opuscul din 1903 intitulat *Ce este literatura*) nu numai ca un cercetător serios, dar și ca un literat înzestrat cu mari daruri de evocator și portretist.

În prefață și în note, editorul de azi face comparatismul de ieri multe și (majoritatea) întemeiate observații. Cele mai importante se referă la două concepte operatorii folosite chiar în titlul lucrării. Ce înseamnă pentru Pompiliu Eliade *influență*? O primă precizare ne conduce spre teza foarte discutabilă pe care G. Ibrăileanu o va susține unsprezece ani mai târziu (în *Spiritul critic în cultura românească*): „Prin aceste cuvinte (influență franceză — n.n.) trebuie să înțelegem acțiunea exercitată de un mare popor civilizat asupra a două mici provincii care nu existau înainte pentru civilizație și care, subjugate de veacuri Sultanului, nu existau nici pentru istorie”. Deosebirea de G. Ibrăileanu constă în data de la care influența franceză începe să se manifeste: în loc de 1840 la criticul moldovean, Pompiliu Eliade urcă pînă la 1750, cînd, în zorii domniilor fanariote, spiritul francez își făcea deja loc, pe mai multe căi, în mentalitatea și moravurile din Principate. Al. Duțu obiectează faptul că nimeni nu mai crede azi că influența (ca transfer de valori de la civilizat la ne-civilizat) se poate afla la originea unei civilizații. Obiecția este, desigur, justă, mai ales cînd se referă la afirmații precum următoarea, ce nu lipsesc din studiul lui Pompiliu Eliade: „Această influență este cea care, am putea zice, le-a făcut să se nască întru civilizație

Pompiliu Eliade, *Influența franceză asupra spiritului public în România. Originile. Studiu asupra stării societății românești în vremea domniilor fanariote*, în românește de Aurelia Creția. Prefață și note de Alexandru Duțu. Editura Univers, 1982.

și întru istorie. Studiind-o, nu asistăm la renașterea unui popor, ci la nașterea lui”. Însă Pompiliu Eliade prevăzuse dificultatea și se întreba el însuși: „Oare, studiind-o, nu studiem istoria română dintr-un punct de vedere unilateral?” Și el admite mai departe: „Desigur, au existat și alte cauze, dar printre caracteristicile aproape providențiale ale influenței franceze în România se mai remarcă următoarele două: mai întîi, este cu mult cea mai importantă dintre toate cauzele deșteptării românilor...; în al doilea rînd, toate celelalte cauze îi sînt oarecum subordonate”. Acestor observații le putem adăuga și altele: „Istoria este mai curînd o artă decît o știință, ea are mai puțin rolul de a stabili analogii, cît de a marca diferențe”. În sprijinul părerii lui Pompiliu Eliade vine și ideea (neexistență explicit la el și neluată în considerare de Al. Duțu) că în viziunea autorului, influența franceză a făcut să iasă din amortire civilizația (așadar instituțiile burgheze), nu cultura românească în ansamblul ei, ultima avînd realitatea și rădăcinile ei mult mai vechi. De această distincție se leagă și al doilea termen central al tezei și anume *spiritul public*. Al. Duțu combate limitarea lui la „structurile mentale”. Pompiliu Eliade, în adevăr, scrie: „...Expresia *spirit public* are două sensuri: ea poate să însemne opinia care se formează la majoritatea unui popor asupra chestiunilor de interes general, și, de asemenea, ansamblul de opinii și sentimente împărtășite de un popor. În această carte folosim expresia de „spirit public” în înțelesul al doilea, cel mai general, care îl cuprinde și pe primul”. Dar întreg studiul completează accepția prin analize minuțioase ale structurilor sociale și instituționale din Principate în epoca 1750—1821, așa încît definiția fiind evident prea strîmtă, aplicarea ei este cu mult mai largă. Severitatea editorului, adesea meritată de autor, se întoarce grațuit contra acestuia cel puțin în două împrejurări și anume cînd i se reproșează cu exagerată insistență relativa precaritate a bibliografiei istorice (fatală, aș zice, în stadiul cercetării de la sfîrșitul secolului trecut) și cînd i se citește cu oarecare *parti-pris* unele afirmații. Pentru a doua împrejurare dau un exemplu. Al. Duțu găsește „suzprînzătoare” afirmația, că poezia lirică „descinde din roman”. Pompiliu Eliade nu susține însă o atare enormitate, chiar dacă (cel puțin în traducere) el se exprimă cam imprecis. El vrea să spună că poezia lirică succede la noi, ca „expresie ultimă a literaturii personale”, romanului, tot așa cum îi suc-

cede și teatrul. „Romanul s-a scindat dintr-o dată în două: în poezia lirică pe de o parte, în teatru pe de alta”. Scindare istorică, nu genetică, dacă nu greșesc, în sensul că interesul public s-a mutat de la roman la celelalte genuri. Nu mai e nevoie să adaug că Al. Duțu are dreptate să nege acest proces, notînd că romanul n-a ieșit niciodată din vogă în secolul XIX, ba din contra, el și-a impus abia atunci cu adevărat supremația în gustul public.

D ÎN cele trei etape ale influenței franceze pe care le deosebește (1750—1804, 1804—1848 și după 1848), Pompiliu Eliade examinează în această carte pe cea dintîi: a originilor. Importanța studiului său e dublă. Pe de o parte, el prezintă un considerabil efort de pionierat în studierea influenței propriuzise. Cartea a doua a studiului e consacrată filierelor acestei influențe: grecească (prin fanarioți, care aveau cultură franceză), rusească (prin ofițerii ruși franțușiți care veneau în Principate) și franceză propriu vorbind, prin răspîndirea ideilor Revoluției din 1789 ca și a ideilor aduse de emigranți, de preceptori, de secretarii domnilor fanarioți, toți de origine franceză. O ultimă filieră, oarecum specială, o oferă latinismul ardelenesc, după unirea bisericii, cînd sentimentul originii latine și al continuității pătrunde lent, dar eficient, în conștiința tuturor românilor. A doua importanță a studiului constă în tabloul social-politic al Principatelor sub domniile fanariote. El a rămas, în multe privințe, nedepășit pînă azi. Căci dacă tehnica de cercetare a influenței era în mai mare măsură tributară comparatismului primar de la 1898, capacitatea de sinteză a istoricului ține mai puțin de informația lui (inevitabil lacunară) și mai mult de modul în care decupează datele existente ca să le organizeze apoi într-un tablou pregnant și puternic. Înaintea definiției date istoriei de G. Călinescu, Pompiliu Eliade o înțelegea și o scria ca pe un fel de „sinteză epică” și de „știință inefabilă”.

Mărturisesc a fi fost sensibil îndeosebi la acest tablou, sprijinit pe relațiile călătorilor străini (de departe cea mai folosită sursă), pe literatura și pe circulația cărții, pe textele de legi sau religioase, pe încercările (cîte au fost) de reformă politică. Remarcabilă mi s-a părut, de exemplu, descrierea stărilor sociale din Principate în epoca fanariotă. Paginile referitoare la cler și la bisericile închinete au o forță (pe alocuri pamfletară) ieșită din comun, ca și acelea care întocmesc un portret

generic al boierului din secolul al XVIII-lea. Ele seamănă cu un veritabil roman de epocă, neocolind înfățișarea orașelor și a Capitalei, vestimentația, interiorurile, moravurile, mentalitatea. În același timp primitivi și rafinați, boierii greci și români sînt „adevărații vinovați de toate tările de care suferă Principatele în secolul al XVIII-lea”. Mecanismul titlurilor, rangurilor și funcțiilor este demontat cu o necrutătoare cunoaștere a spiritului vremii. În mijlocul dramei, domnul fanariot își face apariția ca un mare personaj de teatru: „Ca și Tartuffe, care nu apare decît pe la mijlocul piesei, după ce în fața spectatorilor s-a desfășurat întreaga neorînduială provocată de el, toate unelțiile puse la cale din umbră, astfel ni s-a arătat în mizeria țărănimii, în corupția aristocrației, în mizeria și în corupția clerului”. Cu unele erori (semnalate de editor) în datarea domniilor succesive, figura fanariotului (azi pe scaunul Moldovei, miine pe al Țării Românești, după dorința Sultanului și după propria abilitate) capătă un relief istoric și artistic excepțional. Dacă în evocarea situației țărănilor (care reflectă toată tragica decădere a societății vremii), Pompiliu Eliade ni-merește un ton adesea patetic și emoționant, învățat de la pașoptiști, în alte privințe, istoricul de la sfîrșitul secolului XIX știe să uzeze de întreg spiritul critic deprins de la Maiorescu (al cărui admirator a fost) și de la generația junimistă. Bunăoară, în observarea, nouă pe atunci, a absenței unei veritabile clase intermediare, între luxul boieresc și absoluta mizerie a țărănilor. O pătură de negustori există cu siguranță (greci, armeni, evrei, turci), dar polarizarea avuției sociale o împiedeca să joace rolul convenit. Concluziile acestei stări de lucruri, Pompiliu Eliade le reduce la trei. Ceea ce caracterizează fanariotismul, la toate nivelele sociale, era: nesiguranța (ori chiar frica) zilei de mîine, „ierarhia abuzului de putere” și indiferența față de interesele țării. Acesta este terenul pe care, după părerea istoricului, pătrunde influența modelatoare a Europei și a Franței, se împămîntenesc „forme” civilizației occidentale la noi. Început, cum am văzut, cu o idee ce va reapărea, scurt timp, la G. Ibrăileanu, studiul lui Pompiliu Eliade se încheie cu alta, la fel de discutabilă și aceasta, preluată de la Titu Maiorescu și menită unei largi cariere în gîndirea social-politică românească.

O astfel de carte (nu doar istoricilor utilă, dar literar frumoasă) nu se poate rezuma. Ea trebuie citită.

Nicolae Manolescu

Liviu Papadima:

„În livada de cremene”

Editura Albatros

■ LA cei 25 de ani ai săi, Liviu Papadima se poate socoti aproape un răsfațat. Laureat al diferitelor concursuri literare republicane (încă din clasa a V-a a dobîndit o „mențiune specială”, urmată de mai multe premii I și de mari premii pentru poezie, proză și studii de poezie), prezent în vreo 10 antologii școlare de poezie și proză, colaborator și membru în colectivele redacționale ale unor reviste literare școlare, studențești și de tineret, el este și cîștigător al concursului de debut în proză al Editurii Albatros, care i-a publicat astfel prezenta carte.

Cartea, cu o sugestivă copertă de Ileana Bratu, este recomandată de Nicolae Manolescu în acești termeni: „Tînărul prozator nu descrie propriu-zis muntele și nici nu-l înfățișează asemeni lui Calistrat Hogaș prin recurs la elementele livrești, mitologice. Muntele constituie un pretext: este eterna natură care alimentează reveriile poezilor și reflecțiile cititorului. De la toponimie la obiceiuri, totul e fixat cu un ochi avid și lucid deopotrivă”. Într-adevăr, primul lucru care se observă în această carte, dincolo de o firească atitudine cucernică, față de munte, e familiaritatea și chiar voința de integrare în existența lui, pînă acolo încît să dea senzația unei *livezi*, adică a unei lumi prin care să umblăm fără dificultăți și spaima. E o direcție ce vine din Alecsandri, Hogaș și V. Voiculescu, prin George Sidorovici și Alexei Rudeanu, prin care se încearcă „împrietenirea cu natura”, atît de insistent căutată de Al. Philippide. Ea trebuie completată cu viziunea lui Eminescu, Sadoveanu, Blaga și Bogza, la care muntele este locul unor experiențe decisive, al unei cunoașteri tulburătoare prin înțelesurile ei. Este limpede că tînărul prozator știe aceste lucruri și pendulează semnificativ între ele, configurîndu-se.

Citadin prin structură și formație, el trăiește dublul sentiment al descoperirii și cunoașterii naturii și al viețuirii normale în cadrele ei, de unde o agreabilă turnură eseistică a frazei, care relevă și pledează în același timp, nu fără umor și chiar ironie, ori inerențe juvenilități. Acestea din urmă vin și din însoțirea aproape constantă a povestitorului cu tîneri, al căror limbaj, uneori brutal, incongruent, bravant, îl imită, parodiază sau ironizează, integrîndu-se, aparent și nu numai, în el, ceea ce poate da uneori impresia superficială de poncif și chiar de agramatism, mai ales că abilitatea stilistică reală nu-l slujește chiar peste tot în delimitarea planurilor autor, povestitor, personaje. Însă țînta generală a cărții limpezește lucrurile. Căci, deși compusă din 19 piese relativ de sine stătătoare, ea se cere citită ca un *continuum*, cu 19 ipostaze sau etape ale apropierii de munte, pe care „e totdeauna mai ușor să urci decît să cobori”. În tot, o carte care, dincolo de inevitabilele inegalități, confirmă un talent și exprimă o pasiune, încheie o etapă și promite o diversificare supraviețuitoare a personalității literare a autorului ei.

George Muntean

Povestiri de ieri și de azi

ÎN POVEȘTIRILE lui Florin Bănescu*, satul, trecutul și prezentul său, devine el însuși un personaj, în jurul lui se structurează toate poveștile pe care ni le spune prozatorul. Povești auzite de la străbuni, aflate de la moși și strămoși și care prind un înțeles, capătă o rațiune de a fi, în primul rând pentru că se petrec acolo, la Slatina Timișului, locul le dă adevărata lor semnificație. Dacă n-ar fi locul acela, care devine pentru autor un loc unic în lume, ele, întâmplările romantice, glumețe, pilduitoare, și-ar pierde rostul, n-ar mai interesa pe nimeni. Deasupra satului său prozatorul este convins că plutește o aureolă unică și reușește să ne transmită și nouă, cititorilor săi, această convingere a sa. În felul acesta se naște acel abur de legendă (nu vreau să folosesc cuvântul mit, de care se abuzează, sintem de părere, prea mult în ultima vreme) care dă unor întâmplări înscrise altfel în sfera cotidiană și banalului, o frumusețe stranie. Nu trebuie neapărat să ne referim la Márquez care n-a descoperit, oricât ne-ar fi fermecat lectura „basmului” său, care și el e un fel de „calendar pe o sută de ani” — nici fantasticul și nici mitul cu rădăcinile adinc înfipte în vechile eresuri și în cotidian, atunci când ne propunem să discutăm procedeele la care recurge în

* Florin Bănescu, *Calendar pe o sută de ani*, Editura Facla, 1982.

naratiunile sale Florin Bănescu. Proza țărănească, de ieri și de astăzi, nu numai cea care se petrece pe teritoriul Americii de Sud, s-a aflat întotdeauna foarte aproape de lumea mitologiei și a legendei și nu de puține ori tărimurile acestora, atât de învecinate, s-au amestecat între ele. Unde se sfârșește lumea reală în Ivan Turbincă și unde începe cealaltă lume, cea a născocirilor și poveștilor, cine ar putea să spună? Dar în poveștile ucrainene ale lui Gogol? Există, așadar, foarte mulți maștrii de la care prozatorul nostru poate să învețe, încât sint convins că el nu și-a scris cartea stînd cu „Veacul de singurătate” (excesivele trimiteri la romanul columbianului devin într-adevăr exasperante!), la căpătii. Dealtfel, elementul fantastic nu intervine chiar atât de des în naratiunile din *Calendar pe o sută de ani*. El capătă pondere în „Întimplare cu mironi” (tradus din „bănățeană”, mironi înseamnă strigoi, adică ființe de pe lumea cealaltă care se întorc pe tărimul celor vii ca să-și vire coada în treburile acestora, producându-le fel de fel de incurcă-turi!) — poate cea mai inspirată proză din volumul de față. Întimplările se petrec în timpul celui de-al doilea război mondial și de fapt nici nu este vorba despre strigoi — chiar dacă babele satului, Iosifa, Glicheria, Minodora, Xenia etc. etc., trag o sperietură soră cu moartea — ci de niște dezertori dați în vileag de poliștii satului al cărui fiu se află pe front. Deși elementul fantastic este pînă la urmă deconspirat, aburul de legendă nu se risipește, potențat fiind de suculența snoavei populare.

Înțelegem numai ceea ce iubim, ne spune parcă Florin Bănescu, și înțelegerea autorului se îndreaptă în primul rând spre bătrînii înțelepți ai satului său de pe Timiș, acei bătrînii care știu atât să trăiască cit să și moară frumos. Despărțirea de sat, de cunoscuți și prieteni, se transformă într-un fel de ritual. Singurul regret care îl încearcă pe bătrînul din „Du-te să vezi marea. Pau...” este acela de a nu fi văzut marea; niciodată n-am văzut totul, niciodată n-am trăit destul, își spun eroii aceștia, în ciuda resemnării lor înțelepte, iar ochii autorului, vorbind despre el, se umezesc uneori poate chiar mai mult decît trebuie. Pericolul de a deveni sentimental e ocolit însă cu multă grijă. Nu de puține

ori patetic, îndrăgostit pînă peste cap de lumea despre care scrie și ale cărei virtuți vrea și reușește să le exalte, Florin Bănescu găsește întotdeauna tonul potrivit, el nu depășește niciodată măsura; „prea plinul inimii” nu-l face nici logoreic, nici excesiv. Prudența, sobrietatea bănățeană își spun în cele din urmă cuvîntul.

Nu numai sorocul cel de pe urmă îi desparte pe eroii prozei lui Florin Bănescu de satul lor de pe Timiș ci (cum se întîmplă, de pildă, în „Rapidul roșu”, în „Lepădarea de pămînturi”, în „Căil de fum”) marile și mereu schimbătoareale orînduieii ale lumii. Slătînarii nu trăiesc în afara istoriei, oricît de legată de eresuri și de legende s-ar afla ființa lor. Ea, istoria, acționează uneori cu brutalitate asupra lor stricîndu-le vechile deprinderi și obiceiuri, ei însă — eroii aceștia bine înfipti pe picioarele lor — știu să opună rezistență tuturor încercărilor de a le strica ființa. Nu-i vorba, nici pomeneală de așa ceva, de un conservatorism închis-

tat și rigid, ci de păstrarea a tot ceea ce ne este dat pentru totdeauna, de acele virtuți la care nu putem renunța, ne spune prozatorul, decît cu riscul unor pierderi irecuperabile. Iată de ce prozatorul nu-i vede cu ochi buni pe cei ce „se lea-padă de pămînturi” și reîntoarcerea lor acasă nu poate fi decît firească, salutară și privită cu cea mai mare înțelegere. Cartea se și încheie cu o astfel de reîntoarcere, ceea ce nu este nici pe departe întîmplător.

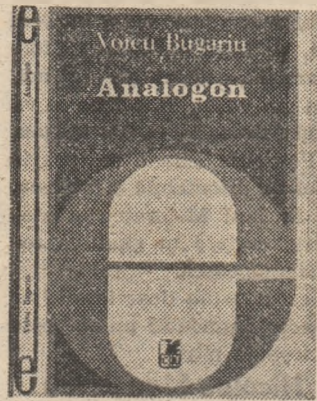
Dacă fiecare prozator dorește și tinde să aibă o voce a sa, poate mai mult decît oriunde în altă parte — și prin aceasta nu vrem să amendăm celelalte volume ale autorului despre care am scris la timpul potrivit — în *Calendar pe o sută de ani* Florin Bănescu și-a găsit o astfel de voce care să-l singularizeze în contextul literaturii mai mult sau mai puțin tinere de la noi. Noua sa carte reprezintă indiscu-tabil o reușită.

Sorin Titel

GETA MERMEZE : Sărbătoare

Disociații critice

AUTOCARACTERIZAREA din finalul Introducerii în noul volum *) al lui Voicu Bugariu — unde criticul se consideră definit de „absența certitudinilor” — poate fi receptată și ca o denegație, și ca o expresie a rezultatului unei autoanalizări riguroase. Deși lipsit de „certitudine” — adică neînarmat cu vreo „grilă” unică, fetisizată și atotexplicatoare —, Voicu Bugariu afirmă numai certitudini, rod al unui efort personal de înțelegere argumentată.

Cartea e eterogenă, nefiind o operă, ci o culegere selectivă de texte scrise în timp; personalitatea autorului este elementul care îi asigură unitatea. Scrierile antologate, diferite ca întindere, natură și vechime, sint organizate în patru secțiuni. Primele trei grupează eseuri critice consacrate, respectiv, operelor unor poeți, prozatori și critici români, în quasi-totalitate contemporani, în timp ce ultima reunește disociații, eseuri miniaturale cu tematică mai diversificată, precum și, în încheiere, niște interesante notații despre critică.

Ele nu includ nici comentariul fragmentar, de detaliu, lipsit de viziune integratoare, nici simplele parafrazări, ci caută să surprindă trăsăturile generale și

*) Voicu Bugariu, *Analogon*, Editura Cartea Românească.

revelante, liniile mari ale operelor analizate. Criticul își sprijină concluziile și pe observații de detaliu, acumulate, însă, nu haotic, ci în virtutea unei severe strategii. Ceea ce caută să pună în lumină, la scriitorii analizați, este originalitatea literară. Pentru identificarea acesteia, el recurge la abordări sociologice, psihologice etc. (dar nu sociologice, psihologice...), în măsura firesc implicată de obiectul și ținta discursului critic. La fiecare dintre scriitorii comentați sint puse în evidență unele trăsături-cheie, esențiale sau foarte importante, a căror semnare este originală în mod absolut sau, cel puțin, în formularea pe care o propune. Repetate, mereu îmbogățite la fiecare reluare, ipotezele sint argumentate și adincite nu atît prin jocul liber-asociativ al eseului „tipic”, cit prin urmărirea strategiei riguroase — deși aparent „capricioase” — a eseului critic, organizat. Comentariile pot fi fragmentare sau „incomplete”, datorită refuzului unei exhaustivități eventual anoste; nu lipsesc, însă, niciodată concluziile proprii, originale.

Astfel, *Bietul Ioanide* este văzut ca o înlănuire de dezvoltări succesive ce se produc după legile simple ale mersului ludic din aproape în aproape, caracterizată de „consecvența implacabilă cu care se manifestă caracterele și se desfășoară conflictele”. *Seriful negru* nu e un roman realist ratat, cum s-a spus uneori, ci o alcătuire voit schematică, cu articulare savantă și „viață eseistică”, viabilă estetic. În proza lui D.R. Popescu este semnalată utilizarea, cu măiestrie, a unei construcții în esență monologate. Zaharia Stancu este văzut ca *povestitorul* prin excelență, a cărui proză evoluează spre parabolă, și se situează într-un timp generalizat. Tulburătoare „metaforă a cercetării lumii prin limbaj” construită de Mircea Horia Simionescu prin „îngemănarea ideii de dicționar cu aceea de ficțiune” este comentată pertinent, cu oportune referiri la parabolele borgesiene. La Al. Ivăsiuc, criticul depistează o corespondență între *maturizare* și *moralitate*, pe fondul unei mereu prezente „psihanalizări” sociale.

Textul critic se distinge prin suplețea „procedurilor”: demersul este centrat întotdeauna asupra aspectelor relevante în cazul în speță — problematica sau realizarea artistică, tematica sau limbajul, construcția sau caracterologia. Remarcabil ni se pare densul comentariu consacrat operei lui Marin Preda, text ce, în pofida dimensiunilor relativ restrinse, ni se recomandă ca una dintre cele mai substanțiale contribuții în materie înregistrate pînă în prezent. Întreprinzînd o „reabilitare” a unor scrieri mai vechi, nu contestă, dar „uitate” de critica de azi, Voicu Bugariu scoate în evidență felul în care acestea s-au „demarcat” față de conformismul literar al epocii, „Demarcarea” explică, în aceste cazuri, valoarea și perenitatea. *Ana Roșculeț* și *Desfășurarea*, opere aparent contaminate de schematicismul de rigoare în perioada scrierii și publicării lor, oferă cititorului actual prilejul de a savura modul în care un mare scriitor a putut submina din interior, simu-lînd o preluare docilă a lor, schemele rigide impuse literaturii, în epocă, de o concepție eronată privind modul concret de manifestare a funcției educative a artei. Rînduri la fel de interesante sint consacrate și romanului *Morometii*. Tre-cînd în revistă principalele atitudini adoptate, în timp, de critică față de capodopera prozatorului, Voicu Bugariu propune, în comentariul propriu, ca explicație hotărîtoare a succesului și perenității romanului, structura duală a lui Ilie Moromete, mentalitatea sa dublă, de țăran și artist.

E imposibil — și inutil — să rezumăm aici toate considerațiile interesante ale lui Voicu Bugariu. Observăm că demersul critic, vizînd alternativ ceea ce se încadra, tradiționalmente, în sfera „conținutului” și în cea a „formeii”, încearcă, cu rezultate valide, să restituie opera, în unicitatea și diversitatea ei intrinsecă, surprinzînd originalitatea, inventariînd nu toate trăsăturile, ci pe cele pertinente. Întreprindere care e dusă la bun sfîrșit, cum am mai arătat, nu prin aplicarea vreunei „grile” unice, ci cu instrumentarul inteligent eclectic a ceea ce putem

numi „critică tradițională”, cu grijă curățată, însă, de multe din „ticurile” pe care le-a dobîndit printr-o, uneori, superficială utilizare.

Postaza de teoretician al criticii este, la Voicu Bugariu, consubstanțială și strîns îmbrîcată cu cea de comentator de opere de ficțiune, iar arta ei predilectă de manifestare — eseu mai amplu sau mai concis, deseori „disociația”. Mostrele de eseistică de bună calitate grupate în finalul volumului ne oferă, sub aspectul afectat „capricios” al libertății asociative și al diversității tematiche, reflexii metodice sistematice desfășurate, privind relația cititorului cu cartea, a criticului cu operele literare, a criticului cu critica, a criticului cu alți critici, a scriitorului cu opera, a literaturii cu ea însăși... Voicu Bugariu vădește și calități de polemist, acțiunea polemică fiind desfășurată fie explicit (ca în mai vechea dezbateră în contradictoriu purtată cu Mircea Iorgulescu în chestiuni, în fond, teoretice și terminologice), fie implicit, criticul luînd poziție față de ceea ce i se pare eronat sau discutabil în „opinia generală” a con-fraților sau într-un anumit curent de opinie sau mod de acțiune ce tinde să se extindă. Mai interesante ni se par dezvoltările privitoare la statutul și condiția actuală a criticii. Tezele avansate de autorul nostru, legitime, se dovedesc — firesc — adecvate pentru definirea propriei acțiuni critice. El pledează pentru o critică mai apropiată de literatură decît de știință, o critică creatoare, pe care volumul o ilustrează, ca exemplu concret, atît prin efervescența intelectuală, temperată de rigoare analitică, din eseurile critice (noi le-am numi mai degrabă „studii”) cu referire precisă, cit și, mai ales, prin eseurile cu tematică „generală” și prin disociații. Acestea din urmă ni-l impun pe Voicu Bugariu ca critic-scriitor, autor de texte hotărît „beletristice”, avînd drept „acțiune” mișcarea asociativă a spiritului, iar drept personaje — idel.

Nicolae Bârna

Publicistică și istoriografie

ISTORIOGRAFIA și publicistica au făcut dintotdeauna casă bună, completându-se și întregindu-se lămuritor. Exemplele, concludente și unanim știute, ne stau mereu la îndemână. Nu e vorba, firește, de o publicistică pe teme de interes cotidian. Ci aceea care comentează fapte, procese și evenimente care — prin însemnătatea lor — au devenit, ele însele, istorie. Și cine altul mai bine decât un specialist în ale istoriografiei le poate descifra înțelesul, restituindu-le semnificația din perspectiva actualității?

Ion Ardeleanu este unul dintre acei istorici care știu să îmbine util exegeza de specialitate cu publicistica. A publicat împreună cu colegul său Mircea Mușat două apreciate și comentate lucrări de exegeză laborioase: *Viața politică în România 1918—1921*, care a cunoscut două ediții, și *Unitate, continuitate și ascensiune în mișcarea muncitorească din România 1821—1948*. Prin seriozitatea migăloasă a demersului analitic, a noutății curajoase a punctelor de vedere, aceste cărți — cu deosebire cea dintâi — au devenit lucrări cu caracter referențial, mereu consultate, citite și citate cu folos. Nu uităm să menționăm că în 1972 Ion Ardeleanu a publicat (în colaborare cu Nicolae Sorin) un fundamental volum de corespondență (emisă și primită) C. Dobrogeanu-Gherea a cărui valoare și utilitate nu va putea fi niciodată îndeajuns elogiată.

Păstrându-se în sfera de rigoare a specialității, Ion Ardeleanu a ținut să se înfățișeze cititorilor săi în ținuta nu-mai aparent mai lejeră a publicistului.

Volumul, cu titlul bine găsit, *Dimensiuni și perspective*^{*)}, mărturisește această intenție. Iar intenția, o demonstrează lectura volumului, e temeinică și deplin realizată. Ion Ardeleanu comentează, în noua sa carte, evenimente, fapte politice, acte de cultură din perioada modernă și contemporană a României. Sumarul înscrie eseuri, studii și articole despre personalitatea lui Tudor Vladimirescu, revoluția de la 1848, Unirea de la 1859, actul nostru de independență de la 1877, crearea, la 1918, a statului nostru național unitar, întemeierea — în mai 1921 — a Partidului Comunist Român, comentează momente caracteristice din lupta antifascistă în deceniile interbelice, analizează odiosul dictat de la Viena din septembrie 1940, discută despre participarea României la războiul antihitlerist, despre actul istoric de la 23 August 1944 și despre instaurarea, la 6 martie 1945, a guvernului dr. Petru Groza.

Cum lesne se poate constata, aceste studii și articole din sumar surprind momente nodale din istoria României de la 1821 și până în zilele noastre. Și deși modalitatea tratării e publicistică, lejeritatea sau improvizatia nu sînt tolerate. Cunoscerea aplicată, rigoarea atență, familiarizarea îndelungată cu documentul de primă instanță, buna utilizare a metodelor comparatiste conferă acestor studii și articole seriozitate și ținută științifică. Se poate de aceea spune că nu stilul expresiv — adesea suferind — ci temeinicia interpretării creează timbrul specific al acestor studii care se citesc cu interes și neîndoiește folos. Uneori, se cuvine să menționăm, aflăm și contribuții în premieră. Pilduitor, în

*) Ion Ardeleanu, *Dimensiuni și perspective*, Ed. Eminescu.

acest sens, este studiul frumos intitulat *O componentă și un aliat. Delimitări și evaluări*. De fapt, acest studiu reconstituie, pentru prima oară în literatura de specialitate, fizionomia Partidului Social Democrat din țara noastră în deceniile interbelice. Acest studiu solid de treizeci de pagini amintește de celălalt registru al cercetătorului Ion Ardeleanu, cunoscut din cărțile de referință amintite mai sus. Poate că fără intenție, acest studiu înlesnește cititorului să reconstituie dubla ipostază a modalităților practice de autor, exegeza istoriografică de specialitate și publicistica pe teme istoriografice.

O pondere importantă în structura sumarului o constituie studiile care evocă sau chiar reconstituie rolul oamenilor de cultură, al scriitorilor și al marilor noștri gazetari din trecut în desfășurarea diferitelor acte politice de însemnătate istorică. Să spunem mai întâi că în chiar studiile la care am făcut referire mai sus această preocupare pentru militantismul oamenilor de artă și cultură e o constantă mereu reliefată și pusă în valoare. Aflăm însă în această carte și studii special consacrate acestei dimensiuni. Elocvente sînt în acest sens studii precum: *Din tradițiile militantismului în deceniile interbelice, Antifascismul românesc. Un moment de neuitat. Intellectului și antifascismul*. La care se cuvine să adăugăm compactul, substanțialul studiu de aproape 40 de pagini, *Schiță pentru monografia unei publicații memorabile*. E vorba aici de o densă micromonografie a „Cuvintului liber”, cu siguranță una dintre cele mai importante tribune antifasciste din România deceniului al patrulea. În această temerară publicație, condusă de strălucitul gazetar Tudor Teodorescu-Braniște, și-au rostit

gîndul democratic și antifascist tot ceea ce a avut mai elevat spiritualitatea de stînga românească, denunțînd neînfîcat legionarismul, cuzismul, hitlerismul nazist și fascismul mussolinian. Această reconstituire monografică — atentă, migăloasă, informată — este încă una dintre contribuțiile demne de stimă din acest volum relevant. Cum am putea apoi eluda cele câteva articole care readuc în circuitul public, după ostenitoare investigații, noi piese din dosarul corespondenței inedite a lui Const. Dobrogeanu-Gherea și schița de portret despre un intelectual democrat, Eugen Herovanu, memorialistul Iașilor de altădată?

Dimensiuni și perspective, noua carte a lui Ion Ardeleanu, se recomandă lecturii prin sobrietatea comentariului și prin calitatea ținutei interpretării istoriografice.

Z. Ornea

Cai putere și tipologii

CA SCRIITOR interesat în cercetarea zonelor fierbinți ale realității, a tot ce îmi poate dezvălui comportări și nuanțe mai puțin familiare din peisajul uman contemporan, am parcurs *Dincolo de șosea* de Victor Beda și Gheorghe Ene ca pe un document incitant. Nu le ascund autorilor că lectura mi-a sugerat posibile capitole pentru o viitoare carte, situații, chiar personaje. Dar, să mă explic: în condițiile creșterii traficului rutier, *Dincolo de șosea* este o apariție necesară; numai pentru atîta, ea n-ar fi trezit și curiozitatea scriitorilor, a comentatorilor de literatură; oferă o lectură palpitantă (cu pagini, pe alocuri, de spaimă); nici acesta n-ar fi, în sine, un motiv de consemnare, întrucît prea adesea paginile ce se vor palpatănta cu orice preț țin de maculatură. Autorii au făcut, înainte de toate, o cinstită muncă de sondare a unor zone mai puțin frecventate de scriitori și publiciști, redactînd apoi, nuanțat, cu fior dramatic, ori cu ironie (în general, literaturizarea a fost evitată) — un document din care să rezulte ce se petrece cu noi în momentul cînd urcăm la volan. Dezvăluirile merită și atenția psihologilor, a sociologilor. Automobilul, pînă de curînd obiect de lux, începe să devină obiect de necesitate și la noi.

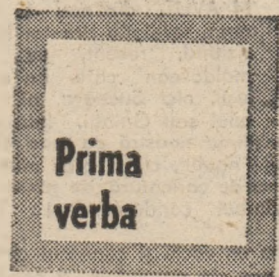
O precizare se impune: majoritatea celor care țin azi volanul și trag de el în toate părțile se constituie, de fapt, în prima generație de proprietari de mașină și de posesori ai permisului de conducere. Evident, accesul la automobil, de care se bucură tot mai mulți, din mai toate categoriile sociale, face dovada unor îmbunătățiri în existență, în condiția noastră de trai, ține de progres și civilizație. Cu foloase și satisfacții indiscutabile, dar, mă grăbesc să adaug, și cu poame, și chiar drame, știut fiind că toate aceste salturi, cînd ne iau pe nepregătite, rezervă și surprize dezagreabile. Ce se-nîmplă cu noi, ajunși la volan? *Dincolo de șosea* își dirijează numeroasele peripeții rutiere (toate adevărate) înspre observația că posesorii permisului de conducere, profesioniști sau amatori, urcă la volan cu toate cele bune și rele ale lor, iar din clipa cînd au demarat — și cele bune, și cele rele suportă o exacerbare, totul se dă pe față, reținerile nu mai sînt posibile, mărturisind lîmpede un fel de a fi etc.

Observația autorilor, argumentată, este nemiloasă — vînd, neînd trebuie să recunoaștem că este și adevărată. Automobilul, atît de mult rîvnit, așteptat de toți cu nerăbdare, pentru care facem sacrificii, atîta cît se poate întoarce împotriva noastră, dînd la o parte niște perdele, destrămînd abilități, scoîndu-ne la lărbă verde pe noi, cei adevărați, mai aducînd și nenorociri. Cartea oferă și soluții, ce-ar fi să-mblînzească automobilul, încît să ne fie util și supus: ele privesc instruirea, pricepera tehnică, dar, subliniez, în primul rînd, ele țin de omul de la volan, de calitățile și defectele sale, de echilibrul, sau, dimpotrivă... Devenim alții conducînd mașina? Nu, sîntem aceiași, la o temperatură mai înaltă, aproape de limită. Cartea propune tipologii interesante: nu prevăd o molipsire a scriitorilor, în sensul unei literaturi despre automobilism, dar îndemnul de a-l cerceta pe viitorul erou de carte într-un moment de virf, prilejuit de acționarea unui volan și-a unor pedale, se va reține.

Nicolae Țic

Laurențiu Ulici

România literară 11

Varia

■ NICOLAE IRIMIA: Anotimp natal (Ed. Facla). Egal cu sine în mai toate cele șaptesprezece texte ale plachetei, tînărul poet reșițean e un sentimental ce versifică ușor și superficial pe diverse teme (dragostea și amintirea copilăriei predomină), departe de orice orgoliu al originalității, chiar cu un fel de voluptate mimetică, evident inocentă, sub care se vede foarte bine spațiul rarefiat al lecturilor. Poemele sînt concentrate, cu multe metafore, cam banale însă și, uneori, calchiate; lirismul e și el banal, fără tensiune și fără miez; dicțiunea e curată, cantabilă, bătrînească. Se poate cita elocvent absolut la întîmplare: „Masă pustie cu piine furată / Mi-e dor de mîna copilului fără grai. / Ochiul tău pe inimă, ca o pată / De care nu mă vedeai; // Trupul meu aruncat în fîntîni / Nu poate fi tot ce mă doare, / Să iubim această noapte sfișiată de cîini / Și scîncetul vinului înflorit în pahare”. Dacă după exercițiul poetic pe care-l presupun îndelungat autorul n-a putut trece de pragul versificării onorabile prosodice dar irelevante în fond e semn că înzestrarea sa este ea însăși modestă.

■ RADU BĂRBULESCU: Vinătoare de icle (Ed. Litera). În ciuda asemănărilor de stil (aceeași apetență pentru versificare) și a debutului pe cont propriu, textele din această plachetă sînt superioare celor din cartea de mai sus prin acuitatea reflexivă și prin vibrația parnasiană a dicțiunii. Poetul e, se vede, un admirator al lui Ion Barbu din poeziile anterioare *Jocului secund*: atît imaginarul cit și geometria versurilor sale trimit într-acolo: „Nu e senină ora tăcerii absolute / Cum nu e candid oul sub coaja lui de var; / Cuprînsul de secunde și viitoare lupte / Nu-s oaza liniștită și nici tărîmul clar. // Sub aripa furtunii, chiar valurile-albastre, / Smulg ancorele slabe și aurul din mal. / Trecute prin dirmonul căderilor de astre / Cuvintele-s datoare simțirii c-un total”. Notății într-un peisaj marin, textele acestea sînt în genere reci, cerebrale și geometrice dar vădesc totodată un efort de plasare a inspirației în sau mai bine zis sub cîmpul cosmic în mijlocul căruia strălu-

cește, ca un contrapunct al înghețului lăuntric, soarele integrator. O artă poetică, după model barbian (din *Mod*) pune față în față cele două linii de tensiune ale voinței poetului: de cristalizare particularizantă și de cufundare în cosmosul solar: „Îmi urcă între timp o verde, fraged cînt, / Vuind ca ploaia verii pe netedele stepe, / Ori, tropotul copitei pe piatră, cînd, pe rînd, / Se pierd între rovine vagi herghelii sirepe... // Primită-i asuprirea... La semnu-ți răspunzînd, / Aș străluci ca Ursă pe bolțile polare, / Spre stilpii mei de gheață de aș simți vibrînd / Privirile-ți de aur, solară îmbinare!”. Mai clar nici că se putea, numai că o asemenea opțiune este extrem de pretențioasă și pentru a accede la condiția unui „ghețar incendiat” (sinonim al tăcerii, zice cu o frumoasă intuiție autorul) nevoie de o anume frenezie ideatică și de artă de a o plasticiza poetică, de expresivitate deci. Ambele sînt deocamdată doar anunțate în versurile lui Radu Bărbulescu, și parcă într-un fel dezinteresat, ceea ce mă face să cred că poetul se la încă în amator. S-ar putea să se înșele.

■ DORIN POPA: Oglinzi Interioare (Ed. Junimea). De mai mulți ani editura ieșeană scoate o casetă cu debutanți după criterii imponderabile și misterioase, altele în orice caz decît cele obișnuite, adică fără spirit critic, fără gust și chiar fără pricepere, în majoritatea lor covîrșitoare plachetele care compun anuală casetă zbătîndu-se iremediabil între penibil și ridicol. Excepțiile, cîte sînt, parcă se contamenează și ele de aerul prăfuit al maculaturii ce le înconjoară. Acesta e și cazul lui Dorin Popa a cărui plachetă, peste nivelul curent al casetelor Junimii (nu-i nici un merit, de fapt, în asta), deși îngăduie speranțe în legătură cu evoluția poetului nu e, totuși, prea convingătoare. Primul ciclu (*Ucenicul sentimental*) pare a fi mai de început, lirismul e de orizont reflexiv, dar dicțiunea e naivă și prozaică, anti-paetică prin afectare și didacticism inexpressiv: „Rospir cu furie, cu patimă respir / Prozența aceasta atît de firavă / Dar de prezență n-am vreme să mă tîngui / Absența mea-i cu mult

mai gravă. // Oriunde-aș fi, oricît aș trăi de intens / Sau de m-aș pierde-n gest, în conveniențe / Cu singele doar o prezență înălțese / Și-mi plîng în depărtări mii de absențe // Știu că există un punct pînă unde... / Știu că există o ploaie și-un nor / Știu că dor toate prin faptul că există / Numai pe mine inexistențele mă dor. // Căci nu pot naviga decît pe o orbită / Cînd sînt mulțimi de stele, mulțimi de sori / În alt sistem eu sînt doar o absență / Printre atîtea milioane de erori”. „Suprafețe întinse cultivate cu platitudină” zice poetul într-un poem notabil din ciclul secund și observația se potrivește textelor sale din primul ciclu. Al doilea (*Apropieri*) e nu doar mai recent ci și mai poetic, naivitățile s-au rărit considerabil, iar expresia s-a curățat în bună parte de platitudină. Căutarea de sine este principala problemă a poetului și tema centrală a poeziilor, tratată fie într-o manieră narativ-concretă, cu un vag accent expresionist („casa mea arde și eu îmi scriu / tocmai acum s-a prăbușit dulapul / într-un sertar pe care nu-l știam / am aflat despre dubla mea viață / dovezi grăitoare / șoarecii fug din ungherele lor / abia acum am descoperit: / cea mai bună otravă pentru șoareci / sertare secrete / și toate celelalte ginganii / este focul // nu cred să fi fost vreodată / casa mea mai aproape de mine / ca acum”), fie într-un stil abstract, insinuant, sugerînd alegoric („mă temeam să cobor / întotdeauna mă temeam să cobor / gara aștepta să mă înghită / știind cu viclenie că nu-i pot scăpa / întîmplarea aceea / se repeta obsedant / și niciodată nu eram întrebare / dacă vreau să cobor / mă lăsam împins / coborît cu de-a sila / pe un peron din ce în ce mai pustiu / între mine și mine era o falsă analogie / și de fiecare dată / amînam adevărata călătorie / continuînd să călătoresc clandestin / prin stațiile înalte de hîrtie”). Ceea ce îngăduie dramul necesar de speranță este chiar diferența vizibilă dintre cele două cicluri. Proba concludentă rămîne însă de așteptat.

AL 38-LEA AUGUST AL LIBERTĂȚII NOASTRE

AN ȘI BILANȚ — iată două noțiuni care la noi, la români, se suprapun. Ani — și etapă istorică — iată o realitate care încorporează în substanța ei efortul creator al milioanele de oameni care, ajunși în balconul festiv al Zilei Eliberării, pot contempla, cu satisfacțiile pe care numai creația le poate da, urcușul rodnic pînă aici.

Etapă istorică pe care o încheiem în aceste zile, celebrînd-o prin mari demonstrații ale entuziasmului popular, sub fluturarea sărbătorească a drapelului tricolor și roșii, o numim al 38-lea August al libertății noastre. Semnele că și această etapă va fi încheiată cu succes, ridicînd fațetele muncii și ale vieții noastre la înălțimea planurilor partidului, le-am primit nu de ieri. Certitudinea izbîndirii în această cursă a hărniciei, marcînd o bornă de referință în înfăptuirea istoricelor decizii ale celui de-al XII-lea forum al comuniștilor, ne-a dat-o însăși condiția fizică a acestei țări, care a intrat, în ultimii 38 de ani, în era performanțelor. Am învățat lumea, în toți acești ani, și mai cu seamă în ultimii 17 — ani-coralor ai înaintării noastre pe toate planurile, ani al căror focar de idee și faptă a fost Congresul al IX-lea al partidului —, să nu se mai mire de noi. Mai exact spus, am obișnuit-o să pună semnul exclamării după fiecare succes al nostru, și nu semnul întrebării, că mai demult. Și mai precis definit, „miracolul românesc” e înțeles acum pretutindeni ca o facultate inepuizabilă a surprizelor, egală cu însăși capacitatea de dăruire, de sacrificiu, de talent, de geniu și de încredere în destin a acestui neam, egală cu însăși capacitatea societății faurite de el de a străbate prin încercările timpului, de a se înnoi și perfecționa continuu, asumîndu-și continuu istoria pentru sine, modificînd-o continuu pentru popor. Avem mîndria de a fi autori de surprize în planul creației, al științei și tehnicii, al dinamismului economic și social, al civilizației și culturii, și sîntem în egală măsură opți să facem față oricăror surprize, care, de orice natură ar fi, nu ne pot deturna de la marea noastră țel: socialismul și comunismul.

Dens în evenimente, adevărat concentrat de istorie, acest al 38-lea an al libertății noastre va rămîne ca un moment memorabil în cronică edificării naționale, prin uriașul efort constructiv pe care l-am numit cîntecul calității și al eficienței, prin multiplele solicitări la care am răspuns, prin confruntarea cu întrebări de esență, adesea grave, dar totdeauna primindu-și răspunsul prompt și plenar al faptei, prin angajarea plină de temeritate, dar lucidă și realistă, a noi și noi perspective, prin tot ceea ce se cheamă, în semnificație românească, efort, efortul cotidian al muncii și al ideii. Prinși în luptă cu bălăile și al zilelor, înclășați în plasma fierbinte a evenimentului, n-am avut totdeauna răgazul să contemplăm, detașați, treptele smulse vremii, să fixăm faptelor zilnice locul lor, semnificația lor exactă, să măsurăm fermitatea escaladării cotelor către mine, să încercăm neizbînzile sau erorile, complinindu-le prin eforturi în plus. Desfășurarea densă, multicoloră, bogată în evenimente majore a secvențelor celor 365 de zile și nopți ne-a implicat mult prea direct pentru a le putea alege pe cele mai elocvente, pentru a exclama: „clipă, oprește-te!” — nu pentru a opri clipa, ci pentru a-i marca mai expresiv goana spre viitor. O vom face acum, din balconul sărbătorec al zilei de August, contemplînd eroicul bilanț muncitoresc al unei etape care, prin toate datele sale, se constituie, cu adevărat, drept o etapă de sinteză istorică, dînd dreapta măsură a ceea ce sîntem, a ceea ce putem și trebuie să fim.

AM VIZITAT, în aceste zile în care orașele și satele României se împodobesc cu tribune și cu străile de sărbătoare, o construcție de un fel aparte — nu de hidrocentrală, nu de mare uzină, nu de ansamblu de blocuri — dar o construcție ce poartă, întregi, semnificațiile unei epoci în care știința și tehnica cea mai modernă, autoare de unice performanțe, se întîlnesc cu efortul aprig al omului, un efort, și el, de un fel aparte, ieșit din granițele a ceea ce cade sub controlul comun, într-o impresionantă

sinteză, cu valoare de referință și de simbol pentru ceea ce ne-am deprins a numi demersul întru progres al acestei țări. Este vorba de marea pod de beton și oțel de la Medgidia, unul din marile poduri care se construiesc, la ceasul de față, în Dobrogea, arcuind peste canalul Dunăre — Marea Neagră unele din cele mai somptuoase arhitecturi din cîte s-au oglindit vreodată în apele fluviului și în ochii noștri.

Despre marile poduri care se ridică pe Dunăre și pe noul drum al Dunării către mare se vorbește mult în ultimul timp. Nimic mai firesc, fiindcă, un mare pod, arcuit peste un mare fluviu, e, zic experții domeniului, un eveniment ce se petrece de regulă la un secol odată (la noi, la români, mai repede, podul de la Giurgiu-Vadul Oii celebrîndu-și doar o duzină de ani). Un eveniment, zic aceiași, și nu putem să nu le dăm dreptate în absolut, de dimensiuni sau de implicații cosmice, în condiția în care chiar și un minuscul podet, așezat pe un fir de apă, devine o întimplare tulburătoare pentru localitatea marcată cu un punct pe o hartă. Ca să fim mai limpezi, vom adăuga, citîndu-i pe aceiași specialiști, că noile poduri de peste Dunăre și de peste noul ei drum spre mare se plasează la o semnificativă răscruce aeriană, aceea care leagă Nordul de Sud, pe drumul multimilenar al cocorilor. Ei, cocorii, povestea cîneva, au trecut cei dintii, într-un timp cînd nimeni nu putea zbura, apa fluviului, însemnînd cu aripa, în azur, echivalentul unui drum de jos, de la sol, acel drum tradițional care leagă Nordul cu Sudul, vechi la noi încă din neolitic. Acel drum care ne amintește că sîntem un pămînt de legătură, un teritoriu peste care se logodesc pașnic zările și punctele cardinale, că am avut totdeauna conștiința acestui loc fericit, căruia îi închinăm acum niște monumente de o unică anvergură: marile poduri de peste Dunăre și de peste Dobrogea.

Podul despre care vorbim se ridică la cîteva pași de cel al lui Anghel Saligny, cîndva, o construcție-unicat, un miracol al tehnicii, unul din cele mai frumoase poduri ale Europei și ale lumii, pod care, contemplat de jos, de pe fluviu, din incintele noilor șantiere, se dezvăluie, și astăzi încă, sub aura unei splendori fără rival. Fraza gîndirii arhitectului se înalță, aici, în elanuri dulci, coboară plutit, grațios, se înalță iar, ca într-o melopee ce subjugă parcă lumina apelor și a cerului, făcînd-o cîntec, făcînd-o ritm. Nicăieri, la nici o construcție de pe fluviu, materialele n-au fost atât de armonios convertite în calitatea ansamblului, astfel încît întregul să-ți apară într-o inedită și indestructibilă unitate, ca zvonurile diferitelor instrumente în aceeași operă simfonică. Piatra a devenit, aici, ușoară, oțelul a devenit aerian, podul pare un leagăn de mătase, țesut cu fire scilpitoare de argint. Ce replică îi dau constructorii zilei de astăzi?

Ca tot ceea ce s-a ridicat, în ultima vreme, prin preajmă, ca și podul Borcei (lung de 420 de metri), ca și noul pod de la Cernavodă (cu 50 de metri mai lung, una din cele mai mari punți fluviale din lume), ca și altele, în construcție pe Dunăre și în Dobrogea, cel de la Medgidia se așază în peisaj, lîngă opera lui Saligny, ca un comentariu contemporan al unui text clasic, într-o relație de reciprocă valorificare în chenarul aceleiași file. Dincolo de rosturile economice, dincolo de soluții și de tehnologii constructive cu valoare de premie în arta continentală și chiar mondială a edificiilor de acest gen, noul pod și cele ce-l înconjoară se înalță ca niște prodigioase arhitecturi ale noului, ale civilizației tehnice românești, intrată astăzi în era maturității, a performanțelor pe cele mai temerare planuri.

CINE sînt ctitorii acestor construcții? Sînt, mai întîi, cei pe care nu-i întîlnim aici, sînt cei care au gîndit și au proiectat coloșii, desfășurînd o mare operă intelectuală, o gigantică bătaie mută, o bătaie a cugețării, studiului, fanteziei, preludiu la înfruntarea materială cu apele, supuse înainte de toate în mod abstract, în laboratoare și pe planșete. Sînt apoi oamenii marilor centre industriale, precum siderurgistii și navalistii Galaților, autorii dantelei metalice ce îmbracă giganții (alcătuiți din piese-mamut, ce ating și peste

35 de tone, dar șlefuite ca niște bijuterii, nepermițînd nici toleranțe de microni). Sînt apoi ei, acești constructori, oameni cu școala Giurgenilor și a Vadului Oii, a podului dunărean de la Giurgiu-Ruse, eroi ai înfruntării fluviului, bătîndu-se cu sloiurile de ghețuri, cu viscole, cu furtuni, cu arșițe, cu dezlanțuirile de energii ale viiturilor primăverilor sau toamnelor, cu, mai ales, exigențele unei creații de vîrf, în care nu sînt admise decît perfecțiunea, rigoarea maximă, calitatea maximă (în care sudurile, de exemplu, sînt controlate cu raze gamma, netolerîndu-se nici umbra vreunei fisuri, în care montarea unei grinzi de beton de 30-35 de tone se face cu infinitezimala minuție cu care se viră firul de ață în ac). Sînt constructorii trecuți prin multe, umblați prin multe, fluturi ai tuturor zărilor, păsări migrînd între zeci de culburi, sînt niște păsări din familia icarilor lui Manole, sînt niște romantici sau niște profesioniști ai provizoratului, al unui anume provizorat al zilei de azi, în favoarea temeiniciei celei de mîine, sînt niște oameni care și-au făcut din romantism și din eroism mai mult decît o profesie: un mod de viață. Brigada meșterului Ion Călinoiu, prezentă la Medgidia de la montarea primei grinzi de beton, a mai montat pînă astăzi, pe apele României, nu mai puțin de 220 de poduri, cel de aici fiindu-i încununarea eforturilor, solicitînd, mai mult ca oricînd, mușchi și nervi, inteligență și rezistență fizică, instinctul coeziunii și știința organizării. Astfel de oameni, aici sînt, mulți, foarte mulți, unii în vîrstă, alții tineri, zelul reporterului de a transcrie nume de ași al întrecerii dizolvîndu-se într-o întreagă listă onomastică. Ei rămîn, ades, niște anonimi, ei nu-s citați pe ordine de zi, fiindcă într-o bătaie de o asemenea anvergură, de o asemenea ritm, de o asemenea însemnătate națională, nu e timp de ordine de zi, nu e timp de numit eroismul, cînd totul se sprijină pe eroism.

Acum, în August, acest pod-monument și cele ce-l înconjoară, maiestuos profilate pe cerul Dunării, par niște sărbătorești tribune, aplaudîndu-i pe oamenii care, la rîndul lor, le aplaudă. Acești oameni, acești constructori, aceste păsări călătoare din familia icarilor lui Manole, care se perindă neîntrerupt, luminînd zarea lumii noastre, au desființat, iată, opoziția pămînt-cer, ridicînd pămîntul nostru mai sus, fără să aibă timp să vadă (căci îi așteaptă alte și alte urcușuri!) că de acolo, de sus, de la înălțimea lumii arcuit peste fluviu, din unghiul păsărilor călătoare, acest pămînt al nostru arată, din zi în zi, tot mai frumos.

UN BILANȚ, precum cel pe care-l facem acum, în August, e o lecție de istorie recapitulată festiv. Dar pentru cei ce știu s-o citească — și noi, autorii ei, sîntem primii care o știm! — în încărcătura de trudă, de efort și de sacrificii, de încordare a brațelor și a minții, de frenezia a căutărilor, a ambițiilor devenirii, sublimată în cifrele unui panou de întrecere, transcende clipa de sărbătoare, venind din ieri și și trecînd în mine ca și o sevă printr-un stejar viguros, cu falnice rădăcini într-un falnic sol. Ca să raportăm, la capătul a 38 de ani, deci după o etapă istorică scurtă, mai scurtă decît cea a lui Ștefan, doar cu ceva mai lungă decît cea a lui Brîncoveanu, fundamentala schimbare a structurilor unei țări, echivalentă cu o adevărată renaștere, a trebuit să facem, aici, pe acest sol, operă de poduri, de geologi, de mineri, de sondori, să spargem crusta cea grea a înapoierii, care ades și-a prelungit înepțiile și în spirit, să forăm spre acele zăcămintele termale, spre acele valori de esență ale incandescențelor naționale, spre acel capital de surprize, de revelații, de virtuți creatoare, de geniu, ieri numai întrezărite, astăzi în plină fructificare. Ca să raportăm, după numai 38 de ani de libertate, după numai 17 de istorie nouă, revoluționară a țării, decizia de Congresul al IX-lea al partidului, transformarea hărții României într-o hartă a noului, ca să ridicăm înnoirea la rangul unei politici, consecvent urmărită în toate sferile vieții, a fost nevoie de efortul, adeseori de sacrificiile și privațiunile unui întreg popor, în frunte cu muncitorimea română, această harnică, răbdătoare, înverșunată, întrepîdă, miraculoasă muncitorime română, care, în strînsă alianță cu țărînia, cu

cărturarii, cu toți fiii acestui pămînt, îndiferent de naționalitate, și-a revelat, mereu și mereu valuta majoră a dăruirii, a înaltei sale conștiințe, a marii sale capacități, de a-și asuma și de a produce noul, a nestrămutei sale voințe de a clădi destinul comunist al României, adică viitoru ei fericit și demn, desenat de marea arhitect, Partidul Comunist Român. Nu vom avea niciodată deajunsă inimă ca să-i dăm omenirii noastre truditoare cîtă înimă a pus, pune și va pune în această ispravă. Dar fiecare ținem un creion în mînă și toți știm să facem socoteli. Le face toată țara, așa cum le face acum, în acest August aniversar, înscriindu-le pe panourile marelui său bilanț. N-a fost ușor, nu e ușor, a trebuit și trebuie înfrînte nenumărate obstacole, a trebuit și trebuie înfrîntă o blestemată gravitație istorică, gravitația întîrzierii, a trebuit ca oamenii acestei țări să lupte din răspuneri — bîzuindu-se doar pe ei, căci nimic nu le-a căzut din cer — ca să pună mereu, tot mai sus, niște cărămizi, ca să se pună mereu, tot mai sus, niște idei. N-a fost ușor, nu e ușor, sarcinile au fost și sînt adesea covîrșitoare, dar cînd aliniem — așa cum facem la jubileul acestui August — bilanțul sarcinilor cu bilanțul înfăptuirilor, vedem limpede că, oricît de greu au atîmat pe umerii țării sarcinile, darul de fapte al oamenilor a atîmat și mai greu.

AM AVUT, din nou și pregnant, revelația acestor lucruri vizitînd, recent, un oraș moldovean care nu e nici lașii, nici Suceava, nici Băcăul sau Galații, intrate de mult în conștiința noastră ca mari centre dinamice ale noului, ci un oraș mai mic, cîndva obiect de caricatură, de șansonetășorjă, de zîmbet condescendent: Tecuciul.

Da, exista un vechi și cunoscut cîntecel, pe care placa de gramfon a copilăriei l-a dat de-a dura peste meridianele vîrștelor, astfel de cîntece, ca și porecelele, ca și prejudecățile, stărînd uneori îndărătnic într-un ungher al memoriei, prin puterea inerției: „Un-te duci? la Tecuci! Ce să faci? Cozonaci!” Cîntecul era, cum spuneam, o caricatură a tirgului, o simpatie și blindă caricatură a Tecuciului, unde, ca în atîtea alte mărunte așezări moldovene, nu prea se întîmpla nimic, nu prea aveai ce face, decît dacă — sau decît doar — luai în serios povestea cu cozonacii.

Blindă caricatură era ce era, adică o blindă caricatură. Conținînd în miezul ei și o stafidă de adevăr, dar conținînd și destulă cocă ce îngroșa o realitate. Nu era Tecuciul chiar un orașel de mină a cîncea, ci, prin unele date, chiar dimpo-trivă. Oraș bătrîn, atestat la 1435, loc de răscruce în drumul lașilor spre Galații, deci spre țara Valahiei, spre Dunăre și spre Mare (loc căruia Ștefan cel Mare îi acorda dreptul de vamă, adică dreptul de-a scotoci prin catrafusele negustorilor, smulgîndu-le dajdie), oraș prosper în epocile-i de glorie, Tecuciul, fără să fie lași sau Galații, era, totuși, între cele două, o cumpănă. Tirgurile cu produse ale acestui pămînt, asemănătoare bilciurilor și tirgurilor sătești de pînă mai ieri, trebuie să fi făcut din vechiul oraș un centru de faimă, ulterior pierdut, umbrît de faimele unor centre mai mari, dar compensînd, ca atîtea alte mai mici orașe moldave, precum Fălticeni sau Focșanii, prin produsul spiritual. În Tecuci s-a născut Calistrat Hogaș, de vatra Tecuciului și a așezărilor-satelit sînt legate numele pictorului Gheorghe Petrașcu, al Hortensiei Papadate-Bengescu, al folcloristului Tudor Pamfile, al savantului Iorgu Iordan, al agitativului Conachi, al suavelui Ștefan Petică. E bine să nu calci pe-aici decît să profanezi, prin ignorarea obîrșiei, vreun astfel de nume. Veacuri în șir, orașul s-a hrănit din gloria marelui prinț al Moldovei, cel care îl dăruie cu drept de vamă, apoi, decenii la rînd, din gloria prinților penei și ai penelului, toate acestea cu multă mîndrie, cu foarte multă mîndrie, dar și cu regret, cu regretul fatidicului „a fost odată”, cu un regret ce se cheamă, moldovenește, melancolie sau nostalgie. Melancolia unei lumi intrate în deficit de istorie, intrată, după ce marea istorie se consumase sau se pierduse, sub semnul unui iremediabil amurg. Un amurg care, dropîndu-i fastuos existența, o crepuscula, ca să zicem așa, pînă la gest, pînă la ac-

Pe șantierul Canalului Dunăre — Marea Neagră

vorbirii, ce devine molatec, cu jumătatea gură, până la actul spiritului, care ombă prin adecvarea lui exclusivă la întire.

Un'te duci ? La Tecuci ! Ce să faci ?... " să faci, în epocă, la Tecuci ? Să faci unaci („tecuceanul, scrie o veche monografie, se manifestă bine pe plan culic), să te „manifesti" și oenologic em într-un celebru ținut al vinurilor), fiind asemenea ocupații, ca și altele, la tigiul de cult al unor tradiții cu care idul trebuie să se confunde. În rest, ce aci ? Ce să muncești, de pildă ? Și e ? Statisticile anului 1948 numără, la tolu „economie", doar două mori țăști, o moară zisă „comercială", un ier de tăbăcărie și o cărămidărie pri-ră. O „economie" pe care orașul, tic, o ignora, ea fiind chiar ignora- astfel încât, atunci cînd ziarul local, unie 1948, a anunțat „naționalizarea striel tecucene", tecucenii au exclat : „Căre industrie ?!", mai trebuind să că niște ani pînă cînd noțiunea să tă acoperi o realitate.

nt acești ani ai socialismului, și cu sebie ultimii 17, cînd, după o primă formă industrială (întreprinderea pen- producția și industrializarea legumelor uctelor, întemeiată în 1952, azi una cele mai mari ale branșei), Tecuciul păște ceea ce am putea numi, fără ovăim la cuvinte, o veritabilă explozie anț a industriei, care-l consacră prin- marile centre muncitorești ale Româ-

O întreprindere de reparații auto (a a ca mărime din Moldova după cea a veiei), o turnătorie de oțel, o întreprin- mecanică pentru agricultură și in- ria alimentară, o întreprindere de con- cții metalice, o alta de ambalaje me- e, o fabrică de nutrețuri combinate, ta de produse lactate, cum și alte mo- ie industrii, legate ca verigile unui , articulate ca o șiră vertebrală a pei- lui și a vieții, polarizează în juru- le i construcții, vaste cvartale de locuințe inate de blocuri-turn, artere noi, sta- me, hoteluri, spitale, parcuri. Din aproape 40 000 locuitori ai orașului epoca interbelică : 16 000), peste 00 (deci o cifră întrecînd populația ii urbe !) lucrează azi în industrie. O ulație tînără, hornică, dezghețată, dez- tînd cu freacățul ei de viață muii oși ai vechiului tirg-muzeu, clintindu-i eismul și inerția, melancolia veche a înării, oftatul nostalgic după vremurile se. O așezare românească ce se alinia- în acest August aniversar, în marea ană sărbătorească a tinereții, înlocuînd ea ramă a privescilor petrașciene una nouă, care, și ea, va fi în curînd imbată.

ISEȘI marile noastre demon- strații de August din ul- timii ani, aliniate celor ce le-au premers în zorii noii noastre istorii, proiectează, vizibil, semnificative lumini pra urcușului nostru, asupra cotelor la e, în ascensiunea spre culmi, am în- ut să ne situăm.

timele noastre demonstrații de August vînau, ne amintim, cu niște tumultuo- revărsări de ape, inundînd piețele și

bulevardele cu vuietul lor. Erau demon- strații de forță ale poporului elberat, dezvăluind bucuria de a simți aproape umărul tovarășului venit între rînduri, so- lidaritatea puternică de corp luptător. Importantă, în acei ani, era puterea de fluviu irumpînt dintre ghețuri, iar demonstra-țiile, ne amintim, erau grandioase tocmai prin revărsarea lor.

Demonstrațiile noastre de August curg acum solemn, cu o altfel de grandoare, cu grandoarea împlinirilor, cu bucuria ma- tură a contemplării unui uriaș teritoriu fertil și fertilizat. Însăși această curgere a multîmilor prin fața tribunelor capătă o estetică nouă, impunătoare. Sint mai mul- te florile, mai somptuoase carele alegori- ce, mai bogate victoriile muncii, concen- trate în cifrele pancartelor și panourilor, și peste toate, alții, cu totul alții par oa- menii. Altfel, parată fețele lor, hainele lor, ca și locurile prin care trec, mai frumoase și mai împodobite ca niciodată, în ton cu fluxul solar al zilei, afirmînd, tot mai vie, legătura nemijlocită între faptele muncii și împlinirile lor, afirmînd adevărul — răsplată limpede de partid și pregnant prin proba de foc a vieții — că numai prin muncă, printr-o nouă calitate și intensita- te a efortului creator al poporului, se poa- te străbate victorios prin impasuri și în- cercări, ca să se cucerească acea plane- tă, cîndva ascunsă în norii incertitudinilor, care e ziua de mîine, ziua de mulțumire și de răsplată a viitorului.

REVENIND, în aceste zile, pe Dunăre, într-un mic port, la Bechet, adevărul acesta ni s-a înfățișat sub o lumină plină de înțelesuri, Bechetul, ne-a spus tînărul său primar, Ion Popescu, face parte dintre acele așe- zări rurale ale românilor care vor deveni în curînd orașe. De fapt, în cazul Beche- tului, vechi port la marea fluviu, e mai corect a spune nu că va deveni, ci că va redeveni oraș. Bechetul a mai avut cîndva, cam pe la începutul veacului, această investiție, s-a plimbat cu ea, prin istorie, niște ani, purtată ca o stră- luitoare eșarfă peste dimița aspră a pei- sajului și a vieții sale, pentru ca mai apoi, nu se prea mai știe cînd și cum, să re- nunte la ea sau s-o piardă, ca element, fără nici o tangență în realitatea de di- mie și glod a locului. Ce-a stat de fapt sub această investiție, atunci cînd Be- chetul a fost miruit cu ea ? A stat o în- țelegere defectuoasă a conceptului de „urban" ? Au stat pretențiile mici pe care, în epocă, le avea România de la orașele ei ? Se pare că adevărul este pe undeva, pe la mijloc, dar nu despre ve- chile adevăruri este vorba acum, ci despre cele de astăzi și cele de mîine.

În dimineața strălucitoare de August, Bechetul se dezvăluie, de pe acum, ca un oraș. Un oraș nu numai virtual, ci și vădit, de necontestat prin pregnanța în peisaj a elementelor citadine. Bechetul are asfalt, electricitate, început de termo- ficare, început de canalizare, are indus- trii noi, are aer modern, are rigoare arhi- tectonică, are și poezie, are blocuri de locuințe, dar și frumoase clădiri bătrîne,

colorate, parfumate, romantice, înrămate în largi grădini, are o vastă rețea de în- vătămint, o stufoasă rețea de magazine și de servicii, are un mare spital, mari parcuri și scuaruri, are o serie de înte- meieri urbane, de nevisat în „orașul" de altădată. Această nouă înfățișare și, im- plicit, calitate a vieții locului sint, înainte de toate, opera statului, rezultată dintr-un mare efort material, economic, tehnic, fi- nanciar, deci o operă „din afară", cu putere modelatoare, răsfrîntă egal asupra tuturor așezărilor românești. Dar ei, cei ai locului, beneficiarii acestui efort, ei ce fac pentru vatra lor, pentru viața lor ? Au făcut și fac, ni se spune, multe. Încă din anii de început ai transformării Bechetu- lui, ei s-au străduit să mențină, în istoria lor, un sens, s-au străduit să nu lase ca vechea sferă a noțiunii de „oraș" să se golească cu totul (chiar dacă orașul, pînă atunci, fusese mai mult o decizie administrativă, fără acoperirea vieții), s-au străduit deci să apere o idee și s-o repropună istoriei prin fapta lor. Au mun- cit să-și facă o industrie, au muncit să-și facă și o agricultură puternică, deși pămîntul nu-i strălucit, fiind așezat în inima ni- sipurilor din Sudul Dunării, a „Saharei ol- tene", cum i s-a spus. Dar această in- tînsă zonă aridă a fost, în ultimii ani, re- vitalizată prin mari lucrări de îndiguiri, de hidroameliorații, de modelare a dune- lor de nisip. Aici, în hotarul Bechetului, e uriașa incintă de sere, laboratoare și cimpuri experimentale a Stațiunii centra- le pentru ameliorarea nisipurilor, unica de acest fel din țară, pusă, de peste un de- ceniu și jumătate, sub autoritatea unui cunoscut om de știință, prof. dr. ing. Petre Baniță, membru corespondent al Acaदे- miei de științe agricole și silvice. Sta- țiunea a emis tehnologii speciale pentru principalele plante acomodabile pe nisip, oferind unităților agricole ale zonei, inclu- siv celor ale Bechetului, o asistență teh- nică de cea mai înaltă eficiență. Cei ai locului au primit-o cu interes, înhămîn- du-se, toți, la aplicarea ei. Toți, adică nu numai țărani rămași „țărani" (ce și aici, ca peste tot, sint astăzi mai puțini ca altădată), dar și navetiștii, și lucrătorii industriilor din Bechet, și slujbașii institu-țiilor comunale. Ștacheta recoltelor a săl- tat spre recorduri. Este vorba, în realiza- rile agrozootehnice ale locului, despre o agrotehnică aplicată plenar, despre o chi- mizare atentă, despre o riguroasă selecție de răsaduri și plante, dar este vorba și despre agrotehnica anticomodității, des- pre chimizarea ambiției, despre selecția de răsaduri a noului.

Ei, acești oameni ai Bechetului, vin deci la scaunul orașului cu o conștiință a muncii și o sete a noului care-i aseamănă muncitorilor din orașe. Ei, deci, sint pre- gătiți pentru noul statut citadin — și pen- tru noile exigențe de muncă, de viață și de creație — care-i așteaptă. Potrivirea grupelor sangvine dintre două tipuri de muncă și de existență, dintre două culturi, se refuză transfuziilor inabile, sau, ca în cazul vechii „investiri citadine" a locului, devine inoperantă, face ca una din gru- pe să se usuce și să moară. Făcînd din muncă singura cale spre viitor, acești oa- meni, ca toți oamenii țării, aduc la marea

sărbătoare a lui August, la marea demon- strație, a forței și a nădejilor noastre, acel aer aparte, care conferă tipului nos- tru uman, românului anului '82, o anume marcă, un anume puls : marca unui spirit efervescent, pulsul unei experiențe isto- rice foarte dense. O istorie care, prin pa- siunile ei, innobilează cărbunele și îl transformă în diamant.

D A, demonstrațiile noastre de August curg altfel a- cum, cu o nouă gran- doare, cu o nouă este- tică și o nouă forță. Alt- fel arată oamenii, împărțind pe milioane și milioane de fețe bucuria aniversării Elibe- rării, ca și cum fiecare ins din coloanele demonstranților ar celebra nu o zi din ca- lendarul obștesc, ci o bucurie personală, o sărbătoare a lui, înmănunchind-o cu ce- lelalte printr-o impresionantă coincidență. Această coincidență înseamnă dragostea lor, răsplată afirmată în toate zilele, în cele de sărbătoare ca și în cele de lucru, față de patrie, față de partid, față de omul care, în fruntea patriei și a partidului, și-a făcut din cauza slujirii lor cauza sa sfîntă și neabătută. Față de omul care, în acești ani, a reafirmat, a întărit și a dez- voltat drumul de libertate, de demnitate, de progres și independență al patriei, gi- rîndu-l și simbolizîndu-l prin numele său : Nicolae Ceaușescu. Față de omul care a adus o viziune nouă, revoluționară, profund comunistă și profund patriotică, asupra libertății și demnității, a progresu- lui și independenței, a muncii și existen-ței, a democrației și afirmării noastre în lume, făcîndu-ne, zi de zi, fervenți ai con- cepției pe care o promovează, în strîns și fertil dialog cu țara. Sub conducerea lui am devenit ceea ce sintem, am cuca- rit locul demn, de înalt prestigiu, pe harta lumii. Sub conducerea lui, și grație ace- leiași viziuni revoluționare, se petrece ma- rele dialog pe care-l purtăm cu lumea, implicarea noastră majoră și responsabilă în însuși miezul de foc al problemelor contemporaneității, soluțiile constructive pe care noi, oamenii de la Dunăre și Carpați, le aducem în confruntarea, deseori detonantă, de interese aparținînd unor state sau grupuri de state, apelul nostru la pace, la dezarmare, la rațiune, la echi- libru, la conlucrare și la concordie.

Iată de ce, marea sărbătoare a lui Au- gust, marea demonstrație a împlinirilor și speranțelor noastre, se constituie, din nou, într-o manifestare de fierbinte încre- dere în drumul pe care ne-am angajat. Drum la al cărui orizont se află răsplata marilor noastre eforturi.

Drum pe care, înfigînd borna acestui August '82, pășim cu conștiința clară a vi- itorului cucerit, obligat să devină azi în ani, sezoane și zile, oricît de înalte sint culmile, oricît de greu e urcușul. Fiindcă acești 38 de ani ai socialismului, și cu deosebire cei 17 de nouă istorie, ne-au dovedit nouă înșine că ne putem așeza, fără falsă pudoare, în rîndul forțelor mari, ale umanității mari, care știu ce vor, care pot izbuti ce vor.

De la încredere începe totul.

Ilie Purcaru

Corneliu LEU

Rănilor soldaților învingători

CAM ROMANTIC“ fir-ați al dracului, tună Drăgan; spuneți „romantic“ așa cum ați spune „caraghios“! Și-i mai blagoslovi o dată: pentru voi, un visător e un fel de ne-trebnic!

Așeză receptorul în turcă, dar chipul lui Neagu, ascuțit și ambițios, cu frumoși ochi febrili și-un rictus cam neplăcut în stînga buzelor, îl rămase dinainte. Cu intenția de a-i spune ceva, parcă. Asemănătoare cu intenția aceea cînd, la petrecerea cîmpenească de după manifestație, o scosese pe Claudia cam din spatele său, cam de după umăr, ca și cum ar fi scos-o din coasta sa. O scosese și i-o prezentase:

— Cu ea mă-nsoz; e proaspăt promovată de la U.T.M.; n-ați vrea să ne fiți naș?

Da, o scosese la iveală, așa, încet, ca și cum ar fi tras-o din coasta sa, iar vara era toropitoare și frunzișul încălzit mirosea a verde dens de clorofilă ca-ntr-un eden improvizat. Drăgan apucase atunci două pahare mari și-i îndemnase să le golască, iar el băuse cu cana. Apoi ținu un discurs scurt despre faptul că trebuie să ne-nmulțim și, dacă ne înmulțim noi, al noștri, adică oamenii cu spirit activist, atunci e și mai bine. Și le improviza un fel de cununie ad-hoc, încît toată lumea venită la chemare a chefului pină la ziua prîntre copaci subțiri al păduricii aceleia de salcîmi.

Claudia, cu figura ei de frumoasă fată de țară, avea foarte multă personalitate. O simțise chiar țănoșă la brațul lui cînd a luat-o la dans. Ceea ce o urîcea puțin, prefigurîndu-i pe obraz asprimea ce avea să o capele odată cu vîrstă.

Nu credeam că un tovarăș ca dumneavoastră dansează atît de frumos! i-a spus ea lui Drăgan încitîndu-i ambițiile cavalerului de port.

Mă judeci după Neagu și generația lui, a protestat el: ăștia-s împiedicați și principali ca și cum revoluția le-ar cere să renunțe la cele lumești!

Flata la început, a simțit-o cum îi aprecia nonșalanța bărbătească.

Romantismul, sau preocupările lui prea serioase, l-au făcut cam neîndrăzneț, spuse ea despre Neagu.

Și lui Drăgan nu i-a mai plăcut; intuia parcă un instinct al ierarhiei care ar fi făcut-o să treacă peste Neagu dacă el...

Ar avea haz — fir-ar a naibii de treabă, își spusese amintindu-și cîntecul cu „i-a-uzi, i-a-uzi, i-a-uzi, ia!“ adică: „La circiu-mă din șosea, bea nașu și fină-sa, i-a-uzi, i-a-uzi, i-a-uzi ia!“

Este un om foarte serios, spuse el cu ciudă; poate de asta te-a luat așa, în pripă.

Dar nu m-a luat în pripă, protestă Claudia; se tot uită la mine de vreun an, dar fără îndrăzneală.

— Și ce apreciezi la el?

Păi asta, seriozitatea, că toate convorbirile noastre au fost ca de învățămînt politic.

Prin cine știe ce asociație de idei, Drăgan s-a trezit spunîndu-i așa, de-a dreptul:

Să nu-l împingi să facă nuntă cu popă, că n-o să-ți meargă cu el!

Dar efectul a fost cel scontat: Claudia s-a înroșit, accentuîndu-și frumusețea robustă, țărănească, și i-a spus cu accentuată personalitate:

Vai de mine, credeți că eu n-am nivel politic! Am făcut pină acum două cursuri serale și aștept să fiu trimisă la școala de un an. Poate că părinții mei ar vrea așa ceva; dar eu de-abia aștept să veniți la noi în casă să-i lămurim să intre în gospodărie, să am și eu situația clară din punctul de vedere al autobiografiei...

Lui Drăgan i-a părut rău c-o judecase greșit. Respectul ei era numai ierarhic, iar Neagu o iubea c-un fel de nebulie calmă a omului care fusese multă vreme un singuratic.

Îl privea cum o dansa străduindu-se să fie la înălțime. Erau vremuri grele și încă sărace. Fanfara raională cînta valsuri ce zdrăgăneau toată păduricea de salcîmi, iar activul petrecea cu bere, lichior de mandarine și un fel de rachiu denumit „Pară“, la singular. Erau încă vremuri grele, pline de-un entuziasm dur, tăios, ca lupta de clasă și de-o propagandă tenace în care ne lăudam cu ficcare cupă de beton turnat. Oamenii încă nu se deosebeau prea mult ca vestimentație deoarece sortimentele erau destul de puține, iar femeile din lumea lor se îmbrăcau demodat de teamă să nu sufere vreo influență decadentă. În hainele lui, cam largi, Neagu arăta deosebit de fericit. Iar Claudia, cu frumusețea ei de fată de internat, considerase acest lucru și încercase să se poarte cit mai principal. Era cea vară săracă dar plină de entuziasm dur.

Iar peste douăzeci de ani, sau chiar mai bine de douăzeci de ani...

CU instinctele sale care-l făceau să fie destul de priceput în aranjamentele de culise, priceput și meticolos așa cum pot fi doar bătrînii care au acumulat destulă experiență

Într-o viață de tenacitate meschină, Saghin l-a trecut mai întîi pe Neagu din munca de partid într-o funcție la Sfatul Popular și, pe urmă, l-a lucrat ușurel pină l-a trimis la șantierul acela dificil dintre dealuri unde, chipurile, răspunderea politică era mare tocmai pentru că dificultățile erau aproape de nerezolvat. Neagu a făcut un lucru la care numai Drăgan s-ar fi putut aștepta, tocmai fiindcă îl cunoștea bine: trimis să ancheteze o stare de fapt care duse la rezultate dezastruoase, în loc să se întoarcă la comitetul județean cu o listă de sancțiuni și vinovați, el a prezentat dosarele mai multor persoane care trebuiau promovate. Oamenii uitați sau neglijați în munci fără răspundere și, care, după părerea lui, puteau fi folosiți mai bine. Saghin nu a putut lua asta decît ca o frondă la adresa sarcinii inițiale pe care i-o dăduse lui Neagu, aceea de a sancționa și a destitui luînd măsuri radicale. S-au înfruntat într-o problemă de semantică. Neagu susținînd că, ceea ce făcuse el, adică descoperirea acelor oameni în care zăceau nefolosite valori latente, erau măsurile cele mai radicale cu putință. Saghin a ricanat făcînd o criză de autoritate, dar Neagu, care nu numai că-l cunoștea și-l aprecia la adevărata lui valoare, dar nici nu era omul care să facă pe placul mai marilor, și-a susținut atît de înfocată teza încît o parte dintre membrii biroului județean au început să-i dea dreptate, iar la forurile centrale a circulat povestea asta despre prima înfruntare teoretică a lui Saghin în funcția de prim secretar.

Saghin a tăcut; avea el un instinct care-l făcea să se retragă într-o carapace precaută și să pîndească. N-a mai comentat, a lăsat să fie puse-n mișcare dosarele și, cînd s-au configurat cadrele pentru noua conducere, în fruntea lor l-a pus chiar pe Neagu, dîndu-i răspunderea totală odată cu posibilitatea de a lucra cu oamenii aleși de el. Desigur că, aici, ca-n toate situațiile tulburi, un nume rol l-a avut roșcovitul gras, hîdușma cu ochi albaștri de copil și parșiveness simpatice de escroc, Fane Zarapciu, unul dintre personajele acelea imbatabile despre care toată lumea știe cite parale face, dar e nelipsit din funcții de conducere fiind considerat uns cu toate aliflile. Deosebit de mobil, în ciuda corpolentei, cu mișcări articulîndu-i într-o sveltete umoristică părțile mari, disproporționate, din care îi era alcătuit trupul, Zarapciu te turna c-o glumă, justifică printr-o lozincă gogonată atunci cînd trebuia să facă pofta unui șef, închidea gura cu brutalitate camaraderescă celor mai mici în rang și trăgea fîloase pentru sine însuși fără să-și facă prea multe scrupule. Neagu, cu încăpățînarea lui rigidă pe niște idealuri de viață, îi era victimă sigură; Saghin n-a trebuit, pesemne, decît să-l asmută puținel.

Drăgan, cu toate că-i era silă de meschinul său urmaș, i-a spus-o odată de la obraz:

Vichente, nu te purta așa cu Neagu; ăștia-i metal rar, se scoate greu, greu de tot din mineral!

Saghin, care semna „Vincentie“, plîcîndu-i toată rezonanța de birocrație bizantină a numelui, ricană întotdeauna în sinea lui cînd Drăgan nu-i lua în considerare plăcerea spunîndu-i „Vichente“, ca-ntr-o mahalașă. A pînuit de două ori infuriat; o dată pentru că nu-l plăcea să-și amintească de Neagu și a doua oară fiindcă Drăgan, ca-ntotdeauna, îl domina.

Caută legități! spuse el cu ton de pînci; mie nu-mi face planul și el stă să caute legități... „Legitățile orînduirii noi, care se creează sub ochii noștri“ mai adăugă el cu năduf, ca și cum l-ar fi înșinat pe Neagu fără să mai ascundă din această reacție faptul că nu-l putea suferi.

Era pe vremea cînd Neagu încă mai putea fi convins să lucreze cu acela.

Ce-ți veni ca tocmai eu Saghin să vorbesti de legități? l-a întrebat Drăgan cînd s-au văzut prima dată.

Pentru că nu-mi plac plutonierii care execută orice din ordin, chiar și construcția socialistă, a răspuns Neagu nu mai puțin indignat.

Saghin nu-i un plutonier care execută, i-a spus atunci Drăgan cu umor, încercînd mai mult să aibă umor, ca să-l potolească; Saghin e un plutonier care vrea să ordone și să primească decorații.

Dar Neagu era greu de îmbunătățit. Replica lui n-avea mai puțină pornire decît cea anterioară:

De asta merg lucrurile așa! Fiindcă avem minți ca a lui pe care nu le inte-

resează legea ci de-abia reușesc să facă față întîmplării.

Spune-mi o lege; formulată de tine și care să aibă caracter general valabil în socialism.

Am să vă spun altceva; de formulat, să formulați dumneavoastră legea, eu vă dau faptele; faptele pe care Saghin nu e în stare să le înțeleagă pentru că, în orice altă situație, s-ar afla printre cei despre care vă vorbesc.

Vorbește!

Ochii lui Neagu, ochii săi febrili, cu tăietură care putea fi și neiertătoare și plină de înțelegere în același timp, străluminară în acea privire inteligentă de ființă stăpînită pe toate resorturile gîndirii sale. Veni lîngă el cu căldură, căldura celui care te apreciază și știe că tu îl vei înțelege... Da, era acea căldură și respectuoasă și camaraderescă în același timp, cu care Drăgan simțea că se legaseră în ciuda diferenței de vîrstă. Căldura aceea care, mai tîrziu, avea să-i lipscască și, și mai tîrziu, să nu-și mai amintească de ea, s-o uite...

În virtutea ei, în virtutea înțelegerii pe care ea o presupunea, Neagu își permise să înceapă abrupt, fără introducere, ca și cum ar fi vorbit în continuare, după o virgulă:

Dăm vina pe aprozariști; ei sînt expresa consacrată a celor care ne fură la cîntar, care se îmbogățesc de pe urma populației; ei, chelnerii, în general lucrătorii din comerț, cei care au posibilitatea să înșele la cîntar, să dea marfă de la o categorie la altă categorie, mai au și scăzămîntul prevăzut legal și bacșiișul primit fără obligație, și supraprețul pe care-l obțin uneori vinzînd mărfuri ce nu se găsesc. Cum s-ar spune, societatea le oferă lor o mulțime de mijloace spre a-și rotunji veniturile. Mai există și o altă categorie mai intelectuală de pescari la care nimeni nu se duce cu mina goală, apoi funcționarii corupți, care acceptă să fie mituiți. Cam acestea sînt categoriile de oameni ce realizează extravenituri în societatea noastră. Dar, pentru ca unii să realizeze profituri, e cunoscută această lege încă din capitalism, alții trebuie să lucreze și, chiar să se simtă frustrați. De ce nu reacționează ei? În primul rînd, vom spune că procentul de mic și nu-l deranjează; mai mult deranjează fondul de retribuție pentru o masă de funcționari derivată neproporțional din procesul de producție decît acești paraziți. Apare astfel o categorie socială în plus: misitul, procuristul, preocupatul sau, în limbajul mai modern — bisnișarul, formulă nouă de comerț ilegal, emanație contemporană a unei asemenea stări de lucruri. Pentru că bisnișarul poartă în el esența unei alte orînduirii, neagă tot ce s-a construit ca spiritualitate de către societatea n-astă și, ca un ferment rău, reintroduce tot ce s-a eradicat: specula față de cetățeanul cumpărător și corupția față de administrația cu care vine în contact. Pare nesemnificativă prezența bisnișarului — un negustoraș care în alte orînduiri chiar ar fi căinat pentru că e mărunt de tot față de marii boși, stă sub amenințarea lor și se află întotdeauna în pragul falimentului. La noi, însă, cu un efort mai mic și cu procedee nepermise de etica relațiilor noastre, el realizează venituri mai mari decît media socială, făcînd serviciul acelor categorii care au apărut ca rezultat al unor profituri suplimentare scoase de la cei ce muncesc. De la bisnișă cu țigări, pină la furnizarea de mobilă de export sau aparatură din străinătate, faună unei alte orînduirii a apărut subminînd-o pe a noastră deoarece are asigurată hrana acelor venituri suplimentare. De unde provin ele? Cineva trebuie să fie frustrat și atunci e limpede vorba despre cel ce produce bunuri materiale. Veniturile suplimentare se redistribuie astfel și mai mult, cuprînzînd mai multe categorii de cetățeni. Iar, atunci cînd mai multe categorii de interese converg spre o anume stare de fapt, este mult mai greu să lupți pentru eradicarea ei. Aici am vrut să-ajung: societatea se diferențiază net în cei mulți care trăiesc din veniturile realizate prin munca lor remunerată oficial și cei ce realizează venituri suplimentare eludînd prevederile oficiale.

I-al spus asta lui Saghin?

Am prezentat-o ca temă în una dintre dezbaterile teoretice din cadrul activității.

Și?

Au ris toți la gluma lui Zarapciu, cînd a spus că eu am un cap prea mare pentru epoca pe care o trăim...

Era pentru prima oară cînd Drăgan observa cum încăpățînarea subțire și acida de pe chipul lui Neagu se transforma într-un fel de frondă, de ambiție răutăcioasă.

să a omului lovit de neîncrederea altora ce se consideră mai smecheri și, din pricina asta, mai „practici“.

Mi-au spus, chiar, că sînt bun de academician, nu de activist!

Suna cu contrarierea glasul lui Neagu în fața singurului om căruia i se putea mărturisii astfel.

Iar Drăgan a făcut greșeala să nu-i la contrarierea chiar atît de serios.

DESIGUR că un anumit rol a avut și Claudia. Plăcerea ei de a conduce, de a se ști soția unei persoane importante, o situa psihologic mai aproape de Saghin decît de soțul ei. Știîndu-l ambițios, Drăgan putea deduce că nu era femeia care să creadă o clipă că s-ar putea să nu-și ajute bărbatul. Și-l ajuta, dar așa cum considera ea, cum o împingeau ambițiile ei, cum îi impuneau limitele ei. Ea nu putea să-l înțeleagă, dar asta nu era nici o vină. Nu toți oamenii, mai ales cei din fibra din care era alcătuit Neagu, puteau fi înțeleși chiar atît de ușor.

Încercase doar o aluzie, ca un paleativ: Între unul ca Zarapciu și unul ca el, cine crezi tu că poate să aibă dreptate?

Zarapciu îl urăște de moarte, răspunse femeia așa cum o împingeau preocupările și interesele ei; cînd a demascat Neagu cabinetul acela unde se făceau lucrări de diplomă, el era tocmai pe cale să termine facultatea. Nici nu știu dacă s-a mai prezentat.

O să-l lucreze... se adaptase Drăgan la gîndirea ei.

Păi la ce altceva s-ar putea așeză; oamenii se ajută între ei, își dau concursul; el o face pe superiorul și-i batjocorește.

Nu-l mai iubești, Claudia, nu-i așa? Nu mai e nimic din iubirea voastră de la început!

Îmi iubesc familia, am grijă de evoluția fiului meu... răspunse ea cu demnitate.

De ce nu te muți cu el? Acolo, poate, i-ai fi de ajutor.

Eu?

Contrarierea ei se adresa ideii de mutare, dar modul cum rostise accentuat înțelegerea putea să se refere și la ajutorul pe care ar fi trebuit să-l dea. Și-ntr-adevăr, Neagu ar fi avut nevoie de ajutor. Ar fi avut. Nervii lui pesemne că slăbiseră. Sau, poate, numai răbdarea.

Și, cînd răbdarea asta nu l-a mai ajutat, a bătut un om.

Știu, știu că asta o să mă întrebați, a deschis el frontal discuția înfrîntînd privirile lui Drăgan cu ochii săi în care febra căpătase un luciu lipsit de orice fel de semn bune, dar vreau să vă spun un lucru: eu nu sînt politist ca să pîndesc, să constat, să încadrez în articol de lege; eu sînt om care-am luptat toată viața pentru ceva și, cînd îi văd...

Ce-l vezi?

Nu pot să suport sfruntarea, asta este; nu pot să suport batjocorirea credințelor noastre.

Te simți incolțit, Neagule, rostise atunci Drăgan cu milă, spunîndu-și că era de datorită lui să-l ajute, nu să-l judece; spunea-mi mai bine cum te-ai aranjat cu locul de muncă ce ți s-a dat.

E cel mai păcătos loc din județ, poate chiar din țară, recunoscuse Neagu încercînd cu fruntea un gest semeț poate chiar mai înainte ca Drăgan să aibă reacția aceea caldă, pîntecască:

Bine, dar trebuia să-mi spui, trebuia să ai încredere în mine; alu abia după atîta timp...

Surisul lui Neagu răspundea încă înainte de a auzi cuvintele:

Și dumneavoastră ați fi făcut la fel.

Adică m-aș fi dus fără să crîncesc?

Adică v-ați fi spus că, mai ales acolo, e nevoie de dumneavoastră.

Și cu Claudia cum faci?

Neagu a ridicat din umeri:

Cum vrea ea!

M-a rugat să te ajut să te muți de acolo.

Ea asta crede: că, acum, eu am să-mi folosesc toată energia ca să revin la județ. E treabă de făcut aici; lăsați-mă s-o scot la capăt.

Fii realist, omule: ei te-au trimis ca să-ți rupi gîtul.

Știu, apăr pe chipul slab zîmbetul acela strengar din tinerețe. Cu oarecare amărăciune în el, dar același zîmbet strengar, spunîndu-i fără rezerve: Mai există, însă, tovarășe Drăgan, și încredere în noi înșine pe lumea asta! Veniți să vedeți ce frumos se ridică șantierul și-o să mă obligați dumneavoastră să rămîn! Păi știți prin ce-am trecut noi iarna asta? Și cum am rezistat, ba, am ieșit chiar mai bine fiindcă oamenii... Ehe, am găsit cîțiva oameni, unu și unu! Știți, tovarășe Drăgan, noi am început o acțiune...

„O acțiune“, repetă Drăgan în minte. O acțiune și apoi altă acțiune... că doar din ce e făcută viața lor, a activiștilor, dacă nu din asemenea acțiuni în fața cărora se entuziasmează și le dăruiește totul?!

Din ce altceva? — se întreba bătrînul în vreme ce, în fața lui, Neagu, ca și-n prima lor tinerețe, se entuziasma de cele relatate și, uitînd complexele, vorbea cu patimă despre ceea ce are de făcut.

(Fragmente de roman)

Satira și umorul în secolul trecut (VII)

1880 — 1900

Desenul militant

■ În anul 1890, când a apărut săptăminalul „MUNCA”, organ al Clubului Muncitorilor din România, și mai târziu, în 1894, când social-democrația românească și-a avut cotidianul său propriu, „LUMEA NOUĂ”, a început a se afirma temeinic în presa noastră și desenul militant, îndreptat împotriva exploataților și a asupritorilor. Un supliment al acestui cotidian — „LUMEA NOUĂ ȘTIINȚIFICĂ ȘI LITERARĂ” — avea să publice, în anii 1895—1896, și primele caricaturi în culori, pe cite o pagină întreagă. Dar acesta a fost numai începutul. În următorii ani desenul militant-satiric a devenit preocuparea de căpetenie a zeci și zeci de reviste și de ziare, fără el paginile tipărite cu articole protestatare și mobilizatoare fiind de neconceput.

„MUNCA” și-a consacrat primele numere propagandei pentru organizarea muncitorilor într-un partid al lor și pentru începerea, sub această formă, a luptelor revendicative. Printre semnatarii articolelor respective se aflau: Al. Ionescu, P. Mușoiu, Constantin Mille, C. Dobrogeanu-Gherea (care semna I. Vasiliu), G. Ibrăileanu, Anton Bacalbașa, Sofia Nădejde. Multe dintre articolele acestora erau însoțite de desene adecvate temelor discutate. Reproducăm trei, pe care le socotim mai semnificative:

DOUA CRĂCIUNURI

■ Petrecere de Crăciun — 1894: Boierii benchetuesc; săracii cerșesc („LUMEA NOUĂ”, 25 dec. 1894).

■ La 1 MAI 1891 „MUNCA” va publica, pe prima pagină, un nou desen: FACLA LIBERTĂȚII, cu explicația în versuri:

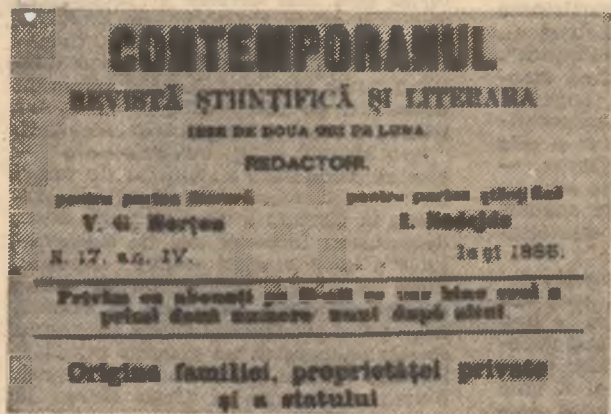

Regi, bogătași nemernici, ce stăpiniți poporul
Și fac la Libertății s-o stingeați încercați;
Zadarnică vi-i munca, și mult zadarnic dorul.
O! lăsați ai nopții, în noapte reintrați.

■ Dorința muncitorilor de a se introduce în țară votul universal este exprimată de ziarul „MUNCA”, printr-un desen care bagă în spaimă pe ciocoi: Libertatea filie un drapel pe care stă scris: VOTUL UNIVERSAL („MUNCA”, 1 mai 1892).

Documentar de
Ion Munteanu

■ Începuturile satirei militante socialiste le întâlnim în publicistica românească încă de acum o sută de ani. Pornită sfios, cu referiri la dorința clasei muncitoare de a obține libertatea, egalitatea și fraternitatea („SOLIDARITATEA”, 1880), cu îndemnuri la unire și la luptă, apoi mai cutezător, cu aluzii la răzvrătire împotriva exploataților („CONTEMPORANUL”, 1881), acest nou gen de satiră avea să evolueze spectaculos prin articolele antimonarhice („DREPTURILE OMULUI”, 1885) semnate de primii noștri socialiști organizați în Cluburi și Asociații.

La 12 octombrie 1885 — Constantin Bacalbașa avea să publice în ziarul „DREPTURILE OMULUI” primul articol satiric antimonarhic de răsunet, ce va sta la baza viitoarei campanii desfășurată timp de o jumătate de veac împotriva străinilor ajunși pe tronul țării:

NE TREBUIE UN IDOL?

„Lumea oficioasă, toată ceata parazită care trăiește și se gudură pe lângă putere și buget își dă mare osteneală de cităva vreme ca să incongiure capul regelui Carol cu un fel de aureolă sfântă și să creeze în țara românească, aceea de care a fost cruțată pînă acum, tradiția și legenda monarhică [...]. «Regele Carol este un mare erou», zic guvernarii. Adică pentru ce? Să fie oare pentru că, atunci cînd soldații români muriau și degerau în șanțurile Plevnei, dînsul dormea pe moale ca și la București? [...]. Pentru ce să cheltuieste atîtea milioane pe an cu întreținerea lui, pentru ce se fură poporului pîinea de toate zilele pentru a se îmbogăți această patentă netrebuință socială? [...]. Dar dacă ne trebuie neapărat un rege și cu prețul de a nu face nimic, apoi de ce nu deschidem mai bine Văcăreștii și, luînd din grămadă pe cel dintîi pungaș sau omorîtor, să-l punem pe tron? [...]”.

(Desen apărut pe prima pagină din ziarul „MUNCA”, la 18 aprilie 1890, însoțit de aceste versuri).

Și nu-ți departe ziua
cînd sfînta Libertate
Va-ntinde mina Muncii
acum ingenunchiate.

Doar șoarecii suna-vor
în cornul bătăliei
Cu stîrvul asupritii
se vor juca copiii.

■ 1 MAI 1890

■ Defilarea muncitorilor din Capitală, cu pancarte pe care erau scrise lozincile: Emanciparea proletariatului și Partidul Muncitorilor (pe care-l doreau să se înființeze).

Rădăcinile teatrului

RADACINILE teatrului — denumirea simpozionului desfășurat cu prilejul Teatrului Național de la Sofia — conține o foarte exactă observație. Se surprinde una din orientările cele mai puternice azi, în arta spectacolului. Și anume aceea că: prevalență asupra experimentului ce face tabula rasa din moștenirea estetică este azi tentativa utilizării modalităților tradiționale. Pe afișul manifestării au figurat foarte multe resuscitări ale spectacolelor străvechi, frecvență fiind cultivarea teatrului antic. Trupa „Teknis”, în regia cunoscutului Karolos Koun, a montat *Acharneenii* lui Aristofan iar „Amphi-teatru”, în regia lui Evangelatos, a prezentat *Arbitrajul*. Și dacă Koun a fost mai preocupat de regăsirea funcțiilor măștii și a altor elemente expresive străvechi, Evangelatos a urmărit să evidențieze permanenta comediei lui Menandru. La festival a participat și o formație vietnameză ce a mers pe firul teatrului „cheo”, teatru legat de serbările agricole anuale — dar extrem de stilizat și convențional, cu personaje-măști permanente și cu caractere în evoluție, cu cor („dan de”) similar celui grec antic. O echipă din Brno (de la „Na Provazkou”) a jucat cu săli arhipline și, constrinsă de afliul de public, a ieșit în piață, în aer liber (regăsind astfel spontan, firesc, un loc de joc tradițional — teatrul de improvizație, *commedia dell'arte*). O impresie extraordinară a produs Teatrul japonez tradițional Nô — interpretat de o trupă purtând numele lui Zeami, fondatorul și principalul susținător al genului. Paralel cu modalitățile grave de reinviere a unor momente cruciale din istoria teatrului au existat și unele distanțate, intruciva ironice. Așa au fost *Pasiunile* interpretate în cheia teatrului naiv, de Teatrul Cetății din Budapesta.

Nu puține echipe, pînă și cele din categoria de frunte a experimentului modern (Studioul varșovian animat de Szajna, teatrul austriac „Serapion”), și-au găsit solide puncte de sprijin în teatrul expresionist. Chiar artiștii bulgari ai Teatrului Național din Sofia, evocînd în spectacolul *Incendiu* procesul de la Leipzig, intentat lui Gh. Dimitrov, au fructificat propunerile de artă documentară, agitatorică, ale teatrului revoluționar german și sovietic.

Ce șanse are această mișcare „retro” manifestată în teatru? Spirite mai sceptice, Jean Duvignaud, de pildă, au sugerat că e vorba, de o mișcare în gol, de o „imposibilă întoarcere”. Osmoza originară creatori-auditori nu mai poate fi recreată, arăta el, dat fiind că experiența omului contemporan, contextul cultural în care s-a format și în care există, tiparul său mental sînt cu totul diferite de cele ale spectatorului de acum douăzeci și cinci sau cincisecole.

ESTE, această reîntoarcere către rădăcini, o expresie a lipsei de personalitate, a pasivismului și tradiționalismului exagerat, un rezultat al penuriei imaginației? Sau, dimpotrivă, este reflexul unei temei-

Scenă din spectacolul Teatrului „Maria Filotti” din Brăila cu Moromeții, dramatizare de Liviu Dorneanu după romanul lui Marin Preda

nice revigorări pe făgașe dintre cele mai generoase — autentice, fundamentale. Fără a absolutiza, fără a nega momentul crizei creatoare, aș inclina spre cea de a doua interpretare. Teatrul se înscrie într-un context mai larg, ce include mai toate artele. Este vorba, pe de o parte, de reîntoarcerea gravă, substanțială la surse și o nouă corelare a momentelor culturale importante, iar pe de altă parte de tentativa fuzionării și sintetizării roadelor spiritualității europene, asiatice și africane. Căutarea unor aspecte de fond mai degrabă decît a unor soluții formale legitimează acest demers.

Ceea ce se urmărește este organicitatea artă-umanitate, progresul artistic cu ajutorul unor elemente de autenticitate confirmate de secole. Ceea ce se dorește este regenerarea principiilor adînci, perene ce au însușit fenomenul originar, creînd necesitatea apariției teatrului și asigurîndu-i acestuia forța, personalitatea, rezistența în timp.

Rădăcinile nu sînt reconstituite și reînsușite într-un demers de arheologie spectaculară ori culturală, de fidelitate istorică, muzeală. Ele sînt cultivate pentru virtualitățile lor, sînt valorificate în actualitate, într-o nouă configurație, „pentru a răspunde unor întrebări care au pentru noi o forță vitală deplină”, „care-și păstrează legătura cu sensul viu al vieții noastre”. Cum observa Grotowski, vechiul are în acest context valoarea unui „cristal de înșămîntare” (care, adăugat unei soluții, determină precipitarea și splendida ei structurare).

Visul cel mai frecvent și cucuritor: regăsirea spontaneității originare a teatrului, stimularea unor trăiri spirituale unitare. Se preconizează înlocuirea stereotipului și formalismului teatrului burghez cu „forța de ritual colectiv al tea-

trului”, „ceremonialul de participare directă, vie”, „o reacție de colaborare... imediată, deschisă, liberă și autentică”. Piatra filosofală căutată: trăirea umană individuală și colectivă, angajînd rațiunea, dar și eul profund, subconștientul, zonele de limpiditate, dar și cele misterioase, enigmatice ale ființei — aptă de durabile și răscolitoare mutații în sensul eliberării omului de spaime, de propriile limite, în sensul dezvoltării resurselor sale creatoare.

Mai concret și aplicat: aspirația comună multor „alchimisti” ai teatrului modern pare a fi reîntoarcerea la teatrul total, capabil să exprime mai generos integritatea condiției și trăirii umane. Cuvîntul — încetînd a mai fi unic punct de pornire și incontestabil centru de greutate — devine, în multe din aceste căutări, doar o parte importantă a unui sistem mai larg, complex, de sincretism al artelor și mijloacelor.

PENTRU teatrul românesc actual reîntoarcerea la surse, căutarea rădăcinilor nu înseamnă în primul rînd regăsirea unor modalități tradiționale autohtone sau străine. Deși încercări de acest fel n-au lipsit — atunci cînd, mai mulți dintre regizorii ce debutau acum 16—17 ani erau atrași (unii prin filieră Brook, dar mai ales Grotowski) de forme ale teatrului ca ceremonial cu puteri magice (Aureliu Manea, Anca Ovan, Iulian Vișu). Mai nou chiar, la puțină vreme după ce Ariane Mnouchkine a degizat eroii shakespearieni în samurai, folosînd masiv sugestii ale mișcării și sonorităților japoneze și balineze, Cătălina Buzoianu l-a montat pe Kobo Abe într-o manieră japonizantă. Căutarea cea mai interesantă, demnă de dus mai departe cu și mai susținută ferveare dublată de altitudine înțelec-

tuală mi se pare cea a suscitării unor modalități de spectacol și de ritual folcloric autohton. Este vorba de o tentativă făcută cu piese românești istorice și filosofice mai ales — de la Delavrancea la Blaga, de la Horia Lovinescu, la dramatizarea după *Niște țărani* a lui Dinu Săraru.

Dominantă este, la noi, o altă modalitate de a concepe contactul cu tradiția. Pentru artistul român de azi există o strînsă legătură între rădăcina veritabilă — esența teatrului și rațiunea lui de a fi. Izvorul cu apă vie este considerat conceptul de teatru ca artă a cetății. Pentru a atinge această demnitate, teatrul nostru a pus în centrul sau omul ca ființă rațională și ființă socială evoluată, capabil de cunoaștere și comunicare prin intermediul logosului (de unde funcția acordată scriitorilor, conținutului pieselor!). Dramaturgii și creatorii scenei s-au preocupat de dialectica relației individ-mecanism istoric. Centrul de greutate s-a mutat sensibil de la psihologic la moral și mai departe, dinspre etic spre social și politic (repetîndu-se, astfel, aceea opțiune inițială semnificată de scrierea și interpretarea lui *Occisio Gregorii* — tragedie politică). Rădăcina principală a artei dintotdeauna și de azi este considerată implantarea teatrului în structurile cele mai diverse și problemele cele mai acute ale societății, impactul vital cu un public cit mai larg. Urmărind mutații de conștiință, teatrul ilustrării unor teze a făcut loc unuia al dezbaterii de idei care nu a exclus trăirea umană și implicarea sensibilă.

Sub semnul artei revoluționare — efortul modificării sistemului de valori și concepții moștenit și acceptat, punerea în discuție a unor atitudini etice, demascarea formelor noi de supraviețuire a unor practici sociale depășite, lupta împotriva reprezentărilor false despre realitate, tensiunea exprimării adevărului și idealului ființei umane în societatea noastră au generat orientări formale variate. La București și Piatra Neamț, la Oradea și Tirgu Mureș, la Botoșani, Timișoara și Brașov s-au realizat montări în spații de joc mai puțin explorate, în aer liber, pe platforme industriale (*Puterea și adevărul*), spectacole-dezbateri, manifest, teatru document; poeme dramatice și ample fresce social-istorice. Alături de construcții arborescente, fastuoase, de sincretism rafinat, am urmărit edificii spectaculare riguroase ce urmăreau să teatralizeze chiar actul gîndirii, drama căutării și interogației, noblețea opțiunii etice și politice, „mușcătura concretă care o comportă orice senzație și trăire adevărată”, cum se întîmplă în montările realizate de Alexa Visarion.

Caracteristic pentru aceste căutări în teatrul românesc a fost și este considerația acordată în continuare multiplelor valori ale cuvîntului și recursul frecvent, resimțit cel mai adesea ca necesar la dramaturgia românească. De la Caragiale la Blaga, de la Baranga, Mazilu, Paul Everac, Horia Lovinescu și Dumitru Radu Popescu, la Romulus Guga și Fănuș Neagu.

Natalia Stancu

FONDA

■ **MOARTEA** rămîne cea mai nevro-similă dintre realități. Și cu toate acestea omul a inventat infinite forme pentru a suporta implacabilul neverosimil. Șansa lui Henry Fonda a stat în film. În filmul american Henry Fonda constituie un capitol aparte. Omul-actor care a reușit fără să se sinchisească niciodată de capriciile modelor cinematografice — și-și dăruie și să lase moștenire tuturor imaginea personajului care înfringe destinul. Atunci cînd l-am întîlnit a acceptat extrem de greu să vorbească despre sine. Și dacă pînă la urmă a făcut-o a fost pentru a-mi spune că din toată cariera sa consideră filmul *Doisprezece oameni furioși*: „pledoria cea mai desăvîrșită pentru dreptate din cîte am rostit în filmele mele”. Fonda s-a identificat prin filmografia sa cu noțiunile onoarei, fidelității, prieteniei, loialității, demnității, curajului și dreptății. La puțin timp după ce îl cunoscusem pe Henry Fonda, Françoise Giraud — în vremea aceea directoră săptămînalului parizian „L'Express”, — îmi sublinia profunda valoare umană și educativă a filmului amintit de Fonda: „Este o excepțională lecție de tact, de optimism și încredere în om. Acest film povestește istoria unui auditoriu care se sustrage lent din mrejele pasiunii, care se de-

gajează penibil de prejudecățile sale, care renunță la acele opinii formate fără a fi avut ocazia, dorința, sau pregătirea necesară spre a se informa și a reflecta. Omul care le vorbește nu spune: Sînteți niște idioți sau niște trădători pentru că nu gîndiți la fel ca mine. El este singur și știe perfect să nu țină seama de orgoliu pentru a se exprima. El are voința curajului. Acest om a devenit pentru noi toți Henry Fonda”.

Astăzi este greu să-ți poți închipui pe altcineva în oricare dintre rolurile sale. Henry Fonda a închis perfect cercul desăvîrșitei sale arte cu *Pe lacul auriu*, ultimul său film. Jucîndu-și finalul, Henry Fonda se ridică după o criză de inimă ce părușe fatală pentru a ne mai dăruia o dată acele gesturi simple, acele străfulgerări iuți și neașteptate ale ochilor, acea umanitate nesfîrșită răsfrîntă pe un chip ce emană inteligență și mai ales acel mers al marilor înălțimi, acel mers pe care nu i-l poți uita sau confunda. Îndepărtîndu-se de obiectivul aparatului de filmat și pierzîndu-se spre neînfîntă. Henry Fonda ne semnaliza parcă tuturor și sîși în idiomul celei de a șaptea arte: „good-bye my life, good-bye”.

Cristian Popișteanu

■ Deși fusese nominalizat pe listele Academiei de arte și științe cinematografice încă din 1940, pentru creația sa din ecranizarea după John Steinbeck, *Fructele miniei*, abia în primăvara aceasta, Henry Fonda (1905—1982) a fost încununat cu Premiul Oscar; nu participase la ceremonie, dar celebra statueta îi fusese înmînată, pe patul de suferință, de fiica sa, Jane. Cei patruzeci și șase de ani ai carierei sale se încheie acum, tocmai sub semnul acestei strălucitoare recunoașteri. Henry Fonda și-a gîndit și construit destinul de excepție, încălcînd legile

draconice ale Hollywood-ului; și-a dorit și cucerit independența de a-și alege rolurile, precum și posibilitatea de a reveni mereu către teatru — nu rareori și-a prelungit pe ecran chiar succesele compuse mai întîi în luminile rampei. Aparent foarte diversele sale partituri (din comedii și drame, din peliculele-dezbateri ori din cele de divertisment) au coerență, comunică între ele, innobilate de farmecul, distincția, blîndețea și demnitatea interioară a actorului. El l-a interpretat pe *Tinărul domn Lincoln* (1939) și a intruchipat *Un candidat la președinție* (1965) din contemporaneitate, a fost eroul acuzat din greșală de crimă, în *Luat drept altul* (1956) de Hitchcock, dar și unul dintre justițiarii *Doisprezece oameni furioși* (1957) de Lumet; a devenit — ca și John Wayne — colaboratorul îndrăgît de John Ford și a depus mărturie despre maestrul westernului, în filmul care i-a fost dedicat, în deceniul opt, de Peter Bogdanovich. Și-a impus cu rafinament și personalitate — nici la accentul său din vestul mijlociu nu a renunțat — stilul de joc, în compania multor staruri; și a intrat, alături de Bette Davis (*Jezebel* — 1938), de Elizabeth Taylor (*Vinerea ce-nușie* — 1974) sau de Katherine Hepburn (*Pe lacul auriu* — 1981), în cartea de aur a celei de a șaptea arte, precum și în sufletul milioanei de spectatori de pretutindeni.

I. C.

„Un om trăind în viitor — Nicolae Titulescu“

UN LUNG metraj despre Nicolae Titulescu. Autorii comentariului filmului, Dinu Sărau și Nicolae Dragoș, spun că lucrarea lor este „unică în felul său“. Și nu exagerează. Este unică nu numai pentru că e un „vi-brant omagiu adus prezenței României în viața internațională“. Această prezență nu este „unică“, ci o constantă caracteristică a țării noastre care, de atâtea ori, prin evenimente de istorie națională, a marcat deasemenea momente de istorie universală. Caracterul „unic“ constă și în faptul că pentru prima oară cinematograful, în imagini mișcătoare și vorbitoare ale documentarului, a zugrăvit viața și portretul unui mare luptător internațional. S-au scris multe biografii, mai mult sau mai puțin romanzate, despre mari oameni politici. Dar film, lung-metraj, reunind momentele autentice înregistrate pe peliculă, nu se mai făcuse încă. Și „unicat“ mai este acest film și pentru că e vorba de lupta pe plan internațional, mondial, a unui cetățean român. Acest om, Nicolae Titulescu, avea ca temă supremă a pledoariilor sale ideea de egalitate între state; ideea că nu există țări mari și țări mici. Și argumentul său suprem era... propria sa persoană. Nobila sa calitate de om mare dintr-o țară mică. Strălucita sa carieră se sfârșise la 54 de ani, întreruptă brutal de Carol al II-lea și lacheii săi. Titulescu personifica tot ce este idee de stin-gă: desființarea războaielor, independența statelor, egalitatea națiunilor, firească prietenie cu Uniunea Soviete-lor, pace de neagresiune cu toate țările. Și, în sfârșit, curajoasa, revoluționara sa luptă pentru o idee nouă: impozitul pe venit. Când a luat inițiativa acestei acțiuni și, mai ales, când prestigiul, ta-lentul său au obținut cistig de cauză: când boierii și burghezii din România s-au trezit cu o reformă uluitoare, pe care toate tratatele de economie politică o numeau revoluționară —, în acel mo-ment, pieirea lui Titulescu era hotărâtă.

Era atunci în plină glorie, ministru de externe, ambasador la Londra, membru al Academiei, profesor de Drept civil la București, președinte al Ligii Națiunilor, ales (caz unic) de două ori la rând, ve-detă morală — ba chiar de două ori ve-detă, căci talentul său de orator și gin-ditor se desfășura pe texte originale de o mare strălucire.

Filmul are multe merite; între altele (și mai ales) faptul că a subliniat rolul său de autor al impozitului pe venit. Mai există un om politic de o rară in-teligență și de un uimitor curaj, devenit la un moment dat inamicul nr. 1 al Franței (adică al „celor 200 de familii“). A fost Joseph Caillaux, prim ministru

debarcat din toate demnitățile, arestat și internat. De ce? Îmi aduc aminte cum Elena Văcărescu, la Cannes, în 1943, în prezența Ecaterinei Titulescu, ne explica tragica analogie. Caillaux fusese „execu-tat“ pentru că era „omul impozitului pe venit“. Bineînțeles, după război, el și-a reluat locul de prim ministru. Dar in-cercarea durase cinci ani de pușcărie. Pe Titulescu îl va costa cinci ani de exil. Moare cinci ani după lovitura de măciucă, la vîrsta de numai 59 de ani. Moare în exil; moare răpus de un teribil dezechilibru al nervilor. Dar în toți a-cești ani de exil nu conținse de a pro-povădui în toate marile centre europene și americane frumoasele sale idei, în așa de frumoasele sale cuvinte.

Vasta lui activitate mondială, impor-tantele sale discursuri și interviuri, ma-rile și solemnele reuniuni la care a par-ticipat sînt consemnate și pe peliculă. Un imens letopisesc se alcătuiește din foto-grafiile și „actualitățile“ de epocă, adu-nate și ordonate de-a lungul filmului **Un om trăind în viitor** de regizorul Pompi-liu Gilmeanu. Ideea filmului este clar prezentată în cuvintele comentariului. Fapta filmului aparține lui Gilmeanu — scenaristul și regizorul peliculei. El a aspirat „să spargă granițele specifice fil-mului biografic“ și să realizeze „o cronică a perioadei interbelice“. Și reușește, realizînd cinematografic o adevărată nese-mată. Avem tot timpul sentimentul că Titu-lescu trăiește astăzi, în mijlocul nos-tru. În jurul lui defilează o seamă de figuri de seamă: Poincaré, regele Ser-biei, Thomas Masaryk, Edward Beneș, odiosul Hitler, caraghiosul Mussolini (o secvență de 2 minute realizează cea mai caraghioasă scenă din toată istoria co-micului universal). Și să nu uităm nici pe Kaiser-ul Wilhelm II, nici pe Louis Barthou (asasinat), nici pe de Gaulle, nici pe Maxim Litvinov, nici pe MacDonald... O întreagă galerie istorică, unde aceste personaje nu fac „figurație inteligentă“, ci-s surprinși de camerele de luat vederi ale epocii, în momente reale din viața adevărată.

D.I. Suchianu

Imagini din noul film românesc, dedicat personalității lui Nicolae Titulescu

Perenitate

● NE reîntoarcem firesc către începuturile școlii românești contemporane, re-citînd **Fascinația cinematografului** și re-văzînd ecranizarea **Moara cu noroc**; le regăsim mereu bogate și incitante, fraze-le cărții și imaginile în mișcare readu-cînd elocvent către prezent neliniștea cercetătoare a cineastului, precum și multe răspunsuri perene pentru elabo-rarea liniilor de perspectivă și de deta-liu chiar ale programelor de evoluție a filmului nostru de astăzi. Căci Victor Iliu a edificat treptat — prin articolele și notațiile păstrate în manuscris — un sistem de gândire cinematografică; a propus, cu forță, echilibrul, noblețe, prin capodopera sa, un model clasic și a con-ferit de asemenea actelor sale cotidiane — artistice, sociale, civice — pilduitoare re-liefuri. El a meditat cu pasiune și a scris despre destinul filmului autohton, a des-cifrat tainele peliculei ca operator, ca re-dactor și regizor la jurnalul de actuali-tăți; a decupat cu rigoare măturile vieții — în documentarele sale — și ale artei teatrale, înregistrînd un antologic spectacol al Naționalului bucureștean. A colaborat cu Jean Georgescu, pionierul de marcă al ecranului nostru, a modelat vocația pentru cea de a șaptea artă a lui Liviu Ciulei și a lui Lucian Pintilie, a educat și susținut cu tandrețe generațiile de regizori din anii '50 și a fost totodată cel dintîi profesor al celor care aveau să de-buteze la răsruceala dintre decențiile șapte și opt. Victor Iliu este astfel pur-tător și întemeietor de tradiție, un spi-rit unic, cu putere de iradiere către in-treaga noastră breaslă cinematografică. Desenînd cadre și consemnînd idei, fie pe foaia de hirtie, fie în spatele camerei de luat vederi, el a lucrat și visat gene-ros nu numai pentru peliculele sale (de altfel multe dintre proiectele schițate au devenit deja realitate). Sever, exigent, prompt, a pledat împotriva idilismului folcloric și a estetismului steril, a gran-dilocvenței dogmatice și a obiectivismu-lui mărunț, dar mai ales a demonstrat, prin opera sa, că filmul românesc își poate asuma înalte aspirații. A imaginat și dorit apropierea epocii în care vom avea „curajul și ambiția de a fi și noi creatori de curente“, cînd „extazul“ în fața măestriilor lumii „va stimula fante-zia creatoare, ambiția originalității și in-drăzneala competiției deschise cu ei“. Prin efortul continuu de auto-definire a artei sale poetice, prin căutarea și a-profundarea limbajului vizual, prin an-vergura sa culturală, Victor Iliu — deși nu a semnat multe filme — a fixat pre-țioase repere de conștiință și luciditate profesională, necesare tuturor realizato-rilor și criticilor români. Lecția sa me-rită a fi neconținut rememorată — nu doar acum, în anul împlinirii a șapte decenii de la nașterea cineastului.

Ioana Creangă

Radio Televiziune

În vacanță

● În vacanță, zilele radio-t.v. sînt, dintr-un punct de vedere, mai lungi, dintr-un alt punct de vedere, mai scurte de-cît cele din restul anului. Diminețile capătă un nou relief și surprizele plăcu-te nu fac decît să confir-me observația. Astfel, re-luarea memorabilei înre-gistrări radiofonice cu piesa **Bădăranii** de Carlo Goldoni în care, sub con-ducerea lui Sică Alexan-drescu, o mare echipă de actori ce își legaseră nu-mele de strălucitoare ver-siuni caragialiene — este vorba de Grigore Vasiliu Birlic, Tanti Cocea, Niki Atanasiu, Ceta Dima, Sil-via Dumitrescu Timică, Marcel Anghelescu, Alex-andru Giurgaru, Radu Be-ligan — dau măsura, de aur, a talentului și intui-

ției lor dramatice. Orarul „liber“ al vacanței acordă croniciarului și posibilita-tea să asculte programul în curgerea lui firească, fără pauze, în alte condi-ții obligatorii. O primă constatare: dincolo de varietatea rubricilor săp-tămînii se întrevăd destul de repede și de clar cri-teriile ordonatoare, punc-tele stabile, ce asigură su-premația principiului uni-tății în diversitate. O a doua constatare: audția „completă“ evidențiază cu putere ceea ce audția „parțială“ semnaliza doar, e drept nu de puține ori, cu argumente relevabile și anume dimensiunea ex-traordinară a fluxului de informații (din toate do-meniile, pentru toate vir-stele, preferințele și exi-gențele) pe care radioul îl transmite zilnic de-a lun-gul a peste 50 de ore re-partizate pe cele trei pro-grame. În sfîrșit, o a treia constatare, de o ata-cabilă subiectivitate: pe malul unei ape cu nesti-ute tenebre și palide ochiuri de lumină, sub bătaia soarelui deja tom-natic și odihnitor, liniștea este întreruptă doar de foșnetul fumegos al tres-tiei și de vagile adieri ale pădurii întunecoase din apropiere. În cutia de rez-onanță a acestui peisaj (și, deci, a acestei stări de spirit și suflet), ciclul lu-crărilor concertante de J. S. Bach, transmis zil-nic săptămîna trecută, a răsuna cum rareori sau,

poate, numai o dată în viața se întîmplă.

● Voluptatea radiofo-niei pe care vacanța o in-treține într-o manieră tul-burătoare este însoțită de cîteva regrete de tele-spectator. Dintre ele, difi-cultatea de a urmări al doilea canal al micului e-cran, aorone invizibil in-tr-o mică localitate afla-tă nu prea departe de București. Am ascultat, în aceste condiții, **Teledita-tul** actorului Florin Pier-sic abia deslușindu-i zim-betul, privirea, mișcările, ascunse de o cețoasă ima-gine. E o mare șansă pen-tru mine de a vă prezen-ta cîteva dintre rolurile în care am pus ce aveam mai bun — spunea Flo-rin Piersic într-o extrem de lapidară confesiune in-troductivă. Cine l-a ur-mărit sub cupola teatrului sau în afara ei, în emi-siuni, interviuri, întîlniri cu spectatorii poate apre-cia sinceritatea acestor cu-vinte. Ele nu sînt doar o convențională formulă in-troductivă, ci reflectă un mod de a fi și de a gîndi. În fața unei aule arhipli-ne sau a unui auditoriu format din cîteva persoa-ne, în fața microfonului sau a camerei de luat vederi, actorul și-a privit publicul cu un cald suris de camaraderie și consi-derație, cu emoționant, prin autenticitate, respect.

Ioana Mălin

Telecinema: Ce este un ziarist?...

■ Despre molar se spu-ne că este un dinte mare, cu suprafața lată, cu mai multe rădăcini, care ser-vește la sfărîmarea și ma-cinarea alimentelor, pe scurt — măsea. Despre molar mai aflăm că este ceva care aparține molu-lui. Dar ce înseamnă mol? Mol înseamnă fie moleculă-gram, fie dig de piatră construit spre larg, la intrarea într-un bazin portuar, pentru a domoli acțiunea valurilor sau pentru a forma cheiuri suplimentare.

Ce înseamnă, totuși M. (de la Matei) și Olaru, adică, pe scurt, Molaru, printr-o contragere de zile și inspirații mari? Nimic altceva, decîmdata, decît un jurnalist care, vorba definiției din dic-tionar, sfarmă și macină, dig ce își închipuie că poate domoli valurile. Omul își face meseria, el poate scoate performanțe dar nu este lăsat, de ce nu este lăsat?, aceasta este întrebarea. Ce face, oare, un ziarist atunci cînd știe că a scris, a fo-tografiat, a etc... o anume împrejurare, nepublicabilă însă, din motivul că etc... Un ziarist se poate resemna, într-o asemenea împrejurare, sau se poate ambala pînă la un fel de patetism, din care nu se

mai poate distinge exact cit este întîmplare și an-gajare.

Stefan Iordache, în **Edi-ție specială** (fiindcă des-pre acest film este vorba), face un rol absolut me-morabil și, mărturisesc, personajul lui (așa cum a

fost conceput în scenariu) mi s-a părut pe cit de limpede (în principiu) pe atît de dilematic. Matei Olaru, altfel spus M. Olaru, sau — și mai scurt spus — Molaru' este cel care poate, dar nu vrea; este apoi cel care vrea,

dar nu poate încă; este, în sfîrșit cel care vrea și eșuează. Iată o dialectică sub generis, o dialectică, totuși, infirmată de isto-rie (fiindcă există și dia-lectici infirmate).

Filmul lui Daneliuc pune o întrebare cheie: se poate trăi dincolo, în afara istoriei? Răspunsul mi se pare nu doar limpe-de, ci și — în felul său — inversunat: nu! De unde atîta inversunare? Poate din ideile că:

viața unui om poate de-veni, în orice clipă, desti-nul lui;

viața unui om poate fi manipulată, e drept, dar numai pînă la un moment dat;

viața unui om poate în-semna, pur și simplu, un mol (vezi începutul acestor însemnări);

viața unui om poate în-semna totul sau nimic (sublimă banalitate, re-cunosc);

viața unui om căruia i se pare că nu mai are nimic de pierdut s-ar pu-tea dovedi viața aceluia care a pierdut mult.

Ediție specială este, cred, un tulburător film despre acea clipă ciudată în care totul pare lămurit, dar — într-o superbă des-chidere (cum se spune) — totul rămîne deschis, absolut deschis, discuției.

Aurel Bădescu

Calm și vitalitate

ULTIMA amintire despre Boris Caragea, mai consistentă prin faptul că în ziua aceea discutaserăm mult, aprins, contradictoriu dar cordial, plină seara târziu, se leagă de prezența unui alt mare artist, plecat discret după o viață dedicată picturii și elevilor săi, Petre Dumitrescu. Împreună cu alți invitați ai unei primitoare gazde, tot artist și cam din aceeași generație cu cei doi, petrecusem câteva ore plăcute, ascultând amintiri ce însemnau, cel puțin pentru un interval de vreo cinci decenii, istoria pitorească, uneori și gravă, a culturii și artei românești. Multe personalități, dar și simple personaje secundare, evenimente pe atunci importante, astăzi devenite banale, judecăți drepte emise cu franchețe și uneori cu maliție, se amestecaseră într-o colorată interferență din care puteai desprinde nu numai un posibil adevăr, ci și personalitatea fiecărui participant.

Boris Caragea, înalt, încă plin de forță, zămbitor și predispus la toleranță nu afit prin autoritatea virstei cit mai ales prin condiția temperamentală accentuată de experiență, mi s-a părut atunci a fi la fel ca sculptura sa, adică înzestrat cu calm și vitalitate. Firește, se poate discuta și argumenta legătura dintre structura intimă a unui artist și tipul de acțiune plastică practică de el, se pot stabili similitudini sau contradicții. Dar în cazul lui Boris Caragea osmoza părea deplină și firească, el privea și interpreta lumea din perspectiva căreia îi datorăm, astăzi, multe monumente remarcabile, ca și lucrări mai mici, dar mai ales un stil, o gândire formativă și un univers de forme aparte în sculptura noastră modernă. În fiecare dintre cei prezenți, simțeam, el vedea un posibil model, un Oțelar sau un Discobol, dar mai ales un Rod, o Victorie, o posibilă alegorie a Muzicii, în orice caz ceva ce însemna viață, forță, vitalitate, limpezime. Căci lui Boris Caragea îi plăcea ordinea clasică, într-un fel reformulat în spirit modern, îi plăceau planurile ample, simple și elocvente, monumentale și umane totodată. Îi plăcea modelul feminin ca etern principiu al regenerării și vitalității multui frust, un fel de Gee sau Pomona atemporală și pururi triumfătoare. Desigur, disponibilitățile sale erau mai largi, lecția lui Han și mai ales a lui Paciurea, cu care lucrase vreo doi ani, făcuseră din el un artist complet, cel cărui îi datorăm și portretul lui Enescu, și pe cel al lui Lenin, repere suficiente pentru a defini o personalitate și un stil. Dar, la fel ca Maillol, dacă ar fi fost întrebat cum vede o alegorie anume, ar fi răspuns, fără îndoielă, că sub chipul unei femei. Dar spre deosebire de sculptorul francez, el vedea sculptura dintr-un unghi diferit, ea pe o riguroasă organizare de planuri drepte, transante, opunind fluidității muzicale un modelul simplu, direct, geometrizat în structură și esențializat.

Maestru emerit al artei, Artist al poporului, membru corespondent al Academiei R.S.R., Boris Caragea înseamnă mai mult decât toate aceste recunoașteri meritate, înseamnă un jalon al artei noastre de astăzi, un exemplu de om și artist estătean, un creator al perenității calme și pline de vitalitate ce tutează acest pământ.

Virgil Mocanu

MUZICĂ

Un artist al harpei

DUMINICĂ 8 august, dimineața, „Bucuriile muzicii” de la Televiziune ne-au rezervat o satisfacție artistică de zile mari. Craicina a anunțat transmiterea primului din seria de recitaluri televizate ale personalităților de seamă ale artei interpretative românești — dedicat harpistului Ion Ivan Roncea. A urmat însă cu mult mai mult decât un simplu recital — de fapt o emisiune complexă, de mare frumusețe vizuală și care avea darul, de astă dată, să conștine cu sensurile autentice și cu specificitatea stilistică a muzicii, imaginea întregind în chip remarcabil banda sonoră.

Voi începe însă cu aceasta din urmă, sint partizanzul drămuirii riguroase a aprecierilor și imi repugnă adjectivele bombastice, calificativul „genial” acordat copiii în pantaloni scurți, chiar cind acestia ne lăcintă cu proșpețimea promițătoare a înzestrării lor deosebite. Pe de altă parte, se cuvine să fim conștienți de valorile ieșite din comun pe care le avem — atunci cind este cazul — să arătăm cu voce liniștită și sigură că ele se pot măsura cu oricare din intietățile pe plan mondial. Ion Ivan Roncea a câștigat acum cîtiva ani cel mai important concurs de harpă din lume, dovedind atunci că se situează în prima linie. Dar și succesele la concursuri trebuie privite cu calm și în perspectiva timpului. Unii biruitori la astfel de întreceri au devenit

Artă și exigență

Sculpturi de BORIS CARAGEA

LA ÎNCEPUTUL acestui August ale carui ecouri de istorie se reverberază cu amplificate rezonanțe de la un an la altul, participam la un eveniment emoționant prin semnificația lui, deși într-un fel intra în seria altora de același fel: deschiderea primei **Tabere interjudețene de creație a județului Pranova**. Locul ales, și el cu rezonanțe de istorie, se află pe frumoasa Vale a Doftanei, într-un peisaj ce pare pregătit anume pentru a incita la creație, așa cum sint toate în țara aceasta. Momentul era festiv într-un fel aparte, cu multă veselie și cordialitate, cu o senină conștiință a datoriei asumate ca artist cetățean, fără crispări sau vorbe inutile. M-am gândit, atunci, cîte asemeni **Tabere de creație** se organizează anual la noi, ce înseamnă ele pe un plan mai larg decît cel al entuziasmului și interesului local, în ce fel marchează jaloanele unei noi culturi, ale unei noi atitudini față de cultură, transformind țara într-un muzeu concret al timpului pe care îl trăim cu acută conștiință de sine. Mi-am dat seama că fenomenul, atestînd nu numai bucuria și nevoia de cultură, ci și datele unei politici culturale cu multiple și complexe consecințe, este specific și definitoriu pentru noua perspectivă deschisă artei, pentru ceea ce se cere și se oferă artei noastre contemporane. Și mi-am dat seama că nu întîmplător, în acest județ cu veche tradiție revoluționară și culturală, întîlnirea artiștilor din toate provinciile țării avea loc în August.

În August obișnuim să închidem în arcul bilanțului tot ce s-a realizat din momentul revenirii la propria ființă și conștiință națională, în August numărăm infinitele puncte ale realizărilor din care se compune cercul adăugat celor deja consolidate în arborele țării. Dacă ne-am referi la domeniul atît de larg și special al artei, cu tot ceea ce înseamnă creație în acest moment de ecloziune revoluționară a conceptului de umanism socialist, am avea satisfacția unui lung șir de împliniri, niciodată însă destul de multe pentru ceea ce se așteaptă de la creatori, pentru ceea ce pot da artiștii noștri. Ar trebui să luăm în discuție însuși faptul definitoriu al schimbării de mentalitate, al modifi-

rii perspectivei din unghiul a ceea ce sintem astăzi și mai ales a ceea ce vom deveni prin efort conștient și continuu. Ar trebui să facem un inventar al operei produse, al ipostazelor monumentale ce au schimbat și schimbat structura marilor complexe citadine, pentru a ne da seama că, dacă nu toate vor rămîne în istoria artei ca niște capodopere, ele vor rămîne în conștiința oamenilor ca dovezi ale unui efort concertat, ale unei concepții specifice despre om și frumos, despre societate și nevoile ei spirituale. Schimbarea este calitativă, de esență, dincolo de cantitatea de frumos oferită ca factor formativ și educativ, căci în aceasta constă de fapt mutația produsă în cîmpul concepțiilor și al modalităților de expresie prin fructificarea gândirii noi, a filosofiei de sorginte materialistă și dialectică. Vom vedea că noul, în condițiile societății noastre și ale concepțiilor partidului, înseamnă valorificarea tradiției, implicarea totală și lucidă în actualitatea acută, vie, originalitatea specifică acestui spațiu spiritual și o clară perspectivă ideologică.

Și, odată determinate toate aceste unghiuri de abordare, vom vedea că arta celor 38 de ani trăiți sub semnul lui August este simultan emanația unui spirit nou și premisa unei noi ipostaze, pe care o elaborează toți cei ce creează trăind activ istoria de zi cu zi. Respirația întregii țări este firească, ea oferă și artei oxigenul de care are nevoie, adică realitățile cotidiene, eroismul anonim sau spectacolul al construcției socialiste. Creatorii noștri, conștienți de locul și rolul lor, se manifestă din această perspectivă ca tot atîția constructori de conștiințe, dînd formă orientărilor clare, generoase, dar și propriilor responsabilități asumate în numele condiției lor, al întregii societăți căreia îi aparțin.

În August ar trebui să privim comparativ și să subliniem, apoi, semnificativa cantitate de contribuție teoretică la dezvoltarea unor noi concepții despre lume, om și artă, să însumăm cărțile pe temelia cărora cunoașterea fenomenului artă în totalitate sau în cele mai specioase domenii a devenit o chestiune de mase. Impresionează nu-

mărul lucrărilor editate în acest domeniu, crescînd de la an la an, rezultat al existenței unei edituri specializate — „Meridiane” — dar și al efortului depus de altele, calitatea textelor și orientarea lor de pe poziții specifice concepțiilor noastre, ideologiei culturale proprii, dar mai ales apetitul societății pentru acest gen cîndva vitregit.

Avem astăzi incontestabile contribuții la recuperarea vechilor valori artistice, de la cele mai îndepărtate în istorie, pînă la clasicul secolului trecut sau fondatorii artei românești moderne, avem lucrări de sinteză și monografii ce completează goluri inerente din bibliografia specifică, avem de asemeni studii teoretice prin care se discută și se clarifică idei, concepte, atitudini, de pe pozițiile culturii noastre actuale. Firește, nu putem fi mulțumiți doar cu ceea ce s-a făcut, după cum nu trebuie să minimalizăm sensul saltului efectuat într-un interval relativ scurt pentru fenomenul spiritualitate, pentru că în acest domeniu dialectica existenței sociale și a creației solicită o permanentă stare de veghe și continua redactare a unor capitole pe care viața însăși le deschide, solicitîndu-i pe artiști. Acesta este, dealtfel, și sensul ideilor postulate de ideologia noastră în legătură cu arta și sarcinile ei, legătura cu viața și idealurile societății însemnînd chiar aceea dialectică a reciprocității ce dă valoare și perenitate creației. Căci valorile produse în acești ani vor trebui să devină, iar unele au devenit, o nouă tradiție, ca să folosim o metaforă, de pe pozițiile solicitărilor obiective adresate de societate și istorie cu implicarea perspectivei. Referirea se poate face nu numai la patrimoniul de artă monumentală realizat în aceste aproape patru decenii, decorații murale și sculpturi, ci și la cel al picturii de sevalet, sau al graficii, artelor ambientale etc. Intervalul concret conține un impresionant număr de repere, inventarul afectiv cuprinde o condiție socială și istorică, un mod de a fi noi înșine și de a ne afirma plenar cu ceea ce avem specific și valoros în planul larg al culturii universale. Sint toate acestea posibile jaloane pentru o discuție ce ar cuprinde, ca factor determinant și de perspectivă, exigența față de conținut și formă, față de puritatea ideilor și modalitatea de expresie utilizată, comandament superior al culturii noastre socialiste, al acțiunii noastre în toate planurile. O nouă calitate, înțelegătoare în sensul specific domeniului, un plus de implicare în substanța identică a operei ce intervine creator în formarea unei noi conștiințe umane, și crescuta grijă față de meșteșug, față de existența concretă a fenomenului artistic, iată ce se cere de la cei ce lucrează la redactarea unui nou capitol din spiritualitatea românească.

Însumînd succese, premise și perspective, în acest August cu vocație de reper istoric, arta noastră se regăsește în ceea ce are mai bun și își poate evalua cu luciditate capacitățile și responsabilitățile, implicîndu-se cu dialectică organicitate în fluxul ce antrenează întregă societate românească de astăzi către o nouă condiție istorică și umană, cea socialistă.

V. Caraman

risticile harpei, dar nu pot constitui substanța unor seri de muzică în stare să satisfacă cerințele unui auditoriu evoluat.

Ion Ivan Roncea, care are un repertoriu acum impresionant, apt să fie parcurs de-a lungul unui șir consistent de seri camerale și simfonice, pe lingă că a revalorificat unele lucrări rămase în semiobscuritate (**Concertul de Boieldieu**, de pildă) a recurs la numeroase pagini, îndeosebi ale repertoriului preclasic — să nu uităm minunata restituire a florilor de cîmp din Codexul lui Ion Căianu, exploatînd foarte inteligent, în transcrierile respective, posibile asociații cu sonoritatea specifică a clavecinului. Și aici vine surpriza și înnoirea pe care el o aduce în jocul harpistic. Ascultîndu-l în miniatuurile lui Jean-Philippe Rameau (**Rigaudon**, **Menuet**, **Le rappel des oiseaux**), ne dăm seama că el realizează la harpă o anumită regularitate, răsărire și plasticitate a articulației, în șirurile repezi de sunete, care plîa la el nu puteau fi legate decît de execuția la instrumentele cu claviatură. Un exemplu elocvent în această privință este **Sonata** contemporanului spaniol al lui Domenico Scarlatti, Mateo Alboniz.

Bineînțeles că Ion Ivan Roncea este la fel de extraordinar, ca stilist multilateral, și în repertoriul mai obișnuit al harpei: mlădios și elegant în **Arabesque nr. 1** de Debussy, spectaculos — la modul cel mai elevat — în **Glissande**le unuia din bunii harpisti-compozitori, Carlos Salzedo, plin de proșpețime cîmpenească (ne-pășunistă) în înspirata **Sonată** pas-

torală a compozitorului nostru Carmen Petra Basacopol. Recitalul lui televizat este, în primul rînd din punct de vedere muzical, o perfecțiune, care nu vedem cum ar putea fi depășită în lume în momentul de față. Roncea a circulat în multe țări, dar ar fi bine să audă impresarii de pretutindeni că nu există mai bun înlocuitor la glorie harpistică al bătrînului spaniol Nicanor Zabaleta decît subitratecul și sfiosul românag cu mustăcioară de la Ateneu.

Violel Sergovici (regia și imaginea), coregrafa Adina Cezar, redactoarea Adriana Serbănescu — imi pare rău că n-am apucat să notez pe toți colaboratorii acestei încîntătoare realizări a Televiziunii noastre — au găsit corespundență vizual ideal al muzicii ridicată din strunele harpei lui Roncea. I-am ertat că l-au obosit pe artist ducîndu-l cu harpa prin păduri, cîmpii și pașisti, am uitat chiar că **Menuetul** nu se prea dansa în aer liber și l-am iubit cînd au înțeles că nu există ilustrare mai bună pentru **Sonata** lui Mateo Albeniz decît rondul acela fantastic din **Jocul de-a baba oarba** de Goya, cînd au făcut să corespundă unduirilor din **Arabesque nr. 1** tălăzuri acvatice, cînd au dăruit trup și mișcare tablourilor de epocă. Și cînd, filmînd minunat minile lui Roncea în pagina lui Salzedo, au prins sensul cel mai de sus al virtuozității.

Alfred Hoffman

Dialectica edificării societății socialiste multilateral dezvoltate

IN ELABORAREA politicii generale de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și de trecere treptată spre comunism, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, partidul nostru pornește de la faptul că trebuie avute permanent în vedere particularitățile istorice, sociale și naționale din fiecare țară, din fiecare etapă de dezvoltare. Iată de ce partidul nostru, îndeosebi de când în fruntea sa se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, a acordat o atenție primordială înțelegerii creațoare și dezvoltării teoriei socialismului științific, filosofiei sociale despre căile și mecanismele trecerii de la capitalism la socialism și comunism, în condițiile particulare ale țării noastre. Am putea spune că în gândirea teoretică creatoare, concretă, clarvăzătoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu locul central îl ocupă tocmai **modelul optim al socialismului în patria noastră, respectiv dialectica edificării societății socialiste multilateral dezvoltate**, după titlul unei recente antologii, apărută la Editura Politică în colecția „Din gândirea filosofică a Președintelui României”.

Evident că în această viziune autentic dialectică și umanistă, conceptul central, focalizator, este tocmai acela de **societate socialistă multilateral dezvoltată**, amplu analizat și fundamentat și asupra căruia Expunerea la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. de la începutul lunii iunie aduce noi și substanțiale precizări.

Prin elaborarea acestui concept precum și a conceptelor adiacente care-l definesc, prin arhitectura dinamică a unei politici și a unei strategii a dezvoltării corespunzătoare, secretarul general al partidului a adus și aduce o contribuție substanțială la tezaurul contemporan de gândire creatoare și experiență revoluționară, ținând seama pe de o parte de tradițiile cele mai înalte, românești și universale, ale umanismului, de toate acele visuri despre o societate a dreptății și plenitudinii umane, iar pe de altă parte, de exigențele constructive ale celor două revoluții din zilele noastre, menite să schimbe fața lumii, să realizeze **visul de aur al umanității: revoluția științifică-tehnică și revoluția socialistă**. Numai unitatea indisolubilă a acestor două revoluții poate duce realmente la o societate multilateral dezvoltată, ca temelie și premisă a civilizației socialiste și comuniste.

Noțiunea de **societate socialistă multilateral dezvoltată** are o imensă valoare de cunoaștere și practică, întrucât vizează nu doar dezvoltarea economică și tehnică ci întregul sistem de civilizație și din ea se degajă criterii și norme călăuzitoare pentru întreaga activitate a partidului și statului nostru. Așadar, a înțelege sensul **dialectic** și **umanist** al acestui concept în viziunea tovarășului Nicolae Ceaușescu, înseamnă a descifra însăși magistrala istoriei contemporane; el ne permite o cuprindere amplă, unitară și armonioasă, echilibrată a tuturor laturilor vieții sociale, ferită de denaturări simplificatoare și reduționiste, de minimalizarea păgubitoare a uneia sau altele dintre ele, o privire deopotrivă retrospectivă,

concretă (implantată în contemporaneitate) și prospectivă asupra vieții sociale, a culturii și a omului.

UN EXAMEN amplu și aprofundat al tuturor acestor laturi nu este cu puțință în limitele unui articol, dar unele clarificări sînt totuși necesare.

Dezvoltarea multilaterală a forțelor de producție, lărgirea și perfecționarea continuă a bazei tehnico-materiale reprezintă un obiectiv fundamental al **Programului** partidului și temelia sigură a conceptului menționat, a însăși realizării principiului multilateralității. Este tocmai ceea ce asigură depășirea radicală a conceptului tradițional de multilateralitate umană, a dezideratelor umaniste utopice, care erau înțelese în afara unei dezvoltării economice și tehnico-științifice.

O altă exigență a multilateralității este aceea care ține de **geografia economică** a patriei: prin repartitia justă, echilibrată, echitabilă a forțelor de producție pe teritoriul țării, dispără monocentrismul cultural-economic, cu stările și mentalitățile de inerție și provincialism, aducînd în circuitul economic imense resurse materiale și umane. Întreaga țară se transformă astfel într-un uriaș șantier de construcție, într-o splendidă grădină a muncii libere. Este ceea ce asigură, cu precădere, dezvoltarea și înflorirea națiunii socialiste, valorificarea deplină a potențialului de energie constructivă, de gândire și sensibilitate ale acestor nuclee de neînlocuit ale creativității istorice.

Perfecționarea organizării și conducerii planificate a întregii activități sociale reprezintă, de asemenea, „o latură inseparabilă și o cerință obligatorie a construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, a trecerii la făurirea societății comuniste”. Este vorba aici nu doar de o **exigență tehnică**, ci de una de **gnoseologie aplicată, de cunoaștere concretă, științifică și filosofică** a stărilor reale de lucru, a contradicțiilor ce se ivesc în diferite sectoare de activitate sau a acelor inerente actualei etape de dezvoltare. Nici o formulă de conducere, organizare și planificare nu poate fi motivată prin simple impresii sau prin liber arbitru, ci doar prin cunoaștere, prin asumarea riguroasă și responsabilă a unor procese de dezvoltare care implică dificultăți, contradicții, stări mai mult sau mai puțin grave de criză.

Drumul spre socialism nu este unul bătătorit și presărat cu flori, iar societatea socialistă nu se află nicăieri prefigurată idilic ca un fel de paradis terestru, ca o societate feerică ce-ar putea să se constituie doar în virtutea unor legități obiective, fără efort de cunoaștere și muncă. Sint, de aceea, posibile greșeli, erori, dereglări, disproporții în ceea ce privește de pildă raportul dintre fondul de acumulare și fondul de consum, rămînerea în urmă a conștiinței științifice, morale, ideologice în raport cu dezvoltarea puternică a forțelor de producție, fenomene de inegalitate economică — respectiv disproporții inechitabile de venituri. Una dintre cele mai grave disproporții de acest fel, cu efecte nocive de durată în economia țării și în nivelul de trai al poporului, a constat în „faptul că o

bună perioadă de timp, în trecut, importanța agriculturii în ansamblul economiei noastre a fost grav subestimată” — cum atrăgea atenția tovarășul Nicolae Ceaușescu încă la primul Congres al Consiliilor de conducere ale unităților socialiste, al întregii țărâni, din aprilie 1977.

Desigur, nu este ușor să păstrezi un echilibru și un raport corespunzător între diferite ramuri și sectoare de activitate, dar fără aceasta nu se poate realiza o dezvoltare armonioasă a societății: apar dereglări și disfuncționalități ce pot să compromită însăși ideea de multilateralitate ca idee activă, angajată ca o idee forță a civilizației socialiste. Cea mai bună pază împotriva unor atari disfuncționalități este dezvoltarea intensivă a democrației muncitorești, perfecționarea formelor instituționale și a conținutului democrației socialiste, înainte de toate ca o democrație participativă.

SENSUL umanist al conceptului este evident în toate articulațiile lui, dar cu deosebire în cele ce vizează direct omul și împlinirea sa, crearea condițiilor care să asigure ridicarea bunăstării materiale și spirituale a tuturor oamenilor muncii. Pirghiile economice prin care se realizează această cerință implică repartitia bunurilor produse în spiritul dreptății și echității socialiste, precum și o justă repartitie a venitului național între fondul de consum și fondul de acumulare, astfel încît să se urmărească nu doar o creștere imediată și artificială a consumului ci dezvoltarea **calitativă și progresivă, diferențiată**, a nivelului de trai pe o bază tehnico-materială mereu mai consolidată, mai bogată și diversificată.

Pentru aceasta este necesară însă nu numai dezvoltarea accelerată a forțelor de producție, modernizarea mijloacelor de producție și perfecționarea relațiilor sociale, dar și o dezvoltare corespunzătoare a **științei, învățămîntului și culturii**. În epoca noastră, mai cu seamă, nici o națiune, nici o societate nu-și pot realiza planurile de dezvoltare fără perfecționarea conținutului și structurii învățămîntului, în concordanță cu cerințele revoluției tehnico-științifice. „Trăim epoca celui mai mare avînt al gândirii științifice cunoscut de omenire de-a lungul mileniilor, a celei mai grandioase revoluții tehnico-științifice marcată de descoperiri epocale ce-au schimbat și schimbă radical reprezentările omului despre natură și societate, despre univers, influențază toate laturile existenței umane” — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu. Deci atît sfera forțelor de producție, a conducerii și organizării vieții social-economice, cît și domeniul gândirii, al creației spirituale și al circulației valorilor.

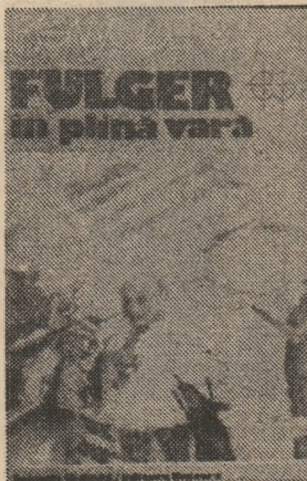
O **LATURĂ** de însemnătate decisivă, mai ales în etapa actuală, a procesului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, o constituie dezvoltarea **conștiinței și a personalității** oamenilor, în lupta împotriva vechilor mentalități retrograde, a egoismului, individualismului, manifestărilor șovine sau a tendințelor de parazitism și parvenitism, incompatibile cu progresul civilizației în general, al civilizației socialiste îndeosebi. Principiul multilateralității la nivel uman, angajînd conștiința și personalitatea omului — iată miezul problemei, deoarece este vorba nu numai de o dimensiune a societății socialiste multilateral dezvoltate, dar și de o pirghie subiectivă decisivă a realizării ei, de un **stil de muncă și viață** care călăuzește politica și acțiunea practică, conferă semnificație umanistă tuturor actelor civilizatorii.

Acest concept implică o **calitate superioară a vieții și a muncii**, dar aceasta nu se referă doar la nivelul tehnic al producției și produselor, la afirmarea revoluției tehnico-științifice, a cunoașterii în toate sectoarele de activitate, ci și la calitatea oamenilor, începînd cu gradul de calificare și orizontul de cunoștințe, pînă la **modelarea sufletească** prin artă și literatură. Căci cea mai adînc-transformatoare, cea mai fascinantă manifestare a principiului multilateralității se manifestă tocmai la nivelul conștiinței, la nivelul umanului, devreme ce omul, omul-muncitor, omul-concret al societății noastre — și nu omul-entitate abstractă, medie statistică sau o elită privilegiată — este prin excelență eroul civilizator al zilelor noastre, noul Prometeu care cucerește și îmbogățește cu noi valori cetățile științei și ale artei. Cu acca condiție, însă, pregnant definită, ca un veritabil stil în activitatea educativă, de către tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Trebuie să avem permanent în vedere faptul că fiecare om are individualitatea și personalitatea sa bine distincte. De aceea, înarmîndu-l pe oameni cu cele mai înaintate cuceriri ale cunoașterii, trebuie să dezvoltăm valorile morale și virtuțile umane specifice fiecărui cetățean în strînsă concordanță cu gândirea filosofică și etica socială revoluționară, caracteristice orînduirii noastre noi, socialiste și comuniste. Trebuie să existe deplină claritate: nu ne propunem și nu ne putem propune uniformizarea omului. Aceasta ar fi o absurditate, un non sens. Noi acționăm pentru formarea unui om de omenie, cu o pregătire multilaterală, a unui comunist de omenie.”

Al. Tănase

Cartea
străină

Cărți de vacanță și vacanțe tragice

S LAVA Domnului, există destul valeți! — exclamă un personaj din romanul lui P. G. Wodehouse, *Summer Lightning* („Fulger în plină vară”, Editura Univers, colecția „Globus”), refuzând să se lase impresionat de perspectiva demisiei servitorului Beach. Ei bine, lucrurile nu stau chiar așa: Beach, de exemplu, nu este nici pe departe egalul lui Jeeves, valetul care domina toate situațiile create de extravaganța și gogomănia stăpînitorilor. Jeeves — al cărui impecabil control asupra vocabularului „domnului” era calificat de George Steiner (în *After Babel*) drept „strategia parodică” — este personajul prin care P. G. Wodehouse se apropie de marea tradiție engleză, aceea care a dat viață lui Sam Weller, admirabilul factotum al d-lui Pickwick, sau, mai devreme, servitorilor descumăriți din romanele secolului XVIII (ale lui Fielding, să zicem), și chiar servitorilor și bufonilor (servitori) din opera lui Shakespeare.

În absența competentului Jeeves mai degrabă decât în prezența lui (dar și atunci, dacă ne gândim mai bine), observăm că peripețiile ingenios imaginare de Wodehouse se uită repede și că, oferind o lectură incontestabil plăcută, romanele și povestirile acestuia autor rămân la fel de incontestabil circumscrise „deconectării”, ca și filmele acumulând urmări comice și bătăi cu frică (dar fără Buster Keaton), sau ca bine construite comedii „bulevardiere”. Vina nu este a procedurii — consolidând cititorii intelectuali eventual jenați de slăbiciunea lor pentru Wodehouse, Northrop Frye observă că el recurge la aceleași convenții ale comicului ca și Plaut — și nici chiar a galeriei de personaje excentrice sau deficitare în privința contactului cu realitatea. Motivul este acela al lipsei de miză.

O comparație se dovedește edificatoare, iar termenul al doilea nu este vreunul din autorii enumerați mai sus, ci un contemporan al lui Wodehouse: Evelyn Waugh. Apropiere firească: lumea lui Waugh (în special în romanele interbelice) este populată, ca și aceea a lui Wodehouse, de tineri excentrici, opuși. În cadrul unui ne-fundamental conflict al generațiilor, unor maturi și virșnici nu cu mult mai respectabili sau mai înzestrați cu bun simț. Dar deosebirea devine evidentă curind după sesizarea asemănării. Waugh își privește personajele fără cordialitate, iresponsabilitatea celor pe care bunăstarea îl scutește de contactul cu realitatea vieții îi provoacă nu atât amuzamentul, cât sarcasmul. Fără să moralizeze și fără să formuleze explicit alternative, Waugh reușește să comunice subtil o distanțare dezaprobatoare față de această lume nebulă, nebună... Lipsit de o asemenea perspectivă de ordin etic — care, așa cum dovedește exemplul lui Waugh, dă adincime viziunii fără să determine carențe în realizarea comicului, — virtutea de complicații amuzante de la conacul Blandings trece fără urmări. La marea literatură au acces, așadar, umoriști care ne ocazionalizează și reflecții serioase.

Destul de mult din umorul fără pretenții al lui Wodehouse se regăsește în traducerea semnată de Veronica Focșeneanu. Nu lipsesc însă unele neglijențe pe care folosirea unor dicționare bune le-ar fi exclus: aflăm despre un personaj că „a încercat să urce prețul la o sticlă de șampanie punind la bătaie la tombola de la bar proprii (săi) nădragi”; de fapt, „a încercat să facă rost de banii pentru o sticlă” etc. De asemenea, ni se vorbește despre „niște fete din spectacolul de la parter”, cînd de fapt este vorba despre niște fete care dansează în numerele de ansamblu (adică nu

sînt soliste). Accidentele de acest fel nu sînt, din fericire, atât de frecvente încît să afecteze valoarea de divertisment a volumului. Pentru că romanul lui Pelham Grenville Wodehouse — numele întreg al umoristului conține, parcă, și el o amuzantă prezumțiozitate — este, să nu uităm, o carte de vacanță...

TOT la un conac și tot vara se desfășoară acțiunea din romanul lui L. P. Hartley *The Go-Between* („Mesagerul”, apărut tot la Univers, în colecția „Globus”). Dar orice apropiere se reduce la aceste repere, sau chiar la mai puțin, pentru că, în timp ce romanul lui Wodehouse confirmă indiferența universului comic, interesat exclusiv de sugestiile oferite de natura umană, la natura ambientală, „Mesagerul” este, chiar fără insistențe descriptive, străbătut de lumina unor cruda a unei lungi veri fierbinți, fundal adecvat al tensiunii sentimentelor evocate.

Autor remarcat încă din deceniul al treilea dar consacrat abia în perioada postbelică, Leslie Poles Hartley a manifestat o evidentă predilecție pentru perioada începutului de veac, în care se plasează acțiunea „Mesagerului” (carte apărută în 1953), dar și aceea din trilogia alcătuită de „Creveta și anemona”, „Al șaselea cer” și „Eustace și Hilda”, romane publicate în intervalul 1944–46. O evocare demitizînd subtil „la Belle Époque”, care privity cu atenție nu are nimic idilic, nici chiar atunci cînd servește ca decor unei povești de dragoste. Pe unul din cele două planuri principale, „Mesagerul” este tocmai povestea unei iubiri condamnate la o deznădămint tragic atît prin nepotrivirea socială a decorului, cît și prin nepotrivirea dintre calitatea sentimentelor lor, dintre seriozitatea fermierului Ted Burgess care se simte răspunzător de compromiterea domnișoarei Marian și se sinucide, și frivolitatea necugetată a partenerului, care apare, într-un admirabil epilog, ca o supraviețuitoare longevivă, înfrumusețindu-și amintirile și mai ales rolul propriu și deplîngînd nu atît eșecul tragic al iubirii din tinerețe, cît îndelungata ostracizare socială care i-a urmat.

Există și un alt plan, un „joc secund” al romanului, care privește destinul martorului-narator imaginat de Hartley, care apropie de perfecțiune tehnica utilizată de cei doi maeștri ne-britanici ai literaturii engleze din epoca pe care „Mesagerul” o evocă: americanul James și polonezul Conrad. Relatarea se face prin reconstituirea impresiilor unui adolescent, elev aflat întîmplător în vacanță la Brandham Hall și intermediar al corespondenței amoroase purtate de Ted Burgess și Marian. „Străin în lumea emoțiilor, neștiutor al limbajului lor”, personajul-povestitor dă o coloratură specială derulării întîmplărilor, este implicat în ele și, inevitabil, traumatizat de finalul lor tragic. Citînd și mai ales, recitînd, „Mesagerul” nu putem să nu fim impresionați de amplexarea imaginii pe care o oferă: această poveste a unui nevîrstnic care nu-și înțelege bine rolul într-o intrigă amoroasă conține de fapt un număr impunător de date despre Anglia începutului de veac, de la ecurile războiului cu burii pînă la aspectele sociale ale vieții la țară și de la tradițiile școlilor britanice (nici acestea idilizate) pînă la ritualul sportiv-democratic anual al meciului de cricket între „conac” și „sat”. Incluzînd firesc toate acestea într-un roman de sugestie fină și precisă, L. P. Hartley a realizat o performanță de virtuozitate. Lectura acestui *Grand Meaulnes* tragic este o experiență estetică rară — și cu atît mai necesară.

Mihai Matei

Ion Pillat și Lucian Blaga, desene de Marcel Iancu

ION PILLAT și LUCIAN BLAGA

în ediție bilingvă româno-greacă

DATORĂM Editurii Minerva din București apariția a două volume selectiv bilingve româno-grecești din creația a doi dintre corifeii liricii românești, Ion Pillat și Lucian Blaga. Volumele sînt interesante prin multe aspecte, de care, succint, ne vom ocupa în cele ce urmează.

Ion Pillat, *Poezii*, apare în traducerea profesoarei Maria Marinescu-Himiu, neobosită cercetătoare a relațiilor literare româno-grecești, și a cunoscutei și distinse poete Gheorghia Delighiani-Anastasiadi. Într-o documentată și elegantă prefață, purtînd titlul *Cu Ion Pillat în Grecia*, poetul și eseistul Aurel Rău introduce cititorul grec în atmosfera creației pillatiene. Poet cult, cu note livresce, cu acea evocare nostalgică și senină a lumii patriarhale, cu acel temperament clasic-echilibrat, avînd ca reper pe Alecsandri, dar mai aproape fiind de experiența lirică macedonskiană, Ion Pillat este un spirit deschis spre înnoirile poetice ale secolului. Poezia sa marchează o nouă fază de clasicizare, cu un plus de rafinament formal. Trezînd prin zona poeziei parnasiene și postsimboliste, Ion Pillat va avea gustul pentru personajele și culturile exotice, convertite în volume ca *Timp pierdut*, *Scutul Minervei*, și altele. „Descoperînd Elada și arta sa...”, „evocînd tărîmul pierdut al Eladei”, Ion Pillat, pe deplin conștient de perenitatea acestor valori, va scrie: „Sub cerul clasic n-a murit nimic / Și ce-a cîntat Homer, va mai cînta” (*Insulă*). Pe bună dreptate, așadar, autorul prefetei îl caracterizează și ca înainte mergător al „unei întregi filiere de poeți români care vor face din universul îmbrățișat de Egeea, Mediterana și Adriatica, pînă azi, pînă la sfîrșitul sfîrșiturilor, o adevărată componentă simbolică a liricii în idiomul daco-latin din Nordul Dunării...” (vol. cit. pp. 12–13).

Din opera lui Ion Pillat sînt traduse 56 de poezii, reprezentînd diferite etape în formarea și evoluția creației pillatiene. O notabilă realizare, în varianta grecească, au căpătat poeziile: *Cîntec de toamnă*, *Nocturnă* (păstrînd chiar rima interioară), *Trei ingeri*, *Unei amfore*, *Visai de o cetate*, *Dafni*, *Insulă*, în care traducătoarele au găsit tonul potrivit pentru acest univers specific grecesc, adaptînd expresia tradițională a poeziei autorului român. Ordinea, claritatea și vigoarea versului, dictate de echilibrul și frumusețea artei pillatiene le întîlnim și în traducerea grecească. Este adevărat că-n textul grecesc, traducătoarele nu pot respecta întotdeauna rima sau chiar ritmica originalului, dar acest lucru nu coboară valoarea artistică a poeziilor traduse: vom remarca și faptul că pe alocuri întîlnim și unele inadverente în folosirea unor cuvinte diferite pentru aceleași sensuri românești. Facem aceste modeste observații, notînd, cu această ocazie, că literatura fiind unitate dialectică între conținut și formă, aceasta din urmă, este prin definiție și la origine, într-un anume sens, intraductibilă, pentru că depinde în mare parte de specificitatea și structura proprie limbii originare.

VOLUMUL Lucian Blaga, *Poeme*, ediție bilingvă româno-greacă, apare în traducerea lui Dimos Rendis-Ravanis (cunoscut bine cititorului român), prefațat fiind de criticul Aurel Martin. Vo-

lumul este structurat în așa fel încît cuprinde aproape toate fazele evoluției creației lui Lucian Blaga, selectînd lucrări reprezentative din cărți, precum *Poezele luminii*, *Pașii profetului*, *În marea trecere*, *Lauda somnului*, *La cumpăna apelor*, *La curțile doilor*, *Nebănuitele trepte*, *Corăbii cu cenușă*, *Cîntecul focului*, *Mirabila sămință*. Sînt traduse aproape 90 de poezii. Observăm, așadar, că cititorul grec va avea la îndemînă un volum bine gîndit, pentru a-și putea forma o imagine veridică asupra creației poetice a lui Lucian Blaga. Și cu atît mai mult era nevoie de această structurare, cu cît, după cum se știe, poezia lui Blaga implică nu numai o sensibilitate la spectacolul lumii, ci și o concepție asupra ei, încercînd, ca și ceilalți mari lirici români din perioada interbelică și postbelică, „dacă nu răs-punsuri, oricum întrebări tulburătoare privind condiția existențială” (Aurel Martin). Prin forța de penetrație și de originalitate, poezii ca *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*, *La Minăstire*, *Taina inițiatului*, *Lucrătorul*, *Pe ape*, *Ulise*, *Oedip în fața sfînxului*, *Anii*, *priegie și somn*, *Munte vrăjit*, *Cîntec pentru anul 2000 ș.a.m.d.*, poezii încărcate de sensuri, pline de ecouri culturale, care sporesc dificultatea „decifrării”, au putut găsi, în remarcabilă traducere a lui Dimos Rendis-Ravanis, nu numai echivalentele grecești corespunzătoare, dar și un adevărat act de recreare. Adică, s-a aflat „expresia verbală capabilă să producă aceeași stare poetică” (Ștefan Aug. Doinaș). În textul grecesc orizontul tainei prezent în orfica blagiană poate fi, deci, „decodificat”, oferindu-se în acest fel cititorului grec posibilitatea nu numai să gîndească în limba lui maternă, ci și să simtă, lucru extrem de semnificativ. Solemnitatea ritmului și exprimarea lapidară, prin care se particularizează lirica marelui poet-filosof român, primesc și-n neogreacă un nimb de măreție și necesitate, transmitînd astfel idei, sentimente, semnificații, atitudini, fixate într-o unitate emoțională, spațială, temporală, dar toate acestea într-un nou veșmînt. Orice ochi avizat, parcurgînd cu o deplină emoție și satisfacție spirituală poezia lui Lucian Blaga, „una dintre sintezele cele mai reprezentative ale gîndirii și sensibilității românești” — după cum notează în docta și lăconica prefață Aurel Martin —, în varianta grecească, își dă seama că are în față un volum de o reală valoare literară, grație și lui Dimos Rendis-Ravanis, cunosător la perfecție al celor două limbi, dublat și de avantajul de a fi el însuși un poet de valoare.

Traducerea constituie, într-adevăr, o „alchimie subtilă și complicată”, iar noblețea conferită acestei arte, rîvna pasionată cu care i s-au dedicat traducătorii ambelor cărți, aria transpunerilor de sugestii inefabile și a căutării de echivalențe ale fenomenului comun în română și greacă, sînt de admirat. Munca lor conștiincioasă de ani de zile, conjugată cu o recunoscută sensibilitate poetică, au conturat aceste volume, umplînd, astfel, un gol pentru cititorul grec, avid și de cultură și spiritualitate românească.

Andreas Rados

■ Atâtea erau treptele disproporționate, tălate în ialeză, care legau buza vulcanului de fundul craterului, unde, în 1938, naziiștii au deschis o carieră de piatră.

186 de trepte, pe care deținuții trebuiau să le urce încălțați cu pietre, în imbulzeala alergăturilor, sub loviturile paturilor de pușcă sau ale bastoanelor de cauciuc, în toate zilele, pe orice vreme, înfometate, însetate, înspăimântate, fie că erau prea tineri sau prea bătrâni, muribunzi sau convalescenți.

186 !
Mauthausen — căci despre acest lagăr este vorba, cu zidurile lui de granit și beton dominând Dunărea — este, înainte de toate, aceste 186 de trepte. Iarna, ele erau un coșmar. Căci pământul înghețat semăna cu un patinoar de competiție și pe gheață tălpile de lemn ale sabotilor purtați de deținuți semăna cu niște lame de patină. Numeroasele alunecări erau dramatice, deoarece în harababura generală, unii își pierdeau echilibrul și se prăvăleau în prăpastie, abisul carierei înghițindu-i, după o cădere verticală de cincizeci până la șaiszeci de metri, iar alții, „derapau” și, depășind „zona interzisă”, erau secerați de gloanțele trase de santinelele din posturile de pază.

În zilele de „ofensivă” — cum erau numite marile masacre în lămbajul lagărului — când soseau noi transporturi, alcătuite în cea mai mare parte

din spanioli, cehoslovaci, iugoslavi, polonezi și, bineînțeles, evrei, când S.S.-iștii și kapo se dezlanțuiau cu furie, loviturile de măciucă și de bastoane zburind în dreapta și-n stânga, deținuții erau zvirlați în gol, zdrobindu-se de fundul carierei sau împușcați fără milă și fără alegere.

Dar Mauthausen, cea mai formidabilă cetate ridicată pe Pământ din Evul Mediu și până azi, lagăr de exterminare prin muncă și înfometare, mai era și lagărul de exterminare „prin tratamente mai rafinate și secrete”, rezervate unor categorii speciale de deportați: republicanii spanioli, cehoslovaci, după atentatul împotriva lui Heydrich, prizonieri de război sovietici, francezi incluși în decretul „Nacht und Nebel” („Noapte și ceață”) atit de secrete încât după 37 de ani de la eliberarea lagărului de către armatele aliate s-au găsit vreo doi istorici, în aparență serioși, care au îndrăznit să scrie că la Mauthausen camerele de gazare sînt un mit, chiar dacă în acest lagăr au pierit 155.000 de oameni, dintre care mulți au dispărut „prin coșul crematoriilor”.

CHRISTIAN BERNADAC, de ani de zile, întreprinde o anchetă fără precedent consacrată deportării, publicând numeroase lucrări de referință: *Medicii blestemați* (tr. rom. Paul B. Marian, Ed. Politică, 1970), *Medicii imposibilului* (tr. rom. Ilica Melneciu și Virgil Tiberiu Soinu, Ed. Politică, 1972), *Vrăjitorii cerului, Trenul morții, Manchetele goale, Lagărul femeilor, Comandourile de femei, Al nouălea cerc, Zilele fără sfârșit, Holocaustul uitat, Prihorul*. Prin 186 de trepte (edi-

tura France-Empire), folosind sute de mărturii inedite, extrase din arhive până acum inaccesibile, inclusiv cele ale lagărului însuși, oferă posibilitatea de a aprofunda cunoașterea „universului concentraționar”.

Din această lucrare excepțională — aflată în curs de apariție la Editura Politică — redăm două fragmente.

Christian Bernadac: „186 de trepte”

Karel, cehul
care nu mai
murea

ERA un băiat de douăzeci și cinci de ani care-și terminase studiile la Praga, în momentul execuției lui Heydrich în mai 1942. Bănuț de complicitate în această acțiune, a fost arestat, condamnat la moarte, grațiat și, în sfârșit, deportat la Mauthausen. Intrucit cunoștea perfect mai multe limbi europene, a fost folosit ca tălmăci în birourile ofiterilor S.S. cu care uneori i se întâmpla să stea de vorbă. Într-o zi, căpătînd încredere, el avu cu unul dintre ei o discuție care i-a fost fatală. A trebuit, pentru ce S.S.-iștii erau așa de cruțători deținuților. Căci, în sfârșit, zicea ei, soarta războiului încă nu-i decisă; dacă Germania va fi învinsă, vi s-ar părea că sîntem umani dacă am adopta față de voi atitudine pe care o aveți față de noi ?

A bănuț că Germania putea să piardă războiul era o crimă care nu i-a fost iertată. El trebuia să dispară și primi ordinul să coboare în carieră pentru a fi executat.

Ne aflam la lucru de o jumătate de oră cînd l-am văzut apărînd pe șantierul nostru. Era numai în cămașă și în picioare purta galeții. Merga cu un pașinist, urmat de Kommandoführer și de kapo-ul Helmut, îndreptîndu-se către o parte a rambleului unde era amenajat un drum care urca înspre postul de observație.

Ploaia încă de dimineată, o ploaie mărunță care ne și pătrunsese prin hainele noastre subțiri. Cămașa lui Karel era așa de udă, încît i se lîpea de corp. Cînd ne-a zărit, ne-a făcut un semn prietenesc cu mina, la care noi n-am răspuns: să arăți simpatie unul om care avea să fie executat, asta putea să aducă moartea.

Cei trei oameni se opriră în josul rambleului. Schimbară între ei câteva vorbe. Și Kommandoführerul se îndepărtă. Helmut și Karel își mai vorbiră o clipă. Poate că tinărul ceh îi dădea adresa unei ființe dragi. Puteai presupune orice. Apoi Helmut îi întinse o țigară. El o aprinse fără să tremure, acoperînd flacăra pentru a o feri de ploaie. Cel doi oameni își strînsă mina și Karel începu să urce rambleul. Drumul umed era alunecos. El își scoase galeții și se întoarse pentru a-i arunca lui Helmut. Ne zări din nou, ne făcu un al doilea salut cu mina și urcă mai departe.

Se opri la piciorul postului de observație pentru a vorbi cu S.S.-istul care trebuia să-l împuste. Vorbînd, își pipăia ceafa. Îi arăta astfel că în acel loc dorea să-l împuste. Apoi se apropie, mereu cu același pas liniștit, de zona interzisă, de-a lungul sîrmelor ghimpate. Pieri din ochii noștri. Îl văzurăm pe S.S.-ist robindu-și pușca mitralieră în direcția pe care o luase el și aplecîndu-se pentru a ochi : Tac-tac-tac-tac-tac.

Cinci împușcături. Se sfîrșise. Ne re-luarăm lucrul, în timp ce kapo-ul Negro începea să tîpe în spatele nostru. Ploaia cădea mereu. Ne trecuse prin cămașă. O simțeam prelingîndu-se de-a lungul șalelor, de o parte și de alta a șezutului. Evitam să ne aplecăm la lucru, intrucit cămașile ude se întindeau, ni se lîpeau

și mai mult de umeri. Orice mișcare ne îngheța. Negro se acoperise cu o manta impermeabilă pe care orice kapo o putea obține; tipetele lui ne asurzau urechile. Lucram astfel de aproape o jumătate de oră, cînd deasupra noastră pușca mitralieră pîrîi din nou : Tac-tac-tac-tac-tac.

Ridicărăm capul. Din nou îl zărirăm pe Karel. Se clătina cu brațele în lături, apoi începu să se învîrtească în jurul lui însuși, două sau trei învîrtituri, și se prăbuși. În postul său de observație, S.S.-istul părea înnebunit, în timp ce Kommandoführerul alergă într-acolo, strigîndu-i să nu mai tragă, Karel aflîndu-se în afara zonei de execuție.

Prima rafală nu-l omorîse. A doua îl răpuse cu siguranță. Erau oare hainele noastre, hainele noastre giroind de apă care ne înghețau, sau imaginea pe care o avusesem a tovarășului nostru apărut din adîncurile morții ? Toți aceia care lucrau aproape de mine se îngălbeniseră; miinile mele țînînd lopata erau vi-nete din cauza frigului.

Lucrărăm încă un sfert de oră. Ploaia picura mereu, acea ploaie îndrăcită din munții Tirolului, urmînd zăpezii din luna aprilie pînă cel puțin în iulie, și cedînd apoi locul unei soare strălucitor și torid. Negro își mai încetinise urletele. El se adăpostise sub un sopron de scinduri unde se depozitau unelte.

Cînd ridicai capul, îl zări din nou pe Karel. Scoasei o exclamație, care îi făcu pe tovarășii mei să tresară. Toți înmărmuriră văzîndu-l pe ceh. Nici a doua rafală nu-l omorîse. Cobora poteca pe care urcase cu un pas așa de semeț, fugă de moarte. Cămașa îi era roșie de singe. Fața i se înverzise. Prin ce miracol de echilibru se mai ținea pe picioare ? Deși poteca era ruită înclinată, toată partea de sus a corpului său se aplecase înainte la fel cu aceea a unui om gata să se prăbușească. După ce coborî de pe rambleu, se îndreptă spre o baracă ridicată în celălalt capăt al șantierului și care servea de forjă pentru reparatul uneltelor și vagonetelor. Era căldura acestei forje care-l atrăgea, care atrăgea bietul său corp înghețat de ploaie și de apropierea morții ? Nu știu. Întreaga sa voință, întregul său croism dispăruseră. Nu mai era decît un sârman om inconștient, încercînd să înlocuiască această căldură, pe care o pierdea în fiecare clipă din ce în ce mai mult, odată cu singele care îi giroia din pieptu-i străpuns de gloanțe. Un moment încercă să alege, picioarele lui goale trîndu-se prin noroi. La cîțiva metri de baracă, se opri tremurînd, istovit; apoi căzu în genunchi și încet se prăbuși lat.

Kommandoführerul sosi imediat. Iovi cu piciorul corpul întins pe jos. Karel nu murise încă. S.S.-istul făcu un semn cîtorva deținuți care veniră să-l ridice și-l duseră în capătul șantierului. Kommandoführerul, care venea din urmă, îi lămură că trebuia să urce din nou, îndată ce va prinde puțină putere. El se învîrte în jurul corpului prăbușit, vizibil fericit să contemple această cumplită suferință pe care ar fi putut s-o facă să înceteze cu un glonte de revolver. Apoi se îndepărtă pentru a-și face rondul de supraveghere în carieră.

Cîteva clipe mai tîrziu, Helmut reveni. El încercă să-i vorbească lui Karel, dar tinărul ceh nu mai era în stare să-i răspundă. Atunci se aplecă și ridicînd capul tinărului om, îl așeză pe o piatră în chip de căpătîi. După aceea îi puse o țigară în gură; dar muribundul nu putea s-o aprindă. I-o luă și după ce o aprinse, i-o puse din nou între buze.

Ploaia continua să cadă mărunță și rece. Cădea peste muribund. Cînd și cînd îl zăream adunîndu-și forțele și ridicîndu-și fața, încercînd să se afunde cit mai

mult în această apă care trebuia să-i aducă alinarea. Cu toate că eram uzi și înghețați pînă la oase, apa ni se păru mai puțin greu de suportat cînd observăm că ea potolea febra nenorocitului nostru tovarăș.

El era lungit jos, lîngă rambleu. În acest loc, linia de cale ferată trecea la doi metri de el. Mergînd să căutăm vagonetele goale pe care ni le furniza moara, puturăm astfel să-l privim de foarte aproape. Avea mereu culoarea verzuie pe care i-o desluisisem adineaori, în timp ce cobora poteca. La fiecare expirație, scotea un lung geamăt. Auzînd zgomotul vagonetelor, el deschise ochii și ne privi, dar nu ne mai recunoștea.

Rămase astfel toată dimineața. Era de o vitalitate extraordinară, și cu toate cele opt gloanțe care-i străbătuseră corpul, încă nu se putea cufinda în moarte care, singură, putea să-l scurteze suferința.

La ora 11,30 Kommandoführerul se întoarse, întovărit de patru deținuți du-cînd o targă. Nenorocitul nostru tovarăș fu lîntins pe ea. Se mai mișca încă. Astfel escortat, ne-a părăsit. Îl urmărimăm cu privirile atîta timp cît puturăm și cit ne îngădură strigătele lui Negro. Oamenii care purtau targa se infundau jalnic în noroiul viscos. Kommandoführerul trînti o lovitură de picior unuia dintre ei care nu mergea în același pas cu ceilalți trei.

„El Barbas”

NOI, deținuții spanioli, îmi mărturisisea Mariano Constanti, unul din supraviețuitorii lagărului de la Mauthausen — îi spuneam „El Barbas”, bărbosul.

Dacă-mi aduc bine aminte, cred că prenumele său era Ramon, dar noi îi dădusem această poreclă și niciodată nimem nu s-a preocupat să-l întrebe care-i numele de familie.

El era „El Barbas”, dar mai cu seamă... anarho-sindicalist, cu toate virtuțile, ritualurile, obiceiurile pe care le aveau anarhiștii spanioli „puri”. „El Barbas” era

vegetarian. Niciodată — înainte, în timpul și după războiul din Spania — n-a înghițit nici măcar un miligram de carne.

Credea în ideile lui cu o siguranță care friza sectarismul... ceea ce de multe ori era absurd, deoarece considera că a distruge o uzină care procura veniturii unui capitalist era un act pozitiv pentru „eliberarea omului”... „El Barbas”.

Astfel că după înfrîngerea noastră în Spania, el hotărî să-și lase barbă :

— N-o voi rade atîta timp cît Republica nu va fi din nou instalată în Spania.

El reuși să-și păstreze barba în lagărele din Franța, ca și atunci cînd am fost repartizați pe linia Maginot, în octombrie 1939. Luat prizonier de germani, continuă să-și păstreze barba, prefăcîndu-se cîteodată bolnav în momentul „dezinfecțiilor”. Timp de nouă luni, atit în închisori cit și în Stalag-uri, rezistă în fața germanilor și reuși să treacă prin toate dezinfecțiile fără ca barba să-i fie tăiată. Barba lui deveni țelul său, rațiunea lui de a exista și pentru ceilalți spanioli deveni aproape o datorie de a-l ajuta s-o păstreze. Aceasta ne îngăduia să ne trecem vremea rîzînd și făcînd tot felul de glume asupra bărbii care trebuia apărută cu orice risc...

Dar cînd sosi la Mauthausen, în aprilie 1941, îi fu imposibil să-și salveze barba sa neagră și stufoasă. În fața S.S.-iștilor, viclesugul și rugămintile nu serveau la nimic. El încercă să se opună „bărbierilor”, amenințî, strigă, se prăbuși la pămînt, refuzînd să înainteze pentru a intra în rînduri. Dar noi eram în lagărul morții de la Mauthausen, sub stăpînirea S.S.-iștilor, care nu admiteau ca un deținut să se poată opune ordinelor date de ei. După ce i-au tras o bătaie soră cu moartea, S.S.-iștii mai mult i-au smuls decît i-au ras barba lui neagră și stufoasă. „El Barbas” a fost adus la blocul 13 într-o stare jalnică, unde el a continuat să nu se supună ordinelor, trîntindu-se la pămînt și refuzînd orice hrană.

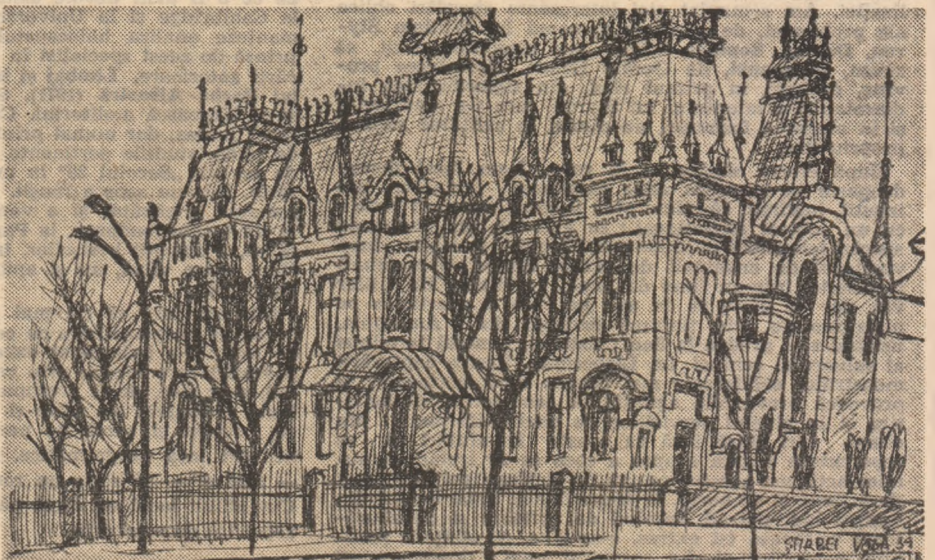
— Eu am făcut un jurămint, zicea el. Dacă mi se rade barba înainte de a mă întoarce în Spania înseamnă că am renunțat la jurămint. În cazul ăsta, prefer să mor decît să-mi calc cuvîntul...

Și timp de șase zile „El Barbas” nu înghiți nici o singură picătură de apă, nici o fărîmă de mîncare, lăsîndu-se să moară încetul cu încetul.

Lucru rar : aproape că n-a fost bătut de S.S.-iști și de seful blocului care erau desigur mulțumiți să-l vadă suprimîndu-se singur, fără a mai fi nevoie să intervină ei...

Astfel s-a sfîrșit istoria unei bărbii spaniole...

Prezentare și traducere de
Paul B. Marian

CHRISTIAN D'AUCHAMP : Știrbei Vodă 39 (Din albumul București văzut de un străin apărut în Editura Sport-Turism)

Shakespeare la Barbican

● Teatrul „Royal Shakespeare Company” și-a mutat sediul permanent londonez de la Aldwych Theatre în localul special proiectat (cu 1200 locuri) în noul Barbican Arts Center din capitala britanică. Mutarea a avut loc în iunie, inaugurarea noii scene fiind făcută cu **Henric IV**, de Shakespeare. A fost notată o coincidență: aceeași piesă a fost prezentată și la inaugurarea, în 1932, a Teatrului Memorial Shakespeare din Stratford-upon-Avon, orașul marilor Will. În continuare

au fost programate încă alte trei spectacole shakespeareane: o versiune feerică, victoriană a **Vișului unei nopți de vară**; o producție sciiteitoare a piesei **Totul e bine când se termină cu bine**, cu marea actriță Peggy Ashcroft; și o nouă montare a **Poveștii de iarnă**. În imagine: scenă din spectacolul inaugural de la Barbican, cu Gerald Murphy (stinga) în rolul lui Henric, Prinț de Wales, și Patrick Stewart în acela al lui Henric IV, regele.

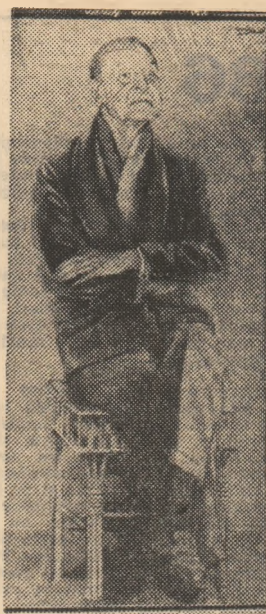
Premiile Flaiano

● La Pescara a avut loc ceremonia decernării premiilor Flaiano acordate de Asociația culturală ce poartă numele unui cunoscut scriitor, poet, dramaturg și scenarist — Ennio Flaiano (1910-1972). Anul acesta, cind premiul a ajuns la a 9-a ediție, laureații sînt: pentru literatură — Pietro Citati; pentru teatru — Gian Marco Montesano, autorul comediei **E toamnă, signora**; Alida Valli, pentru rolul interpretat în piesa **Veneziana**, aparținînd unui autor venețian anonim din sec. 14, și Dome-

nico Danzuso pentru critică teatrală. Pentru scenariul de film: Rodolfo Songo și Harold Pinter. Pentru scenariul TV: Giacomo Battiato, Sergio Vecchio și Arthur Miller (pentru scenariul **Fania**), premiul fiind ridicat de traducătorul operei sale în limba italiană, Gerardo Guerrieri. Pentru regie de teatru și critică TV premiile urmează să fie decernate în luna octombrie, cind va avea loc și un Congres de studii dedicat operei și activității lui Ennio Flaiano.

Centenar Ivan Olbracht

● Înscrisă și în calendarul UNESCO pe anul 1982, în Cehoslovacia are loc, anul acesta, sărbătorirea a 100 de ani de la nașterea prozatorului ceh Ivan Olbracht (1882-1952). Sînt publicate, cu această ocazie, numeroase articole și studii, iar editurile retipăresc ediții din creația lui Olbracht care s-a remarcat, în decursul anilor, prin volumele **Despre acei prizonieri solitari** (nuvele, 1913), **Haiducul Nikola Suhaj** (roman, 1916), **Anna proletara** (roman, 1928), **Oglinda de după gratii** (roman, 1930) ș.a. Scriitor și gazetar comunist, Ivan Olbracht a participat încă din 1920 la activitatea presei comuniste; după 1945, a fost membru al C.C. al P.C. din Cehoslovacia și a condus ziarul „Rude Pravo”.

Retrospectiva Graham Sutherland

● O expoziție personală la Tate Gallery din Londra poate fi o consacrare absolută sau un omagiu de maximă importanță pentru artistul în cauză. O retrospectivă postumă a operelor marelui pictor englez Graham Sutherland, deschisă recent, a însemnat tocmai un asemenea omagiu, încununînd seria de mari expoziții ce i-au fost consacrate în ultimele trei decenii la Veneția, Paris, Amsterdam, Zürich, New York, Viena, Köln, Hamburg etc. Dintre portretele celebre pictate de maeștrul, în expoziția de la Tate se află și acesta, al scriitorului Somerset Maugham.

„Istoria Mozambicului”

● La Maputo, capitala Republicii Populare Mozambic, a apărut primul tratat de **Istorie a Mozambicului**, operă colectivă a istoricilor de la Universitatea din Maputo. Lucrarea, apărută în 4 volume, acoperă o perioadă care începe din timpurile precoloniale, mai precis din evul mediu, cînd pe teritoriul de azi al Mozambicului s-a dezvoltat statul african Manomotapa, și ajunge pînă în secolul al XIX-lea.

„În jurul lui Tolstoi”

● Sub acest titlu, doi colaboratori științifici ai muzeului de la Iasnaia Poliana, N. Puzin și T. Arhangelskaia, au publicat un volum înfățișînd, într-o modalitate pasionantă, aspecte puțin cunoscute din viața și opera lui Lev Tolstoi. Pe baza unor documente inedite, descoperite în arhivă, s-a stabilit, de pildă, că Tolstoi manifesta un mare interes față de revoluționarii ruși. Faptul este dovedit de o listă necunoscută pînă acum, cuprinzînd 40 de cărți care au apărut în anii primei revoluții ruse și în care erau abordate problemele luptei politice a maselor populare împotriva țarismului.

Correspondența unui poet

● Unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai liricii victoriene, poetul englez Alfred Tennyson (1809-1892), ale cărui versuri de o deosebită muzicalitate și rigoare formală încintă și astăzi, este proiectat în atenția admiratorilor săi din generațiile actuale, a celor interesați de istoria literară și a iubitorilor genului epistolar, printr-o carte publicată la Oxford: **The Letters of Alfred, Lord Tennyson**. Este, de fapt, un prim volum, în care Cecyl Y. Lang și Edgar F. Shannon au strîns corespondența poetului din anii 1821-1850, cea din a doua jumătate a vieții sale urmînd să apară într-un viitor apropiat. Dat fiind că Tennyson însuși nu era nici pe departe un autor de epistole la înălțimea talentului său poetic și că, neplăcîndu-i să scrie scrisori, se lansa în corespondență numai cînd era nevoit și foarte rar doar din plăcere de a comunica, volu-

mul este interesant mai ales prin scrisorile primite de el de la frați, surori și alte rude, de la vecini, prieteni și colegi de universitate, de la o logodnică a sa, Emily Sellwood etc. Recenzind corespondența tennysoniană, John Bayley, profesor de literatură engleză la Warton College din Oxford, scrie în săptămînalul „The Listener” că „toate aceste scrisori se interconectează întocmai ca într-un roman victorian, al cărui erou nu este neapărat Alfred Tennyson”. În imagine — un portret al poetului, datînd din 1848.

„Irevocabil...”

● „...acesta va fi ultimul meu film”, a declarat Ingmar Bergman, la terminarea, săptămînilor trecute, a filmului **Fanny și Alexandre**. La 64 de ani, ciți a împlinit, Bergman are la activul său 42 de filme, printre acestea numărîndu-se **O vară cu Monica**, **Noaptea saltimbancilor**, **A șaptea pecete**, **Frații sălbatici**, **Tăcere**, **Ochiul șarpelui**, **Sonată de toamnă**, **Fanny și Alexandre**, „este și un ecou al copilăriei mele”, declară regizorul divinizat de suedezi. Turnările s-au făcut la Uppsala, orașul său natal, și, dintre toate filmele lui, acesta este cel mai ambițios, mai greu, mai lung și mai scump. Pregătirea i-a luat 15 luni; turnarea — 28 de săptămîni. La acțiunea filmului participă 57 de actori.

Juan Leon Mera — 150

● Printre personalitățile de seamă ale Ecuadorului se numără și Juan Leon Mera (1832-1894) de la a cărui naștere se împlinesc anul acesta 150 de ani. Personalitate multilaterală, poet, prozator, fabulist, critic literar, umorist, ziarist, polemist, istoric, biograf, eseist, pedagog și pictor, Mera a impus în special prin romanul său **Cumandá**, iar prin totalitatea scrierilor și activității sale este considerat printre creatorii ecuadoriene și, în general, ai literaturii hispano-americane. Din bogata bibliografie a scrierilor sale menționăm lucrările: **Privire istorico-critică asupra poeziei ecuadoriene**, volumele de proză **Între două mătusi și un unchi**, **Doi miri dintr-un sat**, precum și volumul de versuri **Melodii** și poemul **Fecioara Soarelui**.

Portretele lui Stumpp

● Sub titlul: **Über meine Köpfe**, editura „Der Morgen” a scos de sub tipar un volum ilustrat cu lucrări realizate de pictorul și graficianul Emil Stumpp (1886-1941). Portretele unor mari personalități artistice din vremea sa, între care:

Brecht, frații Mann, Otto Klemperer și alții sînt însoțite de amintirile lui Stumpp, ceea ce conferă volumului valoarea unui document istoric, unic în felul său. În imagine, două din portretele reproduse în volum (G. B. Shaw și Lion Feuchtwanger).

Exponat original

● „Casa umorului și satirei” din orașul bulgar Gabrovo posedă o bogată colecție de exponate originale care trezesc uimirea, hazul sau mirarea vizitatorilor. Colecția respectivă a fost recent îmbogățită cu un exponat original: o carte metalică.

Cartea, executată de forjorul Anghel Kostov din orașul Vrața, are 22 de pagini din metal (format 18x20 cm) și cîntărește 4 kg. În paginile cărții Anghel Kostov, cititor de maxime, cugetări și aforisme, a selectat și încrustat numeroase aforisme cu caracter satiric.

Turgheniev și George Sand

● Patrick Waddington, profesor la Universitatea din Wellington (Noua Zeelandă) este autorul monografiei **Turgheniev și George Sand. O alianță imposibilă**, apreciată de specialiști drept o contribuție remarcabilă la studiul creației scriitorului rus. Revista „British Book News” scrie că în ultimii zece ani se observă o creștere a interesului față de personalitatea și opera lui Turgheniev, fapt confirmat de apariția mai multor monografii. Cartea lui Waddington abordează o problemă cu caracter

mai particular: relația Turgheniev — George Sand, atît din punct de vedere literar, cit și uman. Turgheniev a citit pentru prima oară scrierile contemporanei sale franceze în 1834 și a cunoscut-o abia în 1845, iar „alianța lor literară” a continuat pînă la moartea lui George Sand. Spirit analitic profund, după cum apreciază critica — Waddington sporește valoarea cărții sale prin bogatul și ineditul material documentar pe care l-a utilizat.

Am citit despre...

Hitler... la 90 de ani

● CA Germania nazistă n-a avut și n-ar fi putut să aibă o literatură valoroasă se știe, n-are rost să măi insistăm. Au trecut însă aproape patru decenii de la război și n-a apărut nici o operă mare care să sesizeze esența hitlerismului, s-o cuprindă în cuvinte pe potrivea ei, elegia, imprecizia, satira, tragedia, celelalte genuri și forme literare consacrate neavînd expresivitate artistică pe măsura celei mai implauzibile dintre realități: indiferența, inerția, complicitatea activă sau pasivă aproape generalizată care au îngăduit punerea în aplicare a „soluției finale”, primul program coerent de exterminare a unui popor din istoria civilizației. Am semnalat aici interesante abordări oblice ale problemei, de exemplu romanul lui William Styron, **Dilema Sophiei**, înfinit mai răscolitor decît, să zicem, **Holocaustul**, de Gerald Green. Deosebirea provine, desigur, în primul rînd, din superioritatea indiscutabilă a talentului lui Styron, care s-a manifestat și în alegerea formulei, nu numai în calitatea scrierii propriu zise.

După cîteva săptămîni în care l-am lăsat mereu deoparte în favoarea altor cărți mai tentante, am izbutit, însfîrșit, să citesc pînă la capăt un scurt roman cu un subiect senzațional: în anii '70, un comando special teleghidat de Emmanuel Lieber (calchiat după vinătorul de criminali de război Simon Wiesenthal) îl găsește, într-un fund de lume, pe Hitler. Un Hitler viu, dar de peste 90 de ani, pe care îl poartă ca pe niște moaște prin ținuturi dantești din Amazonia, urmînd să-l predea la San Cristobal, punctul terminus al calvarului echipei lui Lieberman. Vestea capturării monstrului călătorește mai repede decît cortegiul și provoacă previzibilă agitație în cancelariile diplomatice și la nivelul serviciilor de contrainformații din cîteva țări (fără însă ca aceste frămîntări să se reperceuteze cumva asupra a ceea ce ar trebui să numim acțiunea acestui roman de ficțiune politică lipsit de acțiune și de nerv). În scena finală, după ieșirea din deșul hid, putred, fîșnind de tîrtoare și de zburătoare scriboase (și extras, s-ar zice, nu dintr-o realitate geografică ci din coșmarul unei descompunerii fizice asemănătoare celei din lagărele morții), Hitler

își pledează cauza într-un mod care i-a firitat pe unii recenzenți ai cărții, pînă cînd discursul lui este întrerupt de apariția în aer a unui elicopter care...

— Problema este cine se află în elicopterul care coboară. Dumneata și cu mine? Baniții brazilieni care vor doborî grupul mitraliindu-l din aer? Oamenii ai americanilor veniți să-l răpească pe Hitler? Lieber și o patrulă israeliană? Elicopterul este, într-un sens, factorul nedeterminat. Și cititorul, dacă a fost prins de carte, se află la bord.

Explicația de mai sus a fost propusă de autor, George Steiner, într-un interviu acordat publicației „The New York Times Book Review” cu prilejul recentei apariții în America a romanului său **Transportarea lui A.H. la San Cristobal**, George Steiner? În tocmă. Romanul care reușește să fie atît de incalzit și de obositor în cele numai 126 de pagini ale sale reprezintă prima aventură în ficțiune a cunoscutului lingvist și estetician. Cînd am ajuns la bun sfîrșit cu lectura, m-am întrebat și eu, ca și alții înaintea mea, de ce o fi avut nevoie distinsul profesor (cu catedre la Cambridge și la Universitatea din Geneva) să româneze analiza holocaustului, cu pătrundere întreprinsă de acest specialist în tragedie în cel puțin două cărți anterioare, **Limbaj și tăcere** (1967) și **În castelul lui Barbă Albastră** (1971). S-ar fi putut să dorască să-și lărgească auditoriul. Cărțile lui sînt celebre în toată lumea, dar numai printre specialiști (a se vedea, de pildă, studiile pertinente care i-au fost consacrate de revista „Secolul 20” în numărul său din noiembrie 1976). Într-un sens a reușit. Publicat inițial în Anglia, romanul a căpătat și o versiune scenică și se joacă la un teatru londonez, la Paris, susținut de un club al cărții, a devenit bestseller, în America lansarea lui a făcut mare vîlvă, au și apărut o versiune italiană și una rusă.

Mă tem însă că cei mai mulți cititori vor fi avut o reacție asemănătoare cu cea a semnatarei rîndurilor de față: i-a îndepărtat excesul de verbiag al acestei povestiri care începe prin capturarea unui Hitler privat, s-ar zice, după presupusa salvare din bunker, de toate atribuțiile lui reale și transformat într-o fantoșă, pretext și sursă de perorații. Verbiajul, perorațiile sînt însă programatice. George Steiner s-a decis — zice el — să scrie un roman tocmai pentru a da Cuvîntului locul ce, după părerea sa, i se cuvine. Să-l ascultăm demonstrația.

Felicia Antip

„La Candelaria” in turneu european

● **Revoluție, istorie și contemporaneitate:** acestea sînt marile coordonate ale spectacolelor pe care le prezintă ansamblul teatral „La Candelaria” din Columbia, care acum face un turneu prin unele țări europene. Înființat în 1986, acest teatru politic prin excelență, condus de Santiago Garcia, care este și regizor, nu prezintă piese dramatice, ci „serii” tematice, care au la bază un fel de scenariu elaborat în colectiv, pe măsură ce se succed repetițiile. Rezultatul este o reprezentare în care limbajul cuvintelor se contopește cu acela al gesturilor, atitudinilor corporale, expresiei faciale. Fiecare replică pe care o spune un actor a fost scrisă anume pentru acest actor, pentru aceste gesturi, pentru această voce. Între scene sînt intercalate cîntece, care nu numai că nu intrerup, dar, dimpotrivă, structurează discursul dramatic.

Giuseppe Prezzolini

● A încetat din viață, la Lugano, unde se stabilise din 1968, cunoscutul scriitor, ziarist și critic italian Giuseppe Prezzolini. Născut la Perugia, la 27 ianuarie 1902, Prezzolini publică la început sub pseudonimul Giuliano il Sofista. Protagonist al vieții culturale din Italia, s-a interesat deopotrivă de problema sudului, a celui „mezzogiorno” ce rămînea mereu în urma progresului. A înființat revista „La Voce”, pe care a condus-o neîntrerupt din 1908 pînă în 1914. Prezzolini a fost purtătorul de cuvînt al lui Papini și Croce, pentru ca apoi să devină simpatizant al lui Mussolini. Conștiința falimentului îl face să sfîrșească într-un total scepticism, deși a continuat să scrie pînă în pragul vîrstei centenare.

„Cavaler al barocului”

● Sub acest titlu, ziarul „Telegraph” omagiază în „magazinul” său duminical pe ultimul membru în viață al „uneia dintre cele mai extraordinare familii literare”: Sir Sacheverelle Sitwell (în imagine), fratele lui Osbert Sitwell, poet și el, ca și sora lor mai mare, Edith Sitwell. Sir Sacheverell a

scris versuri, dar este deopotrivă renumit ca istoric și critic de artă. Dacă în 1918 îi apărea primul volum de versuri, „The People's Palace (Palatul poporului)”, în 1924 își vedea publicată cartea care avea să-l facă celebru: „Southern Baroque Art (Arta barocă a sudului — adică din Italia de sud și Spania)”. Acum în vîrstă de 84 de ani, S. Sitwell își vede apărută a 30-a carte, înmănunchind 96 de poezii noi.

Evtușenko filmează

● Pasionat de fotografie, cunoscutul poet sovietic Evgheni Evtușenko s-a decis să minuiască și aparatul de filmat. Împreună cu o echipă de actori el s-a deplasat în satul natal din Siberia pentru realizarea primului său film: „Căminul de copii”.

Săptămîină muzicală Mahler

● La Dobbiaco, în Tirol, unde Mahler a compus, în timpul vacanțelor petrecute aici în anii 1908—1910, acele minunate capodopere: Cîntecul pămîntului, Simfonia a IX-a, a X-a, s-a desfășurat o „săptămîină muzicală Mahler”. Intrucît localitatea nu a dispus de o sală de concerte care să permită prezentarea simfoniilor sale, manifestarea a inclus o omagiere

a marelui compozitor prin interpretarea unor lucrări de mai mică amploare, precum și prin conferințe-concert care au abordat originile populare ale cîntecului mahlerian, legătura lui cu literatura, cu compozitori care l-au precedat și l-au urmat. În fotografie, Mahler împreună cu fiica sa, Anna, în timpul unei vacanțe în Tirol.

După Napoleon, Chagall

● Emile Tramoni, originar din Nisa, este deținătorul Premiului Fundației Michelangelo pentru realizarea, cu ani în urmă, a unui portret al lui Napoleon executat din timbre. Recent, Tramoni a revenit în actualitate realizînd un portret al lui Chagall, tot din timbre. Pe portretul lui Chagall, înalt de 1,30 m., Tramoni a folosit 7 500 de timbre și a lucrat la el timp de 4 luni. Tramoni declară că acest tablou este omagiul ce i-l aduce pictorului la cea de-a 95-a aniversare.

„Venii la concertul meu...”

● „Dacă veți avea posibilitatea să veniți la Moscova la simfonia 14 voi fi nespus de fericit” (27 noiembrie 1969). „Dacă veți avea răgazul, veniți la 23 decembrie la concertul meu” (28 noiembrie 1973). Sînt rînduri din scrisorile trimise de compozitorul Dmitri Sostakovič scriitoarei Marietta Saghinian. I-a lezgat o prietenie strînsă, bazată pe adîncă pretuire reciprocă, care a dăinuit 35 de ani. S-a materializat în vibrantele rînduri asternute în presă și în jurnalul personal de cea care a fost decana de vîrstă a literaturii sovietice (a început din viață în primăvara acestui an, la 94 de ani), ca și în scrisorile vîndînd stimă și respect pe care i le-a trimis Sostakovič de-a lungul anilor. Ultimul volum la care a lucrat Marietta Saghinian și pe care nu a reușit să-l termine se intitulează 50 de scrisori ale lui Dmitri Sostakovič. Fus la punct de nepoata scriitoarei, aceasta va vedea lumina tiparului în cursul acestui an odată cu Amintirile ei despre marile compozitori.

Gassman — tatăl și fiul

● Cînd am început să lucrez la filmul Tatăl și fiul — mărturisește Vittorio Gassman — băiatul meu avea 8 ani. Acum are 18. Și dacă inițial intenția mea a fost aceea de a immortaliza pe peliculă citeva imagini de familie, am intuit, încă de atunci, că ar fi interesant de aprofundat acest soi de „anchetă” asupra relației tată-fiu. Va rezulta un film de o factură deosebită, chiar dacă se bazează pe un material „de arhivă” din familia Gassman — în plan secundar apar diverse rude și prieteni — un film puțin grotesc și puțin satiric, un fel de confesiune, în fața aparatului de filmat, în care fiul face o figură mai bună decît tatăl. După Alibi, Kean și Fără familie, acesta este al patrulea film realizat de marele actor Vittorio Gassman. Întrebat dacă nu i se pare că în ultimul timp demonstrează o mare pasiune autobiografică, Gassman a precizat: „Consider că orice scrie o poveste sau realizează un film, sfîrșește prin a vorbi numai despre lucruri pe care le cunoaște, cu care are o anume experiență”.

„Jandarmul și jandarmerița”

● Nici la Saint Tropez, nici la New York... De data aceasta jandarmul — recte De Funès, își va delecta publicul în mijlocul familiei sale, împreună cu jandarmerița, care nu-i alta decît Babeth, alias Adina Hallyday, fosta soție a lui Johnny Hallyday. Regia noii creații a lui De Funès — Jandarmul și jandarmerița, despre care se spune că va fi „apogeul Jandarmului”, este semnată de recent dispărutul Jean Girault.

Enigmele lui Lewis Carroll

● Aniversarea în acest an a 150 de ani de la nașterea lui Lewis Carroll, pe numele său adevărat Charles Lutwidge Dodgson, matematician și logician, autorul inegalabilei fantezii pentru copii Alice în țara minunilor (1865), prilejuiește în Anglia numeroase reeditări, studii și articole consacrate descifrării și actualității operelor literare insolite ale acestui autor de faimă mondială. Bilanțul aniversării cuprinde nenumărate ediții noi, unele cu ample note, explicații și eseuri critice introductive, cărți depre Carroll și despre Alice Liddell, fetița care i-a servit de model și

căreia Carroll i-a relatat povestea într-o plimbare cu barca pe Tamisa, ilustrații care încearcă, deocamdată fără succes, să depășească desenele originale ale lui Sir John Tenniel, precum și numeroase tentative de clarificare a controverselor care înconjoară personalitatea și opera lui Carroll. În centrul dezbaterilor se află, printre altele, problema dacă scriitorul acesta a fost sau nu un pionier al supra-realismului, cum susțin criticii francezi, sau un autor care a știut doar să minuiască absurdul logic, așa cum afirmă specialiștii britanici? Apoi: cum se explică

preluarea în limbajul actual curent și în scrieri filosofice, logice, matematice contemporane a multor concepte și expresii verbale esoterice create de Carroll? Sau: care este cauza pentru care majoritatea personajelor lui Carroll sînt iritabile și rebarbative? În timp ce fanteziile verbale și logice, precum și relevanța lor contemporană continuă să-i preocupe pe mulți cititori, cărțile lui Carroll continuă să dăinuie datorită uimitorii lor capacități de surprindere a tranzițiilor copilărești. În imagini: un portret al lui Lewis Carroll și o ilustrație cu Alice ajunsă în țara minunilor.

4 500 000...

● ...de franci francoizi este suma care s-a plătit recent, la o licitație ținută la Galeria „Sotheby” din Londra, pentru tabloul lui Picasso — Grădini de legume la Hermîtage. Un alt record realizat la licitațiile recente este considerat cel de la Zürich unde, pentru o monedă romană de aur cu efigia lui Galerius Maximian, s-au plătit 250 de mii de franci elvețieni.

Omagiu

● Se implinesc, anul acesta, zece ani de la încetarea din viață a remarcabilului prozator italian care a fost Dino Buzzati (1906—1972). Omagîindu-i memoria, editura „Neri Pozza”, din Milano, i-a adunat într-un volum versurile publicate în diferite reviste. Această primă culegere din versurile lui Buzzati este îngrijită și prefată de Franco Bandini care disecă în mod remarcabil importanța creației poetice pentru opera scriitorului.

Un debut african

● Aicha, răzvrătită este titlul unui prim roman scris de Halima Ben Haddou (în imagine — coperta), apărut la Editions „Jeune Afrique” în luna iunie și, de atunci, în repetate rînduri elogiat atît în presa franceză cît și în cea marocană. Scris într-o modalitate vie, pasionantă, acest mare roman de dragoste și de aventuri își are acțiunea situată în vremea cînd Marocul se afla sub ocupație franceză și spaniolă.

Serialul „Femeia în alb”

● Unul din cele mai cunoscute romane de aventuri din literatura engleză este Femeia în alb (The Woman in White) de Wilkie Collins. La apariția ei, în 1860, această carte a produs senzație și poate că datorită ei Collins a fost supranumit „părintele romanului polișt”. De construcție solidă, clar și convingător, cu personaje portretizate magistral, palpitant și cu puternic conținut social, romanul acesta a intrat cu drepturi depline în seria de mari ecranizări ale televiziunii britanice. Realizat în acest an de Jonathan Powell, serialul Femeia în alb este considerat ca o completare fericită a operei inițiate la mijlocul anilor 1960 cu adaptarea pentru micul ecran a capodoperei lui Galsworthy, Familia Forsythe (The Forsyte Saga). Actrița Diana Quick (în imagine) este interpreta

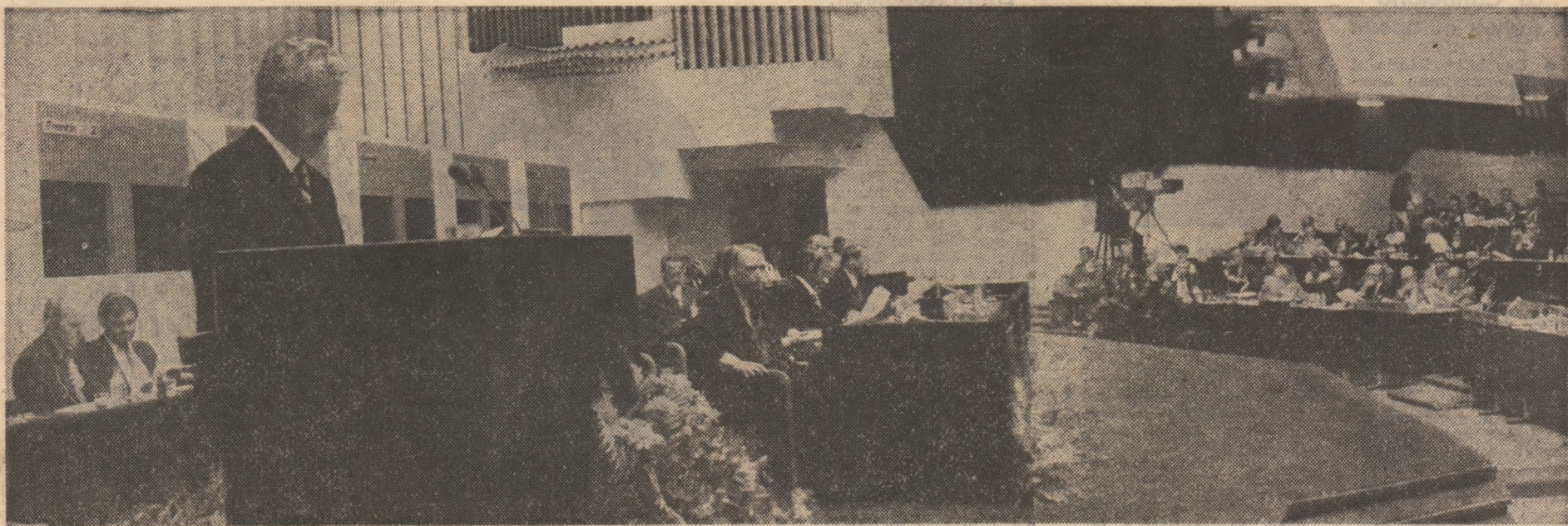

personajului principal din noul serial, Marian Halcombe. Cel mai dificil rol masculin, acela al unui conte Fosco, a fost incredințat actorului Alan Badel, celebru pentru vocea sa frumos modulată și pentru zîmbetul său enigmatic.

Literatura negro-africană de expresie arabă

● Ziarul tunisian de limbă franceză „l'Action” a publicat recent un articol semnat de Bahij Bachiar, consacrat operelor scrise în limba arabă de autori din Africa neagră. „Araba — scrie el — s-a impus africanilor negri în jurul secolului X, prin intermediul islamizării Africii de la sud de Sahara, dar niciodată în detrimentul limbilor negro-africane. Dimpotrivă, ea le-a furnizat primele transcrieri, contribuind astfel la apariția unei literaturi bogate, scrise în limbile negro-africane (transcrise în caractere arabe)”. Mai multe studii de istorie literară relevă existența unor prețioase documente ale acestei literaturi create de-a lungul veacurilor, de la manuscrise foarte vechi pînă la tipărituri din secolele XIX și XX. Asemenea documente se află în marile biblioteci din unele țări europene, din Statele Unite și Canada. Dar acestea încep să fie lăsate în urmă de prețioasele și numeroasele documente adunate la diverse instituții de cultură și învățămînt superior din Nigeria, Senegal și Ghana. În Nigeria funcționează un oficiu de colectare, condus de

un renumit cercetător de manuscrise arabe, Mohamed Ould Seik. Cercetările sînt desfășurate în toate regiunile, chiar și în desert. Sînt oferite premii pentru cei ce descoperă manuscrise. Între 1968 și 1973 au fost descoperite și recuperate peste 2 230 de manuscrise. Majoritatea sînt în limba arabă, celelalte în limba hausa, peul etc., transcrise cu caractere arabe, și tratează probleme de istorie, literatură, astronomie, gramatică, filosofie etc. Croniclele Tariq al Sudan și Tariq al Fatash sînt poate cele mai vechi cărți cunoscute aparținînd literaturii Africii de Vest. În Senegal, Centrul de studii negro-africane, condus de A. Samb, posedă un număr important de opere literare. Buletinul acestui Centru publică lista celor mai importante manuscrise istorice, literare etc. Există două generații de mare însemnătate de scriitori senegalezi de limbă arabă. Una a trăit între 1850 și 1930. Cea de a doua, contemporană, include nume ca Serif Hamsdin, Muhamad Califa Miassé, El Hadji Ibrahima Niassé, Ibn Zubeir.

La tribuna Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa — Helsinki

Politica de pace a României socialiste

S-AU ÎMPLINIT în primăvară o sută de ani de la nașterea uneia din cele mai proeminente personalități ale vieții internaționale interbelice, diplomatul de excepție, ilustrul nostru compatriot, Nicolae Titulescu. Soldat în tranșeele păcii care n-a cunoscut demobilizarea, Titulescu va rămâne în analele diplomatiei ca un fervent apărător al respectării principiilor fundamentale ale dreptului internațional în relațiile dintre state, ca un militant temerar împotriva agresiunii și războiului, ca un adversar redutabil al fascismului și șovinismului, al politicii de cîmpire și dominație, omul politic care a intuit, cu surprinzătoare capacitate de anticipare, cursul evenimentelor, ceea ce avea să devină lumea după cel de-al doilea război mondial.

De fiecare dată cînd s-a ivit prilejul — la Liga Națiunilor, în cadrul Micii Antante, al Înțelegerii Balcanice, sau în cuvîntările sale de la Sorbona și Oxford —, Nicolae Titulescu, vorbind în numele României, al poporului român, a apărut și promovat principiile fundamentale ale dreptului internațional, a exprimat, surprinzător de limpede pentru vremea sa, principiile unei noi ordini internaționale, garanție a păcii și relațiilor echitabile între națiuni. Aceste principii, cărora li s-a dedicat pînă la sfîrșitul vieții sale, constituie azi norme imperative generale în dreptul internațional contemporan, idei-forță ale epocii noastre. Într-adevăr, tot ceea ce a fost mai înaintat în gîndirea și acțiunile lui Nicolae Titulescu își găsește o fericită împlinire, pe un plan superior, în politica externă a României socialiste, care exprimă interesele și aspirațiile cele mai înalte ale poporului român și, totodată, ale întregii lumi.

ÎN NOUA Constituție a țării, adoptată în 1965 de Marea Adunare Națională, se arată: „Relațiile externe ale Republicii Socialiste România se bazează pe principiile respectării suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi și avantajului reciproc, neamestecului în treburile interne”. Așadar, politica externă a României răspunde cerințelor asigurării unui climat de pace și colaborare, condiție sine qua non a progresului material și spiritual al patriei, cit și celor mai înalte comandamente ale progresului istoric al omenirii în această ultimă treime de veac. Așadar, politica externă a României socialiste se exprimă printr-o solidă continuitate, prin spirit novator și printr-o înaltă responsabilitate față de soarta păcii în lume. În elaborarea și înfăptuirea acestei politici, a partidului și statului nostru, contribuția hotărîtoare, rolul determinant revine tovarășului Nicolae Ceaușescu, care în decursul celor 17 ani, de cînd conduce destinele țării, a imprimat activității internaționale a României un dinamism fără precedent, asigurînd prezența și acțiunea constructivă a țării noastre peste tot unde se clădește edificiul păcii, securității și cooperării între națiuni.

Fie că este vorba de dezarmare, de edificarea securității și cooperării în Europa și în lume, de soluționarea pe cale pașnică a situațiilor conflictuale, de afirmarea unor relații noi între națiuni egale, independente și suverane, între partide și organizații politice, aportul deosebit al României, al tovarășului Nicolae Ceaușescu este prezent și prețuit, exercitînd o largă înfrîurire și aducînd un sprijin efectiv înfăptuirii năzuințelor de pace și progres ale omenirii și devenind sursă de inspirație pentru forțele revoluționare și democratice de prelucire.

Încă de la Congresul al IX-lea, în Raportul prezentat de secretarul general al partidului regăsim elementele unui angajament solemn: „Poporul nostru privește viitorul cu convingerea că prin lupta unită a popoarelor, prin acțiunea unită a forțelor păcii va fi asigurat triumful cauzei păcii, corespunzător intereselor fundamentale ale întregii omeniri. Pentru victoria acestei cauze mărețe, România va depune toate eforturile și își va aduce neprecupețit întreaga sa contribuție”. Aceeași idee generoasă, născută din permanenta preocupare pentru așezarea păcii și colaborării pașnice în lume, pentru înfăptuirea dezarmării o regăsim și în cuvînta-

rea tovarășului Nicolae Ceaușescu rostită la Plenara largită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982: „Corespunzător intereselor supreme ale poporului nostru, ale cauzei progresului social, ale destinderii, independenței naționale și păcii, partidul și statul nostru nu vor precupeți nici un efort pentru a-și aduce contribuția la realizarea năzuințelor întregii omeniri de a trăi în pace, de a-și făuri o viață mai dreaptă și mai bună”.

LUMEA de azi e zburcumată de stări de încordare și neliniște. Conflictele locale se asociază cu o dementă cursă a înarmărilor. În aceste condiții (550 miliarde dolari aruncați pe arme, zeci de mii de victime în Liban, Atlanticul de Sud și Africa australă, un climat de suspiciune și neîncredere), apelul adresat de Președintele României — „În numele vieții, al dreptului fundamental al omenirii la viață, la pace și libertate, trebuie să ne unim eforturile spunînd un NU hotărît cursei înarmărilor, războiului, armamentelor atomice de orice fel, făcînd totul pentru a impune dezarmarea și, în primul rînd, dezarmarea nucleară, pentru a instaura o pace trainică pe pămînt” — capătă o rezonanță deosebită.

Urmărind pe parcursul a 17 ani activitatea internațională a României ni se destăinuie o consecventă pleoară pentru pace în lume. Să amintim doar cîteva din acțiunile de răsunset ale acestei politici: 1969 — Rezoluție inițiată de România și adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. — „Tineretul și educația sa în respectul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, problemele și necesitățile sale, participarea sa la dezvoltarea națională”; 1971 — la O.N.U. este adoptată rezoluția inițiată de România, intitulată „Conferința generală pentru dezarmare”; 1973 — la O.N.U. este adoptat proiectul de rezoluție inițiat de România, intitulat „Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și efectele sale profund dăunătoare asupra păcii și securității în lume”; 1975 — Președintele Nicolae Ceaușescu semnează Actul final de la Helsinki; 1980 — Cheltuielile militare ale României pentru anul 1980 sînt reduse cu 2 miliarde lei; 1981 — țara noastră găzduiește Simpozionul internațional „Oamenii de știință și pacea”, apelul lansat de participanți fiind difuzat ca document oficial al O.N.U.; 1982 — este lansat Apelul poporului român adresat celei de-a doua sesiuni speciale a Adunării Generale a O.N.U., consacrată dezarmării, apel care poartă semnătura a 18 milioane de cetățeni ai României.

Unanim recunoscut este astăzi faptul că politica externă a României este elaborată în consonanță cu realitățile lumii în care trăim. Rațiunile acestui mod de acțiune au ca sursă conștiința unei înalte responsabilități față de destinele patriei și poporului, față de instaurarea în lume a unui climat de pace și securitate, de bună înțelegere și cooperare.

În acest context, participarea egală în drepturi a tuturor statelor la viața internațională se impune ca o necesitate obiectivă. Recunoscînd răspunderea ce revine marilor puteri, România consideră, totodată, că problemele cu care se confruntă lumea de azi nu pot fi rezolvate de un cerc restrîns de state, oricît de mari și de puternice ar fi ele. Un asemenea adevăr îl aflăm din nou rostit de cea mai autorizată voce a poporului nostru, aceea a Președintelui țării: „Se poate aprecia că noul echilibru se va baza pe o mai mare diversitate a centrelor de putere, va ține mai mult seama de rolul lumii a treia, al țărilor mici și mijlocii, al țărilor în curs de dezvoltare, al țărilor nealiniate. Pentru a fi viabil, noul raport de forțe și noul echilibru trebuie să se bazeze pe principii de egalitate, de respect al independenței și neamestec în treburile interne ale altor popoare”.

CU O ASEMENEA deschidere spre lume, cu politica sa internațională deosebit de activă și constructivă, România are mulți prieteni. Ca urmare a promovării unei asemenea politici de largă deschidere, România întreține relații economice cu 150 state, relații diplomatice cu 137 state și relații culturale cu peste 140 de țări.

În cadrul politicii sale externe, țara noastră acordă o atenție deosebită și adîncește continuu legăturile de prietenie și colaborare cu toate țările socialiste, schimburile comerciale dintre România și aceste state au sporit de 5,8 ori în ultimii 17 ani, în aceeași perioadă a sporit interesul României pentru țările în curs de dezvoltare, pentru noile state independente din Africa, Asia și America Latină. În prezent România are relații economice și diplomatice cu 100 de state în curs de dezvoltare; ponderea acestora în totalul schimburilor economice ale României ajunge la circa 28 la sută. În ansamblul schimburilor comerciale ale României, partea ce revine țărilor capitaliste avansate din punct de vedere economic, tehnologic a crescut, din 1965 pînă acum, de zece ori.

Consolidarea acestor relații, tot mai numeroase și mai active, s-a făcut prin numeroasele inițiative de prestigiu ale politicii internaționale românești. Astfel, au fost efectuate vizite oficiale, la nivelul cel mai înalt, într-un număr de 96 țări, iar numărul vizitelor oficiale la nivel de șefi de state și guverne care au avut loc în România se ridică la 103. Cu prilejul întîlnirilor la nivel înalt au fost semnate: 20 tratate de prietenie și cooperare, 37 declarații solemne comune și 47 declarații comune. În ceea ce privește politica internațională a partidului nostru există relații de prietenie, colaborare și solidaritate cu 77 de partide comuniste și muncitorești; cu 53 partide socialiste și social-democrate; cu 60 alte partide și formații politice, precum și cu diverse organizații și mișcări de eliberare.

ÎN POLITICA sa internațională, România pornește de la convingerea că popoarele sînt acelea care joacă rolul hotărîtor în rezolvarea marilor probleme ale contemporaneității. Aceasta este și rațiunea care stă la baza diplomației deschise, directe pe care țara noastră, inițiativele și propunerile pe care le promovează adresîndu-se atît factorilor de răspundere, cit și popoarelor din țările respective. Acționînd astfel, politica externă a României este larg apreciată de cele mai diverse categorii sociale din țările lumii. România nu mai este demult o „pată albă” în conștiința publicului din alte țări. Sute de mii de oameni din Europa, Asia, America sau Africa vin în fiecare an în România. Cooperarea în domeniul turismului, al schimbului de valori culturale atinge cote din ce în ce mai mari. În același timp valorile spiritualității românești sînt tot mai bine cunoscute peste hotare. Expozițiile de carte și lucrări plastice, turneele muzicale sînt și ele o confirmare a dorinței noastre de pace și bună înțelegere. Lărgirea și perfecționarea comunicațiilor, a schimburilor de bunuri materiale și spirituale, circulația tot mai intensă a persoanelor micșorează granițele planetei. De aceea nu e deloc deplasată butada că pe acest pămînt sîntem cu toții vecini. Sîntem vecini cu popoarele din Balcani, avem o conștiință europeană și nu ne este deloc indiferent ce se întîmplă pe țărmurile Pacificului sau ale Oceanului Indian, în Antarctica, sau în zona Orientului Apropiat.

Am cîpătat o conștiință planetară și pentru că, în ciuda numeroaselor inițiative de pace, dezarmare și destindere, mai bubuie tunurile în lume, pentru că gravitatea momentului actual decurge din faptul că armamentul acumulat, îndeosebi cel nuclear, pune în pericol civilizația umană, existența însăși a vieții pe planeta noastră.

În aceste condiții politica externă a României este o categorică invitație la veghe, la întronarea încrederii, la noi acțiuni concrete care să sensibilizeze conștiința popoarelor, să destrame spectrul războiului, amenințările cu forța, să elimine înecăciunile din relațiile internaționale. Pentru aceste deziderate, România, politica sa externă se bucură de stima, respectul și admirația popoarelor.

Pavel Perfil

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU

REDACȚIA : București, Piața Științei nr. 1, poarta B2-B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei 115. Telefon : 50 74 96. ABONAMENTE : 3 luni — 65 lei ; 6 luni — 130 lei ; 1 an — 260 lei. Tiparul : Combinatul Poligrafic „CASA ȘTIINȚII”